

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om skuldsanering för privatpersoner skall ändras. Skuldsanering skall inte kunna beviljas en gäldenär som på grund av en orsak som kan anses temporär inte överhuvudtaget kommer att betala sina skulder vid skuldsaneringen eller kommer att betala dem i endast en obetydlig omfattning. Skuldsättning på basis av ett brott samt olika ekonomiska arrangemang som vidtagits för att skada borgenärerna skall mer än för närvarande utgöra hinder för att bevilja skuldsanering.

Enligt propositionen begränsas möjligheterna att ändra ett betalningsprogram som fastställts för gäldenären. Försummelse att sköta en betalning som baserar sig på betalningsprogrammet skall kunna leda till att betalningarna drivs in genom utsökning. I förslaget ingår en sporrande princip enligt

vilken gäldenären under betalningsprogrammet kan få en del av ökningen av inkomsterna för sig själv. Betalningsprogrammet kan till förmån för en privatperson som är borgenär förordnas att vara i kraft i högst två år efter det att programmet i fråga om de övriga borgenärerna har upphört.

Det föreslås att gäldenären själv skall svara för utredarens arvode och för kostnaderna upp till ett visst belopp. Kostnaderna skall täckas med statsmedel endast till den del som de inte enligt propositionen kan erhållas av gäldenären.

Propositionen har samband med budgetpropositionen för 1997 och avses bli behandlad i samband med den. Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLL

	Sivu
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Nuläge	3
1.1. Lagen om skuldsanering för privatpersoner	3
1.2. Praxis	6
2. Erfarenheter av skuldsanering i de övriga nordiska länderna	13
2.1. Sverige	13
2.2. Norge	14
2.3. Danmark	15
3. Bedömning av nuläget och de viktigaste förslagen	16
3.1. Allmänt	16
3.2. En uppskattning av utvecklingen beträffande skuldproblemens mängd och behovet av skuldsanering	17
3.3. Förutsättningarna för en skuldsanering	18
3.4. Hinder för en skuldsanering	22
3.5. Gäldenärens betalningsskyldighet i en skuldsanering	23
3.6. Den inbördes ställningen för de vanliga borgenärerna	25
3.7. Domstolsförfarandet	26
3.8. Kostnaderna för en skuldsanering	27
4. Propositionens verkningar	27
4.1. Förslagets verkningar på antalet skuldsaneringsärenden och på kostnaderna för skuldsanering	27
4.2. Hur förutsättningen gällande gäldenärens betalningsförmåga inverkar på hans ekonomiska ställning	29
5. Beredningen av propositionen	30
DETALJMOTIVERING	31
1. Lagförslaget	31
2. Närmare stadganden och bestämmelser	61
3. Ikraftträdande	62
4. Lagstiftningsordningen	62
LAGFÖRSLAGET	63
Lag om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner	63
BILAGA	71
Parallelltext	71

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagen om skuldsanering för privatpersoner

Allmänt. Lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/93) trädde i kraft den 8 februari 1993. Syftet med lagen var att åstadkomma ett regelverk som skulle göra det möjligt att rätta till den ekonomiska situationen för en privatperson som råkat i ekonomiska svårigheter. Med stöd av lagen kan för gäldenären fastställas ett betalningsprogram som svarar mot hans betalningsförmåga. Betalningsprogrammet är i allmänhet giltigt i fem år. Programmet kan gälla längre än så om gäldenären vid skuldsaneringen behåller den bostad han äger. Skuldsaneringen omfattar alla gäldenärens skulder som har uppkommit innan skuldsaneringen inleddes. När gäldenären har uppfyllt sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet blir han fri från de skulder som omfattats av programmet. En domstol beslutar om skuldsanering.

Lagen ändrades närmast vad gäller de stadganden som anknyter till domstolsförfarandet genom en lag som trädde i kraft den 15 februari 1995 (113/95). Straffstadgandet i 82 § ändrades i samband med revideringen av strafflagen (627/95).

Förutsättningar och personkrets. Den allmänna förutsättningen för skuldsanering är att gäldenären är insolvent. Med insolvens avses att gäldenären annat än tillfälligt är oförmögen att betala sina skulder när de förfaller till betalning. När man bedömer insolvensen tillmäts såväl gäldenärens förmögenhet som de inkomster som han kan förvärva betydelse. För att skuldsanering skall beviljas krävs det ytterligare att den huvudsakliga orsaken till insolvensen är att gäldenärens betalningsförmåga försvagats väsentligt till följd av en förändring i hans omständigheter och denna varit oberoende av gäldenären själv eller att det i övrigt föreligger vägande skäl för en skuldsanering med beaktande av den obalans som råder mellan skuldbeloppet och gäldenärens betalningsförmåga.

En gäldenär som enskilt idkar näring eller utövar yrke kan beviljas skuldsanering endast om gäldenärens skuldproblem anknyter till hans privatekonomi och han inte har

obetalda skulder som förfallit till betalning som anknyter till näringsverksamheten. Skuldsaneringen gäller i sådana fall inte de skulder som anknyter till näringsverksamheten. Skuldsanering hindras inte heller av att gäldenären bedriver näringsverksamhet som ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller kommanditbolag eller som aktieägare i ledningen för ett aktiebolag. I det först nämnda fallet krävs att bolaget är solvent och att det inte hotas av insolvens eller att det är föremål för företagssanering. Till skuldsaneringen för en gäldenär som hör till ledningen för ett aktiebolag hör inte skulder som baserar sig på en borgensförbindelse som gäldenären ingått för bolagets skuld och inte heller en bolagsskuld för vilken gäldenären har ställt sin ägarbostad som säkerhet.

Hinder för en skuldsanering. Enligt motiveringarna till lagen ansågs det viktigt att sådana personer vars skuldsättning präglas av ur allmän samhälls- och betalningsmoralisk synvinkel tvivelaktiga drag inte kommer att omfattas av det nya systemet (RP 183/92 rd, s. 26). Av denna anledning intogs i lagen en förteckning över sådana omständigheter som kan utgöra hinder för beviljande av skuldsanering. Oberoende av ett hinder är det möjligt att bevilja skuldsanering om det anses att det föreligger särskilda motskäl.

Hindren för en skuldsanering anknyter närmast till antingen hur gäldenären har skuldsatt sig eller till hur gäldenären har förfarit som gäldenär. Skuldsanering kan inte beviljas om huvudparten av skulderna har uppkommit i samband med ekonomisk brottslighet eller näringsverksamhet av spekulationsnatur eller sådan näringsverksamhet vid vilken man har förfarit grovt olämpligt mot borgenärerna. Man kan bedöma skuldsättningen i anslutning till näringsverksamhet även på basis av det hinder som gäller uppenbart lättsinnig skuldsättning. Skuldsanering kan nekas även när gäldenären som misstänkt är föremål för förundersökning för ett brott eller åtalad för ett brott genom vilket han har försökt uppnå en avsevärd ekonomisk vinning.

Skuldsanering kan inte enligt lagen beviljas om det med beaktande av grunden för skulderna och omständigheterna vid deras uppkomst, gäldenärens sätt att sköta sin ekonomi eller andra omständigheter kan dras

slutsatsen att det är sannolikt att gäldenärens skuldsättning är uppenbart lättsinnig med beaktande av hurdan omsorg det skäligen kan förutsättas av en person i hans ställning under sådana omständigheter. Skuldsanering kan nekas även om gäldenären uppsåtligen har lämnat en borgenär felaktiga eller vilseledande uppgifter om sin ekonomiska ställning.

I motiveringen till lagförslaget konstaterades att ett sakligt förverkligande av skuldsaneringen förutsätter att man kan lita på gäldenärens vilja och förmåga att rätta till sin ekonomiska situation (s. 26). Ett sådant förtroende saknas och skuldsanering kan nekas om gäldenären har förfarit svikligt i samband med utsökning, underlåtit att fullgöra sina skyldigheter vid skuldsaneringen eller om det finns grundad anledning att anta att gäldenären inte kommer att följa sitt betalningsprogram.

Om gäldenären själv har medverkat till sin insolvens t.ex. genom att ge bort egendom i form av gåva eller om han har skuldsatt sig avsiktligt för att få en skuldsanering, kan skuldsanering nekas. Skuldsanering kan nekas även på den grund att gäldenären tidigare har beviljats skuldsanering. Allmänt taget är det alltså möjligt att bevilja skuldsanering endast en gång.

Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet. Gäldenären skall vid skuldsaneringen för betalning av sina skulder använda den del av sin förmögenhet som inte ingår i hans bastrygghet, samt den betalningsmån som hans inkomster ger under betalningsprogrammets giltighetstid. Med betalningsmån avses det penningbelopp som blir kvar när man från gäldenärens inkomster avdrar hans oundgängliga utgifter. Till de oundgängliga utgifterna hör gäldenärens skäligen boendekostnader samt de levnadskostnader som anknyter till den oundgängliga utkomsten samt utgifter till följd av underhållsskyldighet.

Till gäldenärens bastrygghet hör hans ägarbostad samt hans och hans familjs skäliga bostadslösöre, personliga ägodelar samt arbetsredskap och med dem jämförbara föremål som gäldenären behöver för att trygga sin utkomst. Gäldenären måste alltid avstå från egendom som inte ingår i bastryggheten. I lagen finns emellertid specialstadganden om under vilka förutsättningar gäldenären kan behålla sin bostad vid skuldsaneringen.

För att bostaden skall kunna behållas krävs

det alltid att gäldenären förmår betala den del av skulden som motsvarar bostadens värde och för vilken bostaden utgör säkerhet (realsäkerhetsskuld). Utöver säkerhetsskulden skall gäldenären betala vanliga skulder till ett sådant belopp som betalningsprogrammet skulle avkasta ifall bostaden realiserats (minimiavkastning för vanliga skulder). Vid skuldsanering erhåller borgenärerna av det skuldfria värdet av gäldenärens bostad endast den del som överstiger den boendeskyddsandel som tillkommer gäldenären. Med boendeskyddsandel avses ett sådant kapitalbelopp vars avkastning skulle trygga ett skäligt boende för gäldenären. Avkastningen av boendeskyddsandelen beaktas som inkomst för gäldenären när minimiavkastningen beräknas.

Om gäldenären inte har en ägarbostad eller om han inte behåller den skall betalningsprogrammet i normala fall fastställas att gälla i fem år. Betalningsprogrammet kan bestämmas att gälla även en kortare tid, om det är skäligt med beaktande av gäldenärens omständigheter och av hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalat sina skulder innan han ansökte om skuldsanering eller betalar dem med tillgångar som erhålls genom realisering av egendomen. Om gäldenären inte har någon betalningsmån överhuvudtaget, kan betalningsskyldigheten avlyftas i sin helhet i betalningsprogrammet. Betalningsprogrammet gäller i sådana fall i fem år, under vilken tid programmet kan bestämmas att förfalla eller ändras, om gäldenären får betalningsmån för betalning av sina skulder. Att betalningsmån saknas kan också leda till att betalningsprogrammets giltighetstid bestäms så att den räknas först från den tidpunkt vid vilken gäldenären har betalningsmån för betalning av sina vanliga skulder. Stadgandet är avsett att tillämpas närmast i de fall då avsaknaden av betalningsmån beror på arbetslöshet (LaUB 14/1992 rd, s. 6). Giltighetstiden för programmet bestäms att börja från den tidpunkt när gäldenären kan bedömas bli sysselsatt.

Borgenärens inbördes ställning. En skuldsanering omfattar alla de gäldenärens skulder som har uppkommit innan skuldsaneringen inleddes. När skulderna saneras är det av stor betydelse huruvida skulderna är säkerhetsskulder eller vanliga skulder.

Säkerhetsskulder är skulder för vilka borgenären har pant- eller annan säkerhetsrätt i gäldenärens egendom. Av dessa är panträtt i

gäldenärens bostad den i praktiken viktigaste. En skuld som garanteras genom en saksäkerhetsrätt utgör en säkerhetsskuld till den del som säkerhetens värde när skuldsaneringen inleds räcker till för att täcka skuldbeloppet. En säkerhetsskuld kan saneras genom en ändring av betalningstidtabellen för skulden, genom en bestämmelse om att gäldenärens betalningar först skall räknas skuldkapitalet och därefter räntan till godo samt med vissa begränsningar genom en nedsättning av skuldräntan. Säkerhetsskuldens kapital kan inte nedsättas vid skuldsanering. Detta är en väsentlig skillnad jämfört med saneringen av vanliga skulder.

Vid skuldsanering är de skulder som inte utgör säkerhetsskulder vanliga skulder. På vanliga skulder kan man tillämpa samma skuldsaneringsmetoder som på säkerhetsskulder. Därtill kan man nedsätta kapitalet för vanliga skulder eller helt avlyfta betalningsskyldigheten vad gäller skulden. Vilka de skuldsaneringsmetoder är som man blir tvungen att tillämpa på vanliga skulder påverkas av resultatet av en realisering av den förmögenhet som inte ingår i gäldenärens bastrygghet, beloppet av gäldenärens betalningsmän och betalningsprogrammets varaktighet.

De vanliga skulderna har vid skuldsanering inbördes en jämlik ställning. Detta innebär att för varje vanlig skuld skall anvisas en lika stor relativ andel av gäldenärens betalningsmän och av de medel som inflyter vid realiseringen av förmögenheten. Förmånsrätt i förhållande till övriga vanliga skulder har de underhållsbidrag som skall betalas till gäldenärens barn och som har förfallit till betalning under det sista året innan skuldsaneringen inleddes. En sådan skuld skall betalas före de övriga vanliga skulderna. Man kan i en bättre ställning än de övriga vanliga skulderna ställa en sådan skuld som anknyter till gäldenärens oundgängliga levnadskostnader eller utgör gäldenärens boendekostnader. På basis av en bedömning från fall till fall kan man vad gäller en sådan skuld bestämma att en större andel skall betalas än för de övriga vanliga skulderna. Efterställda skulder är närmast de räntor som under förfarandet löper på vanliga skulder samt sådana skulder som skall betalas sist vid en konkurs.

Domstolsförfarandet. Om skuldsanering beslutar en domstol (tingsrätten). Domstolen beslutar först huruvida en skuldsanering

skall inledas. Om sanering inleds, beslutar domstolen om fastställande av ett betalningsprogram.

En skuldsanering blir anhängig på ansökan av gäldenären. Innan ansökan om skuldsanering görs skall gäldenären utreda möjligheterna att uppnå en förlikningslösning med sina borgenärer. Ansökan skall göras i enlighet med ett detaljerat formulär som justitieministeriet har fastställt. Till ansökan skall fogas en utredning över gäldenärens ekonomiska situation och hans skulder. Om bilagorna till ansökan stadgas i förordningen om skuldsanering för privatpersoner (58/93).

Enligt domstolens prövning hörs med anledning av gäldenärens ansökan en eller flera borgenärer och ofta även utsökningssmannen. Beslut om att skuldsanering skall inledas kan fattas om det enligt den utredning som då föreligger föreligger förutsättningar för en skuldsanering och det inte föreligger hinder för en sanering. Förutsättningarna och hindren prövas på nytt innan betalningsprogrammet fastställs, om det finns skäl för det.

När beslut fattas om att inleda en skuldsanering skall uppgift om detta och om gäldenärens ansökan tillställas alla borgenärer inklusive den som gått i borgen för gäldenärens skuld. Om gäldenären redan till sin ansökan har fogat sitt förslag till betalningsprogram, skall förslaget tillställas borgenärerna. Om något förslag till betalningsprogram inte har presenterats, skall gäldenären åläggas att utarbeta ett förslag före en viss dag. Om en *utredare* förordnas, är det hans uppgift att uppgöra ett förslag till betalningsprogram. Utredaren kan också förordnas att i domstolens ställe sända handlingar och andra tillkännagivanden till borgenärerna.

Borgenärerna har en möjlighet att uttala sig om förutsättningarna för en skuldsanering, om hinder och om innehållet i betalningsprogrammet. Vad gäller förslaget till betalningsprogram skall domstolen ta ställning endast till sådana tvistiga frågor som parterna i ärendet har berört i sina utsagor. Domstolen kan även på eget initiativ beakta förutsättningarna för skuldsanering och hindren för denna.

I ett beslut som gäller fastställande av ett betalningsprogram kan såväl gäldenären som borgenärerna söka ändring. I ett beslut genom vilket gäldenärens ansökan har förkastats kan endast gäldenären söka ändring.

Ändring av ett betalningsprogram och hur det förfaller. När ett betalningsprogram har fastställts bestäms gäldenärens betalnings-skyldighet enligt det fastställda programmet. Betalningsprogrammet ersätter de tidigare villkoren i gäldenärens skuldförhållanden.

Ett fastställt betalningsprogram kan medan det är i kraft ändras genom domstolsbeslut eller frivilligt med samtycke av gäldenären och borgenärerna. Den centrala grunden för en ändring är en ändring i gäldenärens betalningsförmåga. Det kan finnas behov av att ändra programmet även bl.a. om en tidigare okänd skuld som omfattas av skuldsaneringen blir känd efter att programmet har fastställts.

Ett betalningsprogram kan genom domstolsbeslut bestämmas att förfalla, om gäldenären har försummat att iaktta betalningsprogrammet utan ett sådant godtagbart skäl som närmast anknyter till att hans betalningsförmåga har försvagats. Programmet kan också förordnas att förfalla om ett hinder för skuldsanering enligt 10 § i lagen framkommer. Om programmet förfaller, har borgenärerna rätt att yrka betalning enligt de villkor som skulle ha gällt utan en skuldsanering.

1.2. Praxis

Allmänt. Till och med slutet av juni 1996 hade skuldsanering sökts av sammanlagt över 44 000 privatpersoner. Från senare delen av 1993 har antalet ansökningar till tingsrätterna månadsvis varit i det närmaste lika stort, dvs. ca 1 100 - 1 200. Först under början av 1996 har antalet ansökningar sjunkit från detta medeltal. Till och med slutet av juni 1996 hade sammanlagt ca 30 000 betalningsprogram fastställts. Av ansökningarna om skuldsanering har ca 14 procent förkastats. En del av ansökningarna har återtagits eller lämnats därhän. Antalet dylika fall var 1995 knappt 800.

Den vanligaste orsaken till gäldenärens insolvens har varit att betalningsförmågan försvagats på grund av att företagsverksamheten upphört eller på grund av arbetslöshet eller betalningsskyldighet som orsakats av borgensansvar. Gäldenärerna har för det mesta uppgett arbetslöshet som orsak till skuldproblemen (40 % av fallen). På basis av fastställda betalningsprogram har den huvudsakliga orsaken till skuldsanering för det mesta varit antingen en egen näringsverk-

samhet som redan avslutats eller borgen som ingåtts för skulder i en annan persons näringsverksamhet (sammanlagt 37 %). Även annat borgensansvar har varit en viktig orsak till att skuldsanering sökts (18 %). I 10 procent av fallen har problem med bostadslån varit den huvudsakliga orsaken. Sjukdom, arbetsförmåga eller andra förändringar av omständigheterna förekom som huvudsaklig orsak för skuldproblemen i endast en liten del av de fastställda programmen.

Skuldbeloppen för de gäldenärer som ansökt om skuldsanering är i allmänhet avsevärda. De största skulderna anknyter till företagsverksamhet, och de gäldenärer som har idkat företagsverksamhet har ett stort antal borgenärer. Också skulderna för dem som skuldsatt sig genom bostadslån har varit stora. Skuldbeloppet för de gäldenärer som sökt skuldsanering på grund av borgensansvar har varit mindre än för de övriga gäldenärerna i genomsnitt.

Enligt en utredning som rättspolitiska forskningsinstitutet har gjort hade de 200 gäldenärer som hörde till forskningsmaterialet i genomsnitt en skuld om 464 000 mark (median). De gäldenärer som hade sökt skuldsanering på grund av företagsverksamhet hade ett skuldbelopp på knappt 800 000 mark (median). Genomsnittsskulden för de gäldenärer som sökt sig till skuldsanering på grund av skuldproblem i anknytning till bostadsskuldssättning var över 650 000 mark. Beloppet av skulder som i huvudsak orsakats av borgensansvar var 215 000 mark.

Förmögenhetsställningen är i allmänhet svag för de gäldenärer som genomgår skuldsanering. Över en tredjedel av gäldenärerna har inte någon betalningsmån överhuvudtaget för betalning av skulderna. En del av gäldenärerna har haft egendom som i samband med skuldsaneringen har realiserats. När det inte finns någon betalningsmån för skulderna räcker gäldenärernas inkomster högst för boendekostnaderna och den oundgängliga utkomsten. I genomsnitt har gäldenärernas betalningsmån varit 500 mark i månaden. Endast en dryg tredjedel av gäldenärerna har förmått betala sina skulder med mer än 1 000 mark per månad. Allt som allt avkastar betalningsmånen pengar för skuldbetalning hos 68 % av gäldenärerna. Var fjärde gäldenär förmår betala sina skulder med såväl sin betalningsmån som med sin förmögenhet. I sju procent av fallen ger enbart de medel som erhålls vid realisering av

förmögenheten en avkastning för borgenärerna.

Resultatet av betalningsprogrammet varierar i olika grupper av gäldenärer. Det största genomsnittliga resultatet, 191 000 mark (totala avkastningen under betalningsprogrammets giltighetstid) har de gäldenärer haft som betalar sina skulder med såväl sin betalningsmån som med medel som erhålls då egendomen realiserar. För de gäldenärer som betalar sina skulder enbart med medel som inflyter vid realisering är motsvarande belopp 139 000 mark och för dem som betalar enbart med betalningsmånen 72 000 mark. Av betalningsmånen använder gäldenärerna över 60 % för betalning av vanliga skulder och närmare 40 % för betalning av säkerhetsskulder.

Vid skuldsaneringen betalar gäldenärerna i genomsnitt ca en femtedel av skuldernas totala belopp. Av en fjärdedel av gäldenärerna erhålls överhuvudtaget inga pengar för betalning av skulderna. För 45 % av gäldenärerna är resultatet högst 10 % av skuldernas sammanlagda belopp. Var tionde gäldenär förmår betala mer än hälften av sina skulder.

Förutsättningarna för skuldsanering. I allmänhet har det funnits en så stor obalans mellan betalningsförmågan och skuldbeloppet för dem som sökt skuldsanering att sökandena har uppfyllt de allmänna förutsättningarna för skuldsanering. Om sökandens totala skuldbelopp har varit litet har ansökan dock förkastats, eftersom gäldenären har ansetts kunna klara sina förpliktelser i framtiden fastän han inte vid den tidpunkt bedömningen sker har förmått betala sina skulder. Då man bedömt gäldenärens förtjänstmöjligheter och förmåga att i framtiden klara av sina skulder har man särskilt fäst uppmärksamhet vid gäldenärens ålder, utbildning, yrkesskicklighet och arbetserfarenhet.

Hinder för en skuldsanering. Skuldsanering har nekats flera tusen sökande eftersom det förelegat ett hinder för skuldsanering. Det i praktiken allmänast tillämpade hindret för en skuldsanering har varit *uppenbart låtsinnig skuldsättning*. Enligt praxisen gällande tillämpningen av stadgandet avses med uppenbart låtsinne framför allt likgiltighet beträffande återbetalningen av skulderna. Högsta domstolen har gett ett flertal prejudikat vad gäller ifrågasvarande hinder för en skuldsanering, och i rättspraxis har tolkning-

en av detta hinderstadgande etablerats.

Om gäldenären har haft stora konsumtionskrediter, har detta i allmänhet utgjort hinder för en skuldsanering. När gäldenären måste ha förstått att han i förhållande till sina redan existerande skulder är betalningsoförmögen, betraktas en ytterligare skuldsättning som uppenbart låtsinne. En borgensmans förbindelser har betraktats som uppenbart låtsinne närmast endast då borgensmannen när han ingått borgensförbindelsen själv har varit oförmögen att sköta sina egna skulder eller har känt till gäldenärens insolvens eller har förbundit sig till ett flertal borgensförpliktelser som till totalsumman varit anmärkningsvärt stora. Även kreditgivarens ansvar kan ha betydelse. Om t.ex. en bank som beviljat ett bostadslån medveten om gäldenärens betalningsförmåga har beviljat mera krediter t.ex. för betalning av räntorna på bostadslånet, har kreditupptagningen inte utgjort hinder för en skuldsanering. Bristande omdöme på grund av ungdom eller mentala problem har kunnat beaktas så att skuldsättningen inte har ansetts uppenbart låtsinnig. Som utgångspunkt har man även ansett, att privatpersoner inte då de upptagit bostadslån kunnat förutse priset på bostäderna. Vid bedömningen av frågan om låtsinne har man tagit i beaktande, att i och med att bostadspriserna hela tiden steg har gäldenären kunnat räkna med att klara av sina skulder genom att sälja bostaden.

Om skuldsättningen i näringsverksamhet har varit skälig med hänsyn till omständigheterna och näringsidkaren har haft grundad anledning att lita på att de inkomster som verksamheten inbringar räcker till för att sköta skulderna, har skuldsanering inte hindrats. Vid bedömningen har näringsidkarens erfarenhet och bl.a. det att en olönsam verksamhet lagts ned i tid, tillmätts betydelse. Även kreditgivarens ansvar har betonats.

Man har ansett skuldsättning i näringsverksamhet som uppenbart låtsinnig, när verksamheten har fortsatts oberoende av att den har varit förlustbringande eller när skuldsättningen har varit uppenbart ogrundad med hänsyn till verksamhetens natur och omfång. En tilläggs-skuldsättning har utgjort hinder för skuldsanering, när näringsidkaren redan har varit insolvent beträffande skulder med anknytning till verksamheten eller skulder i privatekonomin.

I rättspraxis har man varit tvungen att ta ställning även till övriga hinder för en skuld-

sanering. Antalet sådana fall är emellertid inte stort.

Domstol kan bevilja en skuldsanering oberoende av ett hinder om det finns särskilda motskäl. Vid bedömningen av dylika motskäl har man fäst uppmärksamhet vid i vilken utsträckning gäldenären har betalat sina skulder och själv försökt rätta till sin ekonomiska ställning samt vid individuella omständigheter som försämrat gäldenärens omdömesförmåga och vid skälighetssynpunkter med anknytning till gäldenärens livssituation.

Gäldenären kan söka skuldsanering på nytt fastän en tidigare ansökan har förkastats, ifall gäldenärens förhållanden har ändrats eller det finns ny utredning i ärendet på grund av vilken ansökan avviker från den tidigare. Till tingsrätterna har det gjorts ett antal ansökningar i vilka skuldsanering har sökts på nytt.

Innehållet i och giltighetstiden för ett betalningsprogram i fråga om vanliga skulder. Enligt de betalningsprogram som har fastställts förmår nästan två tredjedelar av gäldenärerna betala en del av sina skulder, men avkastningen för de vanliga skulderna har vid skuldsaneringen i genomsnitt blivit obetydlig. Gäldenärernas genomsnittliga betalningsmån är 500 mark i månaden, vilket ger borgenärerna 30 000 mark under fem år.

Enligt lagen kan man flytta fram tidpunkten när betalningsprogrammet träder i kraft, om gäldenären saknar betalningsmån när programmet fastställs. I praktiken har betalningsprogram vanligen flyttats fram så att de träder i kraft efter ett eller två år, om avsaknaden av betalningsmån har berott på gäldenärens arbetslöshet. Man har bestämt att betalningsprogram skall träda i kraft vid en senare tidpunkt, om en betalningsmån uppkommer t.ex. som följd av pensionering eller på grund av att underhållsskyldighet upphör eller studier avslutas. I allmänhet har tidpunkten när betalningsprogrammet skall träda i kraft flyttats fram, om gäldenären är relativt ung, arbetsförmögen och utbildad eller om han i övrigt har yrkesskicklighet och arbetserfarenhet. Tidpunkten för när programmet skall träda i kraft har däremot inte flyttats fram, om en gäldenär som är i arbete inte har betalningsmån eller om gäldenären inte ens som följd av sysselsättning skulle få betalningsmån. I vissa avgöranden har man fäst uppmärksamhet vid den allmänna sysselsättningssituationen så att betal-

ningsprogrammet har bestämts att träda i kraft genast, eftersom man inte har kunnat förutsäga något om när gäldenären kan förbättra sin betalningsförmåga eller om tidpunkten när han får arbete i den nuvarande svaga sysselsättningssituationen.

När tidpunkten för när betalningsprogrammet skall träda i kraft har flyttats fram kan gäldenären ansöka om ändring av programmet omedelbart när han får betalningsmån. I praktiken har sådana ansökningar också gjorts, men antalet är inte känt. Om gäldenären inte har fått arbete innan programmet skall träda i kraft har programmet ändrats så, att betalningsskyldigheten har avlyfts. Programmet är i sådana fall i kraft i fem år, under vilken tid programmet kan ändras om det uppstår betalningsmån för gäldenären.

För vanliga skulder har betalningsprogrammets giltighetstid i allmänhet bestämts till fem år. Av betalningsprogrammen har ca fem procent bestämts att gälla i under fem år. På detta sätt har man förfarit särskilt om gäldenären har varit ålderstigen och utmätning av gäldenärens pension eller andra inkomster har pågått anmärkningsvärt länge och särskilt om därtill gäldenärens bostad eller annan förmögenhet har realiserats redan före skuldsaneringen.

Behållande av ägarbostad, betalning av säkerhetsskuld och minimiavkastningen för vanliga skulder i skuldsaneringen. Det är ett centralt mål för skuldsaneringen att ett hus-håll som råkat i skuldproblem under vissa förutsättningar kan behålla sin ägarbostad. Gäldenärens ägarbostad är nästan alltid säkerhet för skulderna.

De i praktiken viktigaste sätten att sanera en säkerhetsskuld är förlängning av betalningstiden och nedsättning av räntan. Dessa medel har man nästan regelmässigt blivit tvungen att använda för att gäldenären skall kunna klara av att betala säkerhetsskulden. Förlängningarna av betalningstiden och nedsättningarna av räntan har varit relativt kända. Att den allmänna räntenivån har sjunkit avsevärt i förhållande till räntorna enligt de ursprungliga villkoren för säkerhetsskulden har också inverkat på avgörandena ifråga om nedsättning av räntorna.

Förlängningen av betalningstiden får inte utan särskilda skäl väsentligt överskrida den återstående ursprungliga kreditiden för skulden. Nedsättning av räntan och förlängning av betalningstiden är bundna till varandra

sålunda att nedsättningen av räntan skall vara desto mindre ju längre den återstående kredittiden är. Betalningstidtabellen för en säkerhetsskuld skall uppgöras så att åtminstone skuldens nuvärde kommer att betalas inom en skälig tid.

I rättspraxis har man godkänt att långvariga bostadskrediter förlängs halvannan gång, t.ex. från 10 år till 15 år. Om det har funnits särskilda skäl för att förlänga betalningstiden, t.ex. en liten bostadsskuld eller tryggheten av gäldenärens boende, har betalningstiden kunnat förlängas mer än halvannan gång. För bostadsskulder har man för det mesta fastställt en fast ränta, som vanligtvis har varierat mellan 5 och 7 procent.

Om gäldenären vid skuldsaneringen behåller sin bostad, skall han utöver säkerhetsskulden även av de vanliga skulderna betala ett i lagen stadgat belopp (minimiavkastningen för vanliga skulder). På detta belopp inverkar väsentligt en jämförelse med hur mycket gäldenären skulle kunna betala sina skulder om hans bostad säljs och han bor i en så förmånlig hyresbostad som möjligt. Om han behåller bostaden kan gäldenärens betalningsprogram vara giltigt för betalning av minimiavkastningen högst tio år.

Betalningarna av vanliga skulder har ofta blivit obetydliga även då gäldenären har behållit sin ägarbostad. En betydande orsak till detta har varit att ingen betalningsmån skulle ha uppkommit av gäldenärens inkomster om han bott i en hyresbostad eller att beloppet skulle ha varit obetydligt. För att kunna behålla sin ägarbostad har gäldenären ofta bundit sig till en anmärkningsvärt låg levnadsstandard.

För en betydande del av gäldenärerna har ägarbostaden varit säkerhet för stora bostads- eller andra lån. Bostäderna har helt och hållet eller till en stor del köpts med lånade pengar när bostadspriserna har varit som högst. Efter raset på bostädernas pris har bostadens värde motsvarat endast en del av de skulder för vilka bostaden utgör säkerhet. Den överstigande delen av skulderna utgör vid skuldsaneringen gäldenärens vanliga skulder. I vissa relativt sällsynta fall har gäldenären endast haft en liten eller ingen alls säkerhetsskuld. Till minimiavkastningen för vanliga skulder fogas i sådana fall avkastningen av boendeskyddsandelen för betalningsprogrammets fem år. Som boendeskyddsandel anses den del av bostadens skuldfria värde vars avkastning skulle trygga

gäldenärens boende. Den ränteavkastning som kunde fås när lagen trädde i kraft var ca åtta procent. Efter att räntorna har sjunkit har avkastningen klart minskat, och för minimiavkastningen har det inneburit att avkastningen har blivit mindre.

Till minimiavkastningen för de vanliga skulderna fogas utöver avkastningen av boendeskyddsandelen även det överskottsvärde som fås av bostaden. Ett överskott uppstår om bostadens värde minskat med realiseringskostnaderna och eventuella säkerhetsskulder överstiger den boendeskyddsandel som räknas gäldenären till godo. I praktiken har ett överskottsvärde uppstått synnerligen sällan, eftersom bostädernas värden och den avkastning som står att få är låga. Boendekostnaderna i en ägarbostad är i allmänhet klart lägre än i hyresbostäder. Om gäldenären inte alls har haft säkerhetsskuld eller har haft endast en liten sådan skuld, har gäldenären i vissa fall kunnat behålla sin skuldfria eller i det närmaste skuldfria ägarbostad utan att alls betala sina vanliga skulder eller så att han betalat dem endast i liten utsträckning. I typfallen har det då varit fråga om en relativt ålderstigen gäldenär som har blivit tvungen att söka skuldsanering på grund av borgensansvar.

Av de gäldenärer som erhållit skuldsanering har nästan två tredjedelar haft en ägarbostad. Av dessa bostäder har man blivit tvungen att sälja hälften redan före skuldsaneringen. Ungefär en tredjedel av gäldenärerna har haft en ägarbostad då de ansökt om skuldsanering, men mer än hälften av dem har blivit tvungna att avstå från bostaden i samband med skuldsaneringen. Sålunda har det för ca en sjättedel av skuldsaneringsgäldenärerna fastställts ett betalningsprogram enligt vilket gäldenären behåller sin ägarbostad. Dessa fall utgör uppskattningsvis ca 0,6 procent av alla sådana hushåll som har bostadslån och 0,3 procent av de hushåll som har en ägarbostad. Man har senare blivit tvungen att ändra betalningsprogram som behållit ägarbostäder när gäldenären under programmet har önskat avstå från bostaden eller inte längre har kunnat behålla bostaden. Antalet sådana fall är inte känt.

Ändring av betalningsprogram och hur de förfaller. De vanligaste grunderna för ansökningar om ändring som inlämnats till tingsrätterna har varit att gäldenärens omständigheter har ändrats och att skulder som saknas

i programmet skall beaktas i betalningsprogrammet. År 1994 gjordes 1 300 ändringsansökningar och 1995 ca 3 800. Antalet ändringsansökningar har fortsatt att växa under första hälften av 1996.

Justitieministeriet utredde innehållet i ändringsansökningarna i mars 1995. Den största delen av de något över etthundra ändringsansökningarna som ingick i samplet hade gjorts av gäldenärerna. Grunden för ansökan var vanligtvis att betalningsförmågan hade försämrats på grund av arbetslöshet eller minskade inkomster. I en del av fallen begärdes ändring av betalningsprogrammet på grund av att betalningsmån uppkommit eller vuxit. Av materialet framgår att de som sökt ändring har betraktat mycket små ändringar om hundra eller tvåhundra mark som väsentliga för betalningsförmågan. Den närmast allmänaste grunden för ändring var att det efter att programmet fastställts uppdagats en skuld som omfattas av skuldsaneringen. Hälften av dessa ansökningar berodde på skatteskulder.

Till tingsrätterna inlämnades 1995 knappt 400 ansökningar om att ett betalningsprogram skulle förfalla. År 1996 har knappt 300 ansökningar inlämnats till slutet av juni månad. I en stor del av fallen har gäldenären försummat att iaktta betalningsprogrammet helt eller under en anmärkningsvärt lång tid. I allmänhet är det borgenären som gjort ansökan om att programmet skall förfalla, men i praxis finns det även några fall i vilka gäldenären själv har varit sökande. Motivet för gäldenärens ansökan har i vissa fall varit att gäldenären efter att betalningsprogrammet fastställts ingått förlikning med sina borgenärer eller konstaterat att det är alltför krävande att iaktta betalningsprogrammet.

Situationen vid domstolarna och antalet ärenden. Efter att skuldsaneringslagen trädde i kraft den 8 februari 1993 inlämnades sammanlagt 10 155 skuldsaneringsansökningar till domstolarna före årets slut. År 1994 var antalet 13 757, och 1995 inlämnades sammanlagt 13 893 nya ansökningar. Till och med slutet av juni 1996 inlämnades ca 6 700 ansökningar. År 1995 var andelen ansökningar om ändring av ett betalningsprogram ca en femtedel av samtliga skuldsaneringsärenden. Skuldsaneringsärendena utgör även i fullföljdsdomstolarna en betydande grupp av ärenden.

Särskilt under 1993 då lagen trädde i kraft anhopades skuldsaneringsärendena vid vissa

domstolar. Under 1994 fick man bort anhopningen av ärenden i de flesta tingsrätterna. År 1995 översteg antalet avgjorda skuldsaneringsärenden antalet inkomna ärenden. År 1995 var den genomsnittliga behandlingstiden för ärendena från det att skuldsanering söktes till det att betalningsprogrammet fastställdes vid tingsrätterna i medeltal 208 dagar. De genomsnittliga behandlingstiderna kan anses som rätt skäliga.

Nivån på beredningen av ärendena inverkar på domstolarnas arbetsmängd. Domstolen kan förordna en utredare i ärendet, till vars uppgifter hör att göra upp ett betalningsprogram, utfärda vissa tillkännagivanden och enligt domstolens prövning vissa andra uppgifter såsom att utreda hindren för en skuldsanering. Användningen av en utredare minskar domstolarnas arbete men förorsakar staten kostnader.

Bistånd åt gäldenärer och skuldrådgivning. I samband med beredningen av skuldsaneringslagen underströks behovet av skuldrådgivning. Av ekonomiska orsaker föreslogs det dock inte att skuldrådgivning skulle bli en lagstadgad skyldighet för kommunerna. På förslag av lagutskottet intogs i skuldsaneringslagen ett stadgande som förpliktar länsstyrelserna att främja skuldrådgivningen inom länets område (86 §).

Skuldrådgivningen har utvidgats avsevärt under den tid lagen har varit i kraft. Skuldrådgivning ges mest i rättshjälpsbyråerna och i skuldrådgivningsenheter som kommunerna organiserar. I vissa kommuner har skuldrådgivningen ordnats i anknytning till konsumentrådgivningen eller socialväsendet. Även ett flertal församlingar och vissa organisationer ger skuldrådgivning. Organiseringen av skuldrådgivningen och dess omfattning samt problem och utvecklingsbehov som framkommit i verksamheten har utretts i den nyligen utkomna undersökningen av Konsumentforskningscentralen (1990-talets skuldrådgivning - frivilligt tvång, publikationer 3/1996).

Kommunen har enligt lag rätt att få ersättning av statsmedel för allmän rättshjälp som ges i skuldsaneringsärenden i enlighet med grunder som justitieministeriet har fastställt.

Skuldrådgivningen har haft sin tyngdpunkt på beredningen av skuldsaneringsansökningar. År 1994 inkom ca 80 procent av ansökningarna till domstolarna genom skuldrådgivning som ersätts som allmän rättshjälp. En del av skuldrådgivarna har även gjort

upp förslag till betalningsprogram samt ändringar av fastställda betalningsprogram aningen som förlikningslösningar eller som förslag vid domstolsförfarandet. Den ekonomiska rådgivning som är nödvändig för att gäldenären skall behärska sin ekonomi och kunna iakta betalningsprogrammet har närmast fallit på vissa medborgarorganisationers lott.

Skuldproblemen har i en del av fallen kunnat lösas genom avtal mellan gäldenären och borgenärerna. Enligt uppskattning bistod skuldrådgivningen år 1994 ca 2 400 gäldenärer i förlikningslösningar. I kreditinstituten har antalet förlikningslösningar bedömts vara minst det dubbla jämfört med antalet skuldsaneringar. Därtill bör man observera, att under de senaste åren har privatpersoner årligen i ca 200 000 fall kommit överens med sin borgenär om nya arrangemang för betalning av sina skulder. Man har bl.a kommit överens om förlängda betalningstider, uppskov med avkortningar eller ändring av räntan. Till dessa arrangemang räknas också sådana fall när gäldenären har betalat sina skulder inom en kortare tid än vad den överenskomna betalningstidtabellen skulle förut-sätta.

Kostnaderna för skuldsaneringen och övriga ekonomiska verkningar. Skuldsaneringen orsakar kostnader för den offentliga ekonomin, borgenärerna och även för gäldenärerna. För den offentliga ekonomin uppkommer kostnader av skuldrådgivningen och av att bistånd åt skuldsatta, av utredarnas verksamhet samt av domstolsbehandlingen av skuldsaneringsärenden. De olikriktade ekonomiska verkningarna av skuldsaneringen riktar sig framför allt mot skuldförhållandets parter, borgenärerna och gäldenärerna.

Staten stöder kommuner och sammanslutningar i skötseln av skuldrådgivningen och skuldsaneringsärendena. Staten betalar kommunerna ersättningar för utarbetandet av skuldsaneringsansökningar och förlikningslösningar, statsbidrag för skuldsaneringspersonalens lönekostnader och annat stöd till sammanslutningar för genomförandet av skuldsaneringslagen.

Statens direkta utgifter för skuldsanering har bestått närmast av följande poster. År 1994 var statens utgifter för skuldrådgivning, fria rättegångar som beviljats i skuldsaneringsärenden samt kostnader för utredarna ca 45 milj. mk. År 1995 uppgick dessa kostnader till ca 76 milj. mk, dvs. beloppet

ökade med 67 procent från föregående år. Av dessa kostnader för staten utgjorde 53 milj. mk (70 %) ersättningar som betalats till utredarna för uppgörande av betalningsprogram. Till utredarna betalas enligt lagen ett arvode samt kostnadsersättning. Beloppet av dessa fördubblades 1995 jämfört med föregående år. Resten av kostnaderna, ca 22 milj. mk (30 %), var andra kostnader för skuldsaneringen. Huvuddelen av dessa har varit behandlingsersättningar som betalats till kommunerna för beredningen av ärenden. Dessa kostnader, som alltså i huvudsak har uppkommit av att en enskild skuldsatt har biträtts, ökade 1995 med ca en femtedel från föregående år.

Därtill orsakas staten direkta kostnader av behandlingen av skuldsaneringsärenden vid domstolarna. I budgeten eller i bokföringen specificeras inte de kostnader som uppkommer vid behandlingen av skuldsaneringsärenden och andra ärenden. Man har kalkylerat att värdet av den arbetsinsats som skuldsaneringarna krävde av domstolarna 1994 var ca 27 milj. mk.

När man för 1994 beaktar statens direkta utgifter, 45 milj. mk, samt de kalkylerade kostnaderna som orsakats av domstolarna, 27 milj. mk, var statens totala kostnader för skuldsaneringen ifrågavarande år drygt 70 milj. mk. På motsvarande grunder kan man uppskatta att statens totala kostnader för 1995 kommer att uppgå till 110-120 milj. mk.

De kostnader som skuldsaneringen orsakar kommunerna har man tillsvidare strävat efter att bedöma på kalkylgrunder. Kommunerna orsakas kostnader närmast av att de skuldsatta biträds, i vilka kostnader staten för sin del deltar. För 1994 uppskattades kommunernas kostnader till knappt 20 milj. mk. År 1995 var beloppet något högre, eftersom de skuldsatta har biträtts i flere ärenden än året förut.

Beloppet av de kostnader som behandlingen av ett skuldsaneringsärende orsakar den offentliga organisationen har uppskattats till drygt 6 000 mark, om ärendet via skuldrådgivningen går ända till ett underrättsavgörande. Om skuldsanering fås till stånd genom förhandlingar utanför domstolen, har de genomsnittliga kostnaderna uppskattats till drygt 2 000 mark.

Gäldenären kan orsakas direkta kostnader närmast för anskaffningen av handlingar som behövs för skuldsaneringen.

Av de löner och arvoden som betalas av statsmedel kommer en del tillbaka till staten genom beskattningen. Utredningen och korrigeringen av privatpersoners allvarliga skuldproblem medför också inbesparingar för den offentliga organisationen. Inbesparingar uppstår närmast i social- och hälsovårdsutgifterna i de fall när man genom skuldsanering kan förebygga social utslagning, passivering samt behov av att använda socialstöd och hälsovårdstjänster. Dessa betraktas enligt en relativt etablerad uppfattning som skadeverkningar av allmän natur som följer på allvarliga skuldproblem. Då gäldenärens ekonomiska situation rättas till kan detta därtill aktivera honom så att verksamheten medför skatteintäkter. Systematiska eller heltäckande uppgifter om dylika ekonomiska verkningar av skuldsaneringarna finns inte för de dryga tre år som lagen har varit i kraft. Enligt en utredning om skuldsaneringar som gjorts i Vanda minskade flera privatpersoners behov att ty sig till utkomststöd efter att de hade beviljats skuldsanering. Man beräknade att detta lett till klara inbesparingar för kommunen.

Som en följd av skuldsaneringar kan inbesparingar uppstå av att antalet indrivnings- och tvångsverkställighetsåtgärder som riktas mot gäldenärerna minskar medan betalningsprogrammet är i kraft. Vid domstolarna och i utskökningsorganisationen sparas då resurser. Det minskade antalet fordrings- och utskökningsärenden som domstolarna behandlade 1995 kan delvis ha sin förklaring i skuldsaneringar.

För gäldenärerna är det centralt huruvida skuldsaneringen främjar en utredning och korrigering av deras skuldproblem såsom avsikten var när lagen stiftades. De upplysningar om gäldenärerna som hittills erhållits genom forskning samt av de instanser som biträr de skuldsatta talar klart för, att detta är fallet för ett flertal gäldenärer som erhållit skuldsanering. En oklar ekonomisk situation har kunnat redas ut. Antalet betalningsförpliktelser har anpassats till gäldenärens reella betalningsförmåga. Genomförandet av betalningsprogrammet ger gäldenären en möjlighet till en ny början. Enligt många gäldenärer förbättrar detta även allmänt taget handlingsförmågan. Noggrannheten och planmässigheten i hushållningen förefaller också att ha ökat i många hushåll som erhållit skuldsanering. Många av de gäldenärer som har betalningsmån för att sköta sina

skulder anser dock att skuldsaneringen avsevärt begränsar den vardagliga konsumtionen och gör det svårare att bereda sig för oväntade utgifter i den närmaste framtiden, eftersom ett så knappt belopp enligt dem har reserverats för oundgängliga utgifter i betalningsprogrammet.

Av de fall när betalningsprogrammet har förfallit kan man å andra sidan dra slutsatsen, att en del av gäldenärerna inte förmår sköta sin ekonomi. I vissa fall har gäldenären försummat att iakttä programmet fastän han borde ha haft tillräckligt medel för prestationerna enligt programmet. Nya skulder kan ha börjat drivas in utskökningsvägen av gäldenären under betalningsprogrammet, vilket kan ha lett till att betalningsprogrammet har förfallit. I dylika fall har man inte ens genom skuldsanering kunnat rätta till gäldenärens ekonomiska situation.

I de uppgifter som gäller de ekonomiska verkningarna av en skuldsanering finns det ett flertal brister. Synnerligen få har tillsvidare hunnit genomföra hela betalningsprogrammet, varför man inte kan känna till de långsiktiga verkningarna av skuldsanering. För det andra saknas jämförelsematerial i vilket man jämsides kunde granska hushåll som erhållit skuldsanering och sådana som av olika orsaker blivit utanför den och som har skuldsvårigheter av likadan art. För det tredje har man haft tvivel om att gäldenären medan skuldsaneringen pågår saknar en ekonomisk drivkraft att förbättra sin betalningsförmåga antingen genom att öka sina inkomster eller minska sina utgifter, eftersom den ökning av betalningsmån som på detta sätt uppstår gagnar finansiellt borgenärerna och inte gäldenären själv.

Enligt en uppskattning omfattades 1994 skulder till ett belopp av ca tre-fyra miljarder mark av skuldsanering, av vilka gäldenärerna betalar grovt uppskattat i genomsnitt en femtedel. Med gäldenärernas genomsnittliga betalningsmån (500 mark) skulle betalningar ha influtit för en liten del av dröjsmålsräntan på det genomsnittliga skuldbeloppet (464 000 mark).

För borgenärerna uppstår kostnader av skuldsaneringen av de åtgärder genom vilka de deltar i beredningen av enskilda ansökningar, av domstolsbehandlingen av ärendet samt av uppföljningen av hur betalningsprogrammet iakttas. Å andra sidan uppstår det för borgenärerna inbesparingar av att särskilda indrivningsåtgärder inte behövs. De kost-

nader som orsakas av indrivningen kan vad gäller insolventa gäldenärer komma att överstiga resultatet av indrivningen.

Även för ekonomin som en helhet har skuldsaneringsregelverket och tillämpningserfarenheterna av denna en viktig inverkan på kreditgivningen. Flera samtidigt verkande faktorer förefaller under de senaste åren ha haft en skärpande inverkan på kreditgivning- en till privathushåll. De ökade skuldproblemen, framför allt den enorma tillväxten av oreglerade krediter och kreditförlusterna under de första åren av 1990-talet, har ökat kreditgivarnas noggrannhet när krediter beviljas, vilket redan syns i en gynnsam utveckling av de oreglerade krediterna och kreditförlusterna. Kreditgivarnas skyldighet som baserar sig på en ändring av handelsbalken som trädde i kraft den 1 september 1994 att informera borgenmannen eller den som ställer en säkerhet om innehållet i förbindelsen och om dess juridiska betydelse har inverkat på beteendet hos de olika parterna på kreditmarknaden. I kreditgivningen fäster man även i övrigt större uppmärksamhet än tidigare på en bedömning av gäldenärens betalningsförmåga och betalningsmån samt säkerheterna när man granskar gäldenärens förmåga att klara av sina kommande förpliktelser. Tillsammans med skuldsaneringslagen förefaller dessa omständigheter totalt sett ha lett till en mer omfattande information än tidigare och till en noggrannare granskning av gäldenärens kreditvärdighet när yrkeskreditgivarna och privathushållen förhandlar om krediter.

2. Erfarenheter av skuldsanering i de övriga nordiska länderna

2.1. Sverige

Skuldsaneringslagen som avser fysiska personer (Skuldsaneringslag, SFS 1994:334) trädde i kraft i Sverige den 1 juli 1994. Den svenska lagen ligger i en nordisk jämförelse närmast den motsvarande lagstiftningen i Norge. Skuldsanering kunde ursprungligen beviljas en fysisk person som inte är näringsidkare och som fyller kravet på insolvens enligt lagen. Insolvensen skall vara kvalificerad på så sätt, att gäldenären inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Skuldsaneringslagen har genom en lag som trädde i kraft den 1 september 1996 (1996:780) ändrats så, att

skuldsanering också kan beviljas en näringsidkare om särskilda skäl föreligger för det med beaktande av att verksamheten och tillgångarna är ringa. Utöver insolvens förut- sätts att det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden att skuldsanering beviljas honom. Vid bedömningen skall beaktas bl.a. skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst och de ansträngningar gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser. Skuldsaneringen omfattar gäldenärens samtliga skulder, pantskulder dock endast till den del värdet av säkerheten inte förslår till betalning av fordran.

Skuldsanering genomförs i Sverige med hjälp av ett trestegsförfarande. I det första steget skall gäldenären söka komma överens med sina borgenärer. Detta steg i förfarandet är inte reglerat i lag. Gäldenären kan få råd och anvisningar av en ekonomisk eller konsumentrådgivare som verkar i kommunen. Under 1995 behandlades i kommunerna 38 000 ärenden, av vilka 18 000 klassificerades som ekonomisk rådgivning, 12 000 som skuldrådgivning och 8 000 som skuldsanering.

Om en förlikningslösning inte fås till stånd skall gäldenären ansöka om skuldsanering hos utskökningsmyndigheterna (kronofogdemyndigheten) genom att lägga fram en redovisning om bl.a. över sina tillgångar, skulder och inkomster. I detta andra steg av förfarandet fattar utskökningsmyndigheten först ett beslut om huruvida sökanden uppfyller kraven för en skuldsanering och om en skuldsanering skall inledas eller inte. I ett för sökanden positivt beslut om att skuldsanering skall inledas avgörs bl.a. vilka skulder saneringen skall omfatta. När förfarandet inletts följer en motsvarande fridlysningstid som i Finland följer på inledandet av en skuldsanering.

Om ett beslut att inleda skuldsanering utfärdas i Sverige en offentlig kungörelse, genom vilken borgenärerna uppmanas att inom en månad anmäla sin fordran mot gäldenären till kronofogdemyndigheten. Efter att kronofogdemyndigheten har utrett ärendet upprättar den tillsammans med gäldenären ett förslag om frivillig skuldsanering. Om gäldenären och kronofogdemyndigheten inte kan uppnå samförstånd, kan gäldenären föra ärendet till domstol. Om borgenärerna igen godtar förlikningsförslaget, genomförs skuldsaneringen som ett avgörande av utmät-

ningsmannen.

Även om endast en borgenär motsätter sig förlikningsförslaget kan gäldenären föra ärendet till underrätten. Denna underrättsbehandling, vid vilken man kan besluta om innehållet i skuldsaneringen oberoende av borgenärernas samtycke, bildar i Sverige det tredje steget i förfarandet.

Antalet ansökningar om skuldsanering till kronofogdemyndigheten var i Sverige under senare delen av 1994 varit något över 2 800 och 1995 knappt 4 300, dvs. sammanlagt 7 100. Antalet har blivit klart lägre än vad man räknade med. När lagen bereddes väntade man sig att årligen 12 000 ansökningar skulle föras till detta andra steg i förfarandet. Under första hälften av 1996 har ca 3 000 ansökningar om skuldsanering gjorts till utsökningsmyndigheterna, vilket tillsammans med övriga uppgifter pekar på en ökning av antalet ansökningar.

De första erfarenheterna av skuldsaneringslagen har väckt diskussion i Sverige. I en rapport av riksdagens revisorer (Riksdagens revisorer. Tillämpningen av skuldsaneringslagen. Rapport 1995/96:3) ansågs att lagen inte tillsvidare har fungerat tillfredsställande. I rapporten har man framfört flera förklaringar till att antalet ansökningar blivit lägre än beräknat: den osäkerhet som anknyter till en lagstiftning av ny typ, många stadganden i lagen som förutsätter prövning och om vilka det saknas en vedertagen rättspraxis, borgenärernas avvisande inställning till förhandlingslösningar, förfarandets indelning i tre olika steg, problem i anslutning till samarbetet mellan myndigheterna samt kommunernas olika satsningar på att bistå gäldenärerna i det inledande skedet av förfarandet varför en del av gäldenärerna har blivit utan det stöd de behöver.

Av de knappt 4 300 ansökningar om skuldsanering som gjordes hos utsökningsmyndigheterna 1995 förkastades ca 40 procent, dvs. knappt 1 800. Av andra skäl (ärendet förföll, ansökan var inte sakenlig) stannade därtill över 600 ärenden i detta skede av förfarandet. Ett beslut om att inleda skuldsanering fattades i knappt 1 500 fall. En förhandlingslösning åstadkoms i detta skede i över 250 fall, och gäldenären förde ärendet till underrätten i över 650 fall i vilka en förlikningslösning inte hade uppnåtts.

Innehållet i skuldsaneringarna har i Sverige utretts i ljuset av de betalningsprogram

som uppgjorts i det inledande skedet av lagens giltighetstid. Den genomsnittliga skulden var i dessa ca 400 000 kronor och medianvärdet ca 235 000 kronor. Gäldenärernas medelinkomst var ca 9 000 kronor i månaden. Något över hälften av gäldenärerna har haft betalningsmån. I genomsnitt var denna betalningsmån 2 000 kronor. Knappt hälften av gäldenärerna hade ingen betalningsmån alls.

Konsumentverket har av regeringen fått i uppdrag att före den 1 oktober 1996 utarbeta en utvärdering om hur skuldsaneringslagen har tillämpats och om erfarenheterna av lagen.

2.2. Norge

Skuldsaneringslagen (gjeldsordningsloven) har i Norge varit i kraft från ingången av 1993. Förutsättning för skuldsanering är att gäldenären permanent är oförmögen att uppfylla sina förpliktelser, dvs. att insolvensen är permanent. Skuldsanering kan inte beviljas om den kan anses kränkande (stötande) med tanke på övriga gäldenärer eller i övrigt ur samhällets synvinkel.

Skuldsanering söks hos utsökningsmyndigheten (namsmannen), och avgörandet om att skuldsanering skall inledas görs av underrätten sådan som den behandlar verkställighetsärenden (namsretten). Innan ansökan om skuldsanering görs skall gäldenären ha strävat efter att på eget initiativ uppnå en förhandlingslösning med sina borgenärer. Om en skuldsanering inleds, har gäldenären tre månader på sig att försöka uppnå en förhandlingslösning med sina borgenärer. Ett beslut om att inleda skuldsanering begränsar borgenärernas möjligheter att driva in sina fordringar och gäldenärens rättigheter att bestämma över sin förmögenhet. Utsökningsmyndigheten och det biträde som denna vid behov har förordnat och som i allmänhet är en advokat eller auktoriserad revisor, deltar i praktiken aktivt i förlikningsförhandlingarna och i utarbetandet av ett förslag till betalningsprogram. Om förlikning inte uppnås, kan gäldenären vid underrätten ansöka om s.k. tvingande skuldsanering. Underrätten beslutar på basis av gäldenärens förslag om betalningsprogrammet med stöd av lagens stadganden oberoende av borgenärernas samtycke. Skuldsaneringen gäller i Norge samtliga skulder. Medlen för regle-

ring av säkerhetsskulder avviker avsevärt från lagstiftningen i Finland.

Antalet skuldsaneringar som behandlas i myndighetsmaskineriet har ökat i Norge, men nivån har blivit klart lägre än i Finland. År 1993 fattade underrätterna ca 1 100 beslut om att inleda en skuldsanering, år 1994 något över 2 000 och 1995 allt som allt 2 375, dvs. sammanlagt under tre år över 5 500 beslut. Under 1993 tillkom 167 frivilliga och 148 tvingande skuldsaneringar, år 1994 tillkom 513 frivilliga och 935 tvingande saneringar samt 1995 totalt 681 frivilliga och 1 023 tvingande skuldsaneringar. Under första hälften av 1996 har 1 375 beslut om inledande av skuldsanering fattats, vilket skulle tyda på att antalet ärenden håller på att öka.

Hur skuldsaneringslagen har förverkligats har undersökts relativt ingående i Norge, särskilt vid konsumentforskningsinstitutet (Statens institutt for forbruksforskning). Innan lagen stiftades förhöll sig enligt en enkätundersökning 65 procent av befolkningen positivt till en skuldsaneringslag och 25 procent negativt. Efter att lagen varit i kraft två år hade andelen sådana som förhöll sig positivt stigit till 70 procent. Härvid bedömde 40 procent av de svarande saken så att lagen var alltför sträng och uteslöt gäldenärer som skulle vara i behov av stöd. I ljuset av uppföljningsundersökningar har utskottsorganisationens beredskap att behandla skuldsaneringar varit brokig och ställvis alltför obetydlig, särskilt i områden där det har förekommit ett litet antal ärenden. I de stora bostättningscentra har behandlingstiderna för ärendena varit alltför långa. Problem av motsvarande typ har kunnat iaktas även i socialkontorens verksamhet. Kontoren biträder gäldenärerna i det skede som föregår den rättsliga skuldsaneringen.

Borgenärerna har i huvudsak förhållit sig positivt till lagstiftningen. Efter att lagen trätt i kraft har skuldproblemen mer än tidigare handlagts förhandlingsvägen, vilket bedöms ha berott på att stadgandena och förfaringssätten blivit klarare och på att svåra fall kan föras till myndigheterna för behandling. Särskilt bankborgenärernas sakkunskap och kompetens att lösa skuldproblemen har ökat. Motsvarande ändringar har inte kunnat iaktas i de övriga borgenärgrupperna.

Åtminstone i början av lagens giltighetstid har skuldsanering sökts av gäldenärer i en mycket svår ekonomisk situation. Skuldbe-

loppet har varit mångfaldigt jämfört med gäldenärens årsinkomst. Detta torde kunna förklaras med att skuldproblemen i Norge i stor utsträckning har anknytning till bostadsskulder. Gäldenärernas svåra situation avspeglas också i det att man i uppskattningsvis 30 procent av skuldsaneringarna blivit tvungen att fastställa ett s.k. nollprogram. En tredjedel av gäldenärerna har sålunda inte överhuvudtaget kunnat betala sina skulder i skuldsaneringen.

I forskarkretsar har man uppskattat att en del av de privathushåll som är i en svår situation har blivit utanför skuldsaneringen. Man har antagit att orsakerna till detta är den stränga bild av lagen som uppstått i informationen och i den offentliga diskussionen, bristande kunskaper, en vilja att skydda nära anhöriga som är borgensmän samt gäldenärernas uppfattning om att den rättsliga skuldsaneringen är betungande. Sammanfattningsvis har man emellertid gjort bedömningen att lagen har verkat i rätt riktning och erbjudit många hjälp, även om det finns skillnader regionalt och i olika myndigheters verksamhet.

2.3. Danmark

I Danmark har ett regelverk om skuldsanering varit i kraft redan från 1984. Det finns emellertid inte någon täckande forskningskunskap att tillgå om verkställigheten av lagen och om erfarenheterna av dess tillämpning. I Danmark igångsätts en skuldsanering genom gäldenärens ansökan hos domstolen (skifteretten). Förutsättning för skuldsanering är att gäldenären inte förmår klara av sina förpliktelser och att han inte kommer att klara av dem under de närmaste åren heller. Dessutom förutsätts att gäldenärens situation och omständigheterna i övrigt talar för en skuldsanering. När denna bedömning görs beaktas bl.a. skuldernas ålder och de omständigheter under vilka de uppstått samt gäldenärens åtgärder för att sköta sina skulder.

Domstolen beslutar skilt om att skuldsanering skall inledas samt om fastställande av ett betalningsprogram. Det biträde (medhjälpare) som domstolen för varje enskilt fall förordnar gör de utredningar som är nödvändiga för beredningen och avgörandet av ärendet.

Under 1980-talet var antalet ansökningar om skuldsanering rätt stabilt. Årligen gjor-

des 4 000 - 6 000 ansökningar. Under 1990-talet har antalet ökat i någon mån, och 1993 gjordes sammanlagt 7 500 ansökningar. Antalet ansökningar har i Danmark blivit lägre än man förväntade sig då lagen bereddes. Man har antagit att en orsak är att systemet för verkställighet av skulder är på så sätt förmånligt för gäldenärerna att behovet av skuldsanering inte därför är speciellt omfattande.

Av ansökningarna om skuldsanering har i Danmark ca en tredjedel lett till en skuldsanering, varför graden av förkastade ansökningar kan anses vara relativt hög. I de fall då skuldsanering beviljas används rätt kraftiga skuldsaneringsmedel, och man blir tvungen att t.ex. nedsätta skuldbeloppet avsevärt. Säkerhetsskulden omfattas inte i Danmark av skuldsaneringen, men det är enligt systemet möjligt att behålla en ägarbostad.

Stiftandet och genomförandet av skuldsaneringslagen har i Danmark inte varit förknippat med sådana sociala betoningar som i de övriga nordiska länderna. Till detta hör också att man för att hjälpa de skuldsatta inte har vidtagit sådana åtgärder som stöds eller organiseras av det allmänna (skuldrådgivning, rättshjälp) som i Norge, Sverige eller Finland. Den centrala utgångspunkten för det danska regelverket har varit att man med hjälp av skuldsaneringen från utsökningen och annan indrivning av skulder kan rensa bort de hopplösa fall som orsakar onödigt arbete.

3. Bedömning av nuläget och de viktigaste förslagen

3.1. Allmänt

Hushållens skuldsättning växte avsevärt under 1980-talet då penningmarknaden befriades och kreditregleringen upphävdes. Man avstod 1987 från skyldigheten att förhandsspara för erhållande av bostadskrediter, vilket utvidgade möjligheterna att skaffa sig en ägarbostad. Skuldsättningen för anskaffning av bostäder växte snabbt och bostäder skaffades helt och hållet med skuldfinansiering. Under åren 1987-1990 nästan fördubblades beloppet av löntagarhushållens bostadskrediter. Också olika slag av konsumtionskrediter blev allmännare. En omfattande marknadsföring av krediterna, den gynnsamma ekonomiska utvecklingen som fortgått länge och de allmänna förväntning-

arna om en ekonomisk tillväxt ledde till att en del av hushållen upptog skuld utan tillräcklig återbetalningsförmåga.

I bakgrunden till skuldsaneringslagen låg en bedömning om att ca 30 000 - 60 000 hushåll hade allvarliga svårigheter i sina skuldärenden under senare delen av 1992. I ljuset av olika informationskällor antogs det att skuldproblemen skulle komma att tillspetsas. I regeringens proposition antogs det att det till behandling vid domstolarna årligen skulle komma 6 000 - 8 000 nya ansökningar om skuldsanering men att antalet skulle vara högre under början av lagens giltighetstid. I lagförslaget bedömde man läget så att lagstiftningen skulle främja tillkomsten av frivilliga förlikningslösningar utanför domstolarna.

Det stora antalet ansökningar om skuldsanering beror framför allt på den ogynnsamma ekonomiska utvecklingen under de första åren av 1990-talet samt på den svaga betalningsförmågan i de skuldsatta hushållen. När depressionen har fortsatt och arbetslösheten har ökat har detta lett till att skuldsaneringen avkastar färre betalningar för borgenärerna än vad man uppskattade ännu under hösten 1992. Särskilt långtidsarbetslösheten har ökat under den tid skuldsaneringslagen varit i kraft. Genom skuldsaneringarna har det också framkommit att hushållens kredittagning under slutet av 1980-talet var mer omfattande än vad man hade kännedom om när lagen bereddes och under riksdagsbehandlingen hösten 1992.

De centrala bakomliggande orsakerna till skuldsaneringarna har varit arbetslöshet och en olönsam företagsverksamhet. Att värdet på bostäder och realsäkerheter i allmänhet nedgått har för sin del inverkat på behovet av skuldsanering. De skulder som gäldenären kommit att svara för efter att bostaden sålts har inte varit i balans med hans betalningsförmåga särskilt i sådana fall när bostaden har anskaffats under den dyraste tiden och helt med lånade pengar. Särskilt realiseringen av säkerheter till ett pris som klart understiger egendomens anskaffningsvärde har orsakat även många borgensmän en oöverstiglig skuldsituation i förhållande till betalningsförmågan. Privatpersoners behov av att ansöka om skuldsanering i den omfattning som skett är ett tecken på national-ekonomins allmänna problem.

Skuldsaneringslagstiftningen är inriktad på tre olika mål. För gäldenären innebär skuld-

sanering en möjlighet att få ordning på sin ekonomiska situation, och med hjälp av ett tidsbegränsat skuldansvar en chans till en ny början i sitt liv. Lagstiftningens samhälleliga mål är att förhindra negativa effekter som följer av insolvens såsom utslagning, hälso- och sociala problem samt en utvidgning av den gråa ekonomin. Ur borgenärernas synvinkel strävar man med skuldsanering efter att fordringarna skall betalas till ett så fullt belopp som möjligt med beaktande av gäldenärens försvagade betalningsförmåga.

Skuldsaneringens betydelse för gäldenärerna har utretts i en utredning som anknyter till en uppföljning av hur lagen har förverkligats (Rättspolitiska forskningsinstitutets forskningsrapporter 18, Helsingfors 1995, Hur gäldenärerna klarar av en skuldsanering). Utredningen baserar sig på intervjuer med gäldenärer som betalar sina skulder enligt betalningsprogrammet. I ljuset av undersökningsmaterialet hade gäldenärernas ekonomiska situation blivit klarare än den var innan skuldsaneringen inleddes. I flera gäldenärens livssituation kunde man iaktta klart positiva effekter. Gäldenärernas mentala väkenhet och handlingsförmåga samt inställningen till framtiden hade förbättrats. Den stora betydelsen av att skuldsaneringen gäller en viss tid och att det därefter öppnar sig en utväg kommer på ett betonat sätt fram i undersökningen. På basis av undersökningsmaterialet samt den respons som förmedlats via skuldrådgivarna och gäldenärerna kan man konstatera att målen för lagstiftningen har uppnåtts väl beträffande ett flertal gäldenärer.

Skuldsanering har nekats flera tusen gäldenärer på grund av att det har förelegat ett hinder för skuldsanering. Man har inte särskilt klarlagt situationen för dessa gäldenärer och deras familjer. På basis av de fall som behandlats vid hovrätterna kan man se att i de fall som förkastats på basis av ett hinder för skuldsanering är skuldbeloppen i allmänhet klart större och gäldenärernas betalningsförmåga svagare än i genomsnitt hos de gäldenärer som följer ett betalningsprogram. Även om det inte har gjorts någon särskild utredning i frågan kan man på basis av materialet konstatera, att den ekonomiska situationen för de gäldenärer som blivit utanför skuldsaneringen är svår. Även de sociala problem och hälsoproblem som orsakas av skuldproblemen har kunnat försämrats.

Representanter för borgenärskretsen har allmänt taget betraktat systemet som nödvändigt, eftersom skuldproblemen var så stora när lagen trädde i kraft att de inte ens enligt borgenärernas uppfattning längre kunde behärras med traditionella medel. I en utredning av Rättspolitiska forskningsinstitutet som är under arbete har man utrett hur i huvudsak kreditinstitutens och kreditkortsbolagens representanter förhåller sig till skuldsaneringen. I utredningen som baserar sig på intervjumaterial har det kommit fram, att borgenärernas missnöje riktar sig särskilt mot möjligheten att bevilja skuldsanering för gäldenärer som idkat näringsverksamhet och att avlyfta betalningsskyldigheten för skulder även när gäldenären inte har någon betalningsmån men då situationen senare kan förbättras.

3.2. En uppskattning av utvecklingen beträffande skuldproblemens mängd och behovet av skuldsanering

Under de dryga tre första år av lagens giltighetstid har mer än 44 000 personer ansökt om skuldsanering vid domstol. Man har uppskattat att förlikningslösningar som motsvarar principerna i skuldsaneringslagen årligen har tillkommit i ett antal som motsvarar en femte-sjättedel av antalet ansökningar hos underrätterna. Till och med slutet av 1996 kommer uppskattningsvis ca 50 000 privatpersoner att omfattas av en skuldsanering som behandlats av domstol eller som tillkommit genom förhandlingar. I de flesta skuldsaneringar är det i grund och botten fråga om en sanering de skuldproblem som anknyter till slutet av 1980-talet eller de första åren av detta decennium. För skötseln av skulderna har man visserligen eventuellt upptagit nya lån även senare, men efter att hushållens betalningsförmåga försvagats har man inte längre kunnat klara av svårigheterna. Många personer som hade allvarliga betalningssvårigheter i början av 1990-talet förefaller ha sökt sig till olika slag av skuldsanering.

Mängden allvarliga skuldproblem samt behovet av skuldsanering under de närmaste åren beror till väsentliga delar på hur betalningsförmågan och de ekonomiska resurserna i de skuldsatta hushållen utvecklas. Ett flertal hushåll har under 1990-talet kunnat betala bort sin skuld helt och hållet. De skuldfria hushållens andel är för närvarande

över hälften. Hushållens genomsnittliga skuldsättningsgrad har under 1990-talet nedgått från en nivå på över 80 procent till närmare 60 procent år 1994. I samma riktning torde inverka det faktum, att hushållens skuldsättning i kreditinstitutet under 1990-talet har nedgått med ungefär en tredjedel jämfört med toppåren (1990-1991). Därtill baserar sig kreditgivningen i bankpraxis på en allt noggrannare granskning av gäldenärens betalningsförmåga. Också enligt de erfarenheter borgenärskretsen har är föremålet för skuldsanering till största delen de skuldproblem vilkas bakgrundsfaktorer i främsta hand hänför sig till tiden före skuldsaneringslagen.

Antalet nya skuldsaneringsärenden har alltså jämt förblivit på en hög nivå under 1996. Under de sex första månaderna av 1996 sjönk emellertid antalet nya ansökningar med ca 10 procent jämfört med motsvarande tid föregående år. I tingsrätterna i vissa större bosättningscentra avstannade tillväxten i antalet nya ansökningar under 1995, och antalen har börjat sjunka (Helsingfors, Uleåborg, Tammerfors, Esbo). På andra orter har antalet ansökningar emellertid samtidigt ökat (Åbo, Rovaniemi, Lahtis, Joensuu).

Vissa allmänna måttare som beskriver förekomsten och mängden av skuldproblemen har under den senaste tiden utvecklats positivt. Antalet fordringar som blivit föremål för indrivning minskade under 1995 allmänt inom banksektorn och i andra företag. Antalet summariska ärenden som inkommit till tingsrätterna och vilka i stor utsträckning utgörs av fordringsmål, sjönk klart under 1995. Ärendenas antal var knappt 160 000, när deras antal 1994 var över 208 000. Antalet ärenden i utsökning minskade 1995 med 15 procent från föregående år. Antalet privatpersoner som är föremål för utsökning har nedgått med ca 50 000, och antalet var 1995 ca 408 000. Också antalet konkurser har sjunkit klart under de senaste åren.

Ändringarna i hushållens skuldsituation kommer även inom banksektorn till uttryck på så sätt, att beloppet av de kreditförluster som orsakades av hushållen uppgick till 970 milj. mk år 1995, medan det ett år tidigare översteg 1,4 mrd mk. Enligt Finansinspektionens uppgifter hade hushållen i bankerna oreglerade bankkrediter 6,2 mrd mk vid utgången av 1995, när beloppet ett år tidigare var över 7,1 mrd mk.

Även om det finns många tecken på att

hushållens skuldsituation håller på att förbättras hjälper detta nödvändigtvis inte de skuldsatta hushåll som är i den allra svåraste situationen. En väsentlig försämring av betalningsförmågan för en lång tid kan försätta dessa gäldenärer i en ställning då de inte kan klara av sina skulder, utan man blir tvungen att sanera dem. En del av gäldenärerna har å andra sidan eventuellt kämpat länge för att sköta sina betalningsförpliktelser genom olika kortvariga arrangemang. I sådana fall behöver den ekonomiska situationen nödvändigtvis inte försämrats speciellt väsentligt när gäldenären inte längre förmår behärska sin skuldsituation och det uppstår ett behov att reglera skulderna på nytt. Av dessa orsaker kan behovet av skuldsaneringar under de närmaste åren komma att förbli på en nivå som motsvarar den man uppskattade när lagen stiftades eller på en högre nivå, fastän det visserligen förefaller motiverat att räkna med att antalet skuldsaneringar inom en nära framtid vänder nedåt.

3.3. Förutsättningarna för en skuldsanering

Bedömning av nuläget

Av de fastställda betalningsprogrammen är ungefär en tredjedel s.k. nollprogram i vilka gäldenärens betalningsskyldighet har avlyfts i sin helhet. Endast i en del är det fråga om gäldenärer vilkas betalningsförmåga inte kan antas förbättras i framtiden. De här gäldenärerna är vanligen pensionärer vilkas pension inte räcker till annat än en mest oundgänglig utkomst samt personer nära pensionsåldern som varit arbetslösa en lång tid och i fråga om vilka det är osannolikt att de kommer att få ett arbete samt vilkas pension kommer att bli liten. I de flesta fall har avlyftandet av betalningsskyldigheten gällt gäldenärer i arbetsför ålder. Av de 70 gäldenärer med ett nollprogram som ingår i Rättspolitiska forskningsinstitutets utredning om fastställda betalningsprogram var 80 procent under 50 år. Andelen under 40 åringar var nästan 50 procent. Av gäldenärer med ett nollprogram var andelen arbetslösa störst, 57 procent, andelen löntagare var 20 procent och företagarnas andel var 3 procent. Andelen pensionärer av dem som hade ett nollprogram var endast 6 procent.

Möjligheten att avlyfta betalningsskyldigheten leder till många missförhållanden till följd av vilka systemet i sin nuvarande form

i många fall inte kan anses tillfredsställande.

Avlyftandet av betalningsskyldigheten är ägnat att passivera gäldenären. Systemet uppmuntar inte gäldenären att söka sig till arbetslivet eller att skaffa mer inkomster, eftersom skuldsanering kan beviljas utan arbetsinkomster. Även om gäldenären får ett arbete förbättrar detta nödvändigtvis inte hans egen ekonomiska situation, eftersom gäldenärens tillbudsstående inkomster ofta inte ökar på grund av att de inkomster, som gäldenären inte behöver för sin oundgängliga utkomst, skall i skuldsaneringen användas för att betala skulderna. Av samma orsaker sporrar i praktiken inte heller framflyttandet av betalningsprogrammets begynnelse-tidpunkt med ett eller flera år gäldenären att förbättra sin betalningsförmåga. I uppskovsfall måste ärendet också behandlas två gånger i tingsrätten, vilket leder till att de totala kostnaderna för arrangemanget ökar. Ibland har man också försökt kringgå stadgandet om framflyttning av programmets begynnelse-tidpunkt på så sätt, att vid den tidpunkt när programmet skall träda i kraft har man ordnat så att det endast finns en liten betalningsmån, t.ex. etthundra mark, och man har krävt att programmet skall påbörjas genast eller så, att en gäldenär som haft en god betalningsmån när programmet påbörjades snart efter det att programmet har fastställts har ansökt om att betalningsskyldigheten skall avlyftas.

De missförhållanden som orsakas av möjligheten att avlyfta betalningsskyldigheten gäller inte enbart gäldenärer som saknar arbetsinkomster. I praktiken har det också förekommit fall där gäldenärer som har arbete medvetet har strävat efter att få ner sin betalningsmån till en så låg nivå som möjligt eller att ordna sin situation så att betalningsskyldigheten avlyfts i sin helhet. I propositionen fästs uppmärksamhet vid dylika missförhållanden även genom förslagen om en revidering av stadgandena om hinder för en skuldsanering.

En del av de gäldenärer som idkar företagsverksamhet har en möjlighet att själv påverka storleken på sina inkomster. I praktiken har det förekommit fall där det målmedvetet har företagits olika åtgärder antingen så, att det finns tillräcklig betalningsmån för att en ägarbostad kan behållas eller så, att om det inte finns någon ägarbostad eller om den inte vill behållas, finns ingen betalningsmån alls. En del av de före detta före-

tagarna har i själva verket själva fortsatt med sin företagsverksamhet men gjort detta med användning av en annan person som bulvan. Företagarens inkomster har i dylika fall kunnat bestå av bostads- eller bilförmån och av dagtraktamenten samt kilometerersättning. Om någon egentlig lön har utbetalats har lönenivån varit synnerligen låg.

Det allmänna godtagbarheten av skuldsaneringslagstiftningen har uttryckligen försvarats av just det faktum, att arbetsförmögna gäldenärer i arbetsför ålder helt och hållet kan få sina skulder eftersänkta eller att de kan påföras endast en nominell betalningsskyldighet. Det faktum att också gäldenärer som har arbete kan klara sig utan betalningsskyldighet eller med endast små betalningar i skuldsaneringen kan leda till att den allmänna betalningsmoralen försämras. Detta kan också mer allmänt leda till en befogad kritik mot systemet och speciellt från sådana gäldenärens sida som med alla möjliga medel försöker uppfylla sina förpliktelser utan att ty sig till skuldsanering. Det nuvarande systemet kan heller inte anses rättvist på grund av att gäldenärens totala skuldbelopp kan ha en avgörande betydelse för hur mycket gäldenären måste betala av sina skulder. Om gäldenärens skuldbelopp är stort kan han klara av sina skulder med hjälp av skuldsanering utan att alls betala dem. En gäldenär i en motsvarande ekonomisk situation kan inte beviljas skuldsanering i sådana fall när gäldenären har relativt små skulder, utan det förutsätts att han svarar för sina förpliktelser till fullt belopp.

Skuldsaneringslagstiftningen motiverades delvis med att systemet är ägnat att förbättra gäldenärens förmåga att skaffa sig inkomster och sålunda att öka den avkastning som tillfaller borgenärerna (RP s. 95). Beträffande avlyftandet av betalningsskyldigheten konstaterades i propositionen att denna möjlighet kommer ifråga endast då gäldenärens betalningsförmåga är permanent så svag att borgenärerna inte har någon grund för att anta att de skall få någon som helst prestation av gäldenären. I sitt utlåtande med anledning av propositionen (GrUU 23/1992 rd) fäste också grundlagsutskottet uppmärksamhet vid, att en avlyftning av hela betalningsskyldigheten eller en kännbar sänkning av denna skyldighet kan anlitas bara när man enligt allmän erfarenhet inte annars heller lyckas indriva skulden hos gäldenären, åtminstone inte till fullt belopp.

När en gäldenär beviljas skuldsanering i ett skede då hans ekonomiska situation inte har stabiliserats fungerar systemet nödvändigtvis inte ens ur gäldenärens synvinkel på ett förnuftigt sätt. I praktiken har det redan förekommit fall när t.o.m. ett nollprogram har bestäms att förfalla. Ur gäldenärens synvinkel infaller skuldsaneringen inte vid rätt tidpunkt i sådana fall när man inte har förstått att fästa tillräcklig uppmärksamhet vid gäldenärens förmåga att sköta sin ekonomi. En del av gäldenärerna skuldsätter sig mera när de faktiska utgifter överstiger tillbudsstående inkomster. Gäldenärernas möjligheter att få lån är små, och skuldsättning uppstår närmast av att olika räkningar lämnas obetalda eller av försummelse att erlägga hyra eller underhållsbidrag. Om den fortsatta skuldsättningen inte har berott på en godtagbar orsak som närmast har anknytning till gäldenärens utkomst, kan betalningsprogrammet förordnas att förfalla. I praktiken har betalningsprogram förordnats att förfalla t.ex. i situationer när gäldenären har lämnat sin hyra obetald fastän hans inkomster skulle ha räckt till för att betala den. En tidigare skuldsanering utgör enligt lagen ett hinder för skuldsanering, varför gäldenären i och med att betalningsprogrammet förfaller i allmänhet går miste om sina möjligheter att rätta till sin ekonomiska situation.

I praktiken infaller skuldsaneringen i ofta vid en tidpunkt när gäldenärens betalningsförmåga är exceptionellt svag. Genom lagstiftningen kan man påverka situationen så att skuldsaneringen i framtiden äger rum vid en för borgenärerna bättre tidpunkt. Om gäldenärens försämrade betalningsförmåga visar sig vara bestående eller om det finns grunder att anta att den inte kommer att förbättras på ett betydelsefullt sätt, talar inte ens borgenärernas fördel för att skuldsaneringen skjuts upp. När man bedömer hur lagen har förverkligats kan man konstatera, att behovet att se till att skuldsaneringen tidsmässig infaller så att syftet med lagstiftningen nås inte i tillräcklig utsträckning kunde förutsägas när lagen bereddes och stiftades.

Förutsättning som gäller gäldenärens betalningsförmåga

Innehållet i den föreslagna nya 9 a § är att skuldsanering inte längre kan beviljas gälde-

nären i ett skede när han inte alls förmår betala sina skulder eller kan betala endast en liten del av dem och om detta beror på en orsak som kan anses temporär. När man bedömer om orsaken är temporär samt storleken på betalningsmånen skall man särskilt beakta gäldenärens förvärvsmöjligheter.

Enligt förslaget kan en skuldsanering i allmänhet komma i fråga först när gäldenärens betalningsmån inte kan anses vara obetydlig eller när orsaken till betalningsmånens litenhet inte längre kan anses temporär. Enligt den föreslagna paragrafen är det inte tillräckligt att borgenärerna får prestationer av medel som erhålls av realiseringen av förmögenhet som inte ingår i gäldenärens bastrygghet. Endast prestationer som inflyter av gäldenärens betalningsmån skall tillmätas betydelse. Gäldenären måste alltså i allmänhet ha inkomster för att en skuldsanering kan komma i fråga.

Med förvärvsmöjligheter avses i förslaget att gäldenären inte har förlorat sin arbetsförmåga, dvs. sina möjligheter att skaffa inkomster, även om de faktiska möjligheterna just nu saknas. Om gäldenären har kvar sin arbetsförmåga och inte heller hans ålder ställer hinder för möjligheterna att erhålla arbete, har gäldenären förvärvsmöjligheter. Med förvärvsmöjligheter avses också gäldenärens förmåga att förbättra sin inkomstnivå. Denna synpunkt blir aktuell närmast då gäldenären idkar näringsverksamhet. Om gäldenären utnyttjar hela sin förvärvsförmåga skall i allmänhet hinder inte föreligga för en skuldsanering, även om det belopp som inflyter för betalning av skulderna inte är stort.

Förslaget som gäller gäldenärens betalningsförmåga skall inte enbart gälla gäldenärer som på grund av en orsak som kan anses temporär inte alls kan betala sina skulder. Enligt förslaget förhindras en skuldsanering också i de fall där endast prestationer till ett litet belopp skulle inflyta till borgenärerna. Vid bedömningen av storleken på betalningsmånen blir man tvungen att uppskatta huruvida den temporära orsaken inverkar på betalningsmånen. Härvid blir det av betydelse hur stor betalningsmån gäldenären kunde ha om han skulle stå i arbetslivets tjänst. Av betydelse vid denna jämförelse är å ena sidan den inkomstnivå som gäldenären tidigare har haft och å andra sidan vilken inkomstnivå han kunde uppnå om hans förvärvsförmåga utnyttjades helt och hållet. Ett behov att förete utredning om dylika fakto-

rer kan i praktiken förekomma endast om gäldenären försöker påvisa, att hans betalningsmån inte kan öka ens efter det att den temporära orsaken har upphört, dvs. att han inte ens då kan ha betalningsmån eller att denna skulle vara liten. En dylik utredning kan å andra sidan utvisa att gäldenären har tagit upp skuld utan tillräcklig återbetalningsförmåga, varvid det kan föreligga ett hinder för skuldsanering även om gäldenären alltså skulle fylla kraven på betalningsförmåga enligt det föreslagna stadgandet.

Det föreslagna stadgandet om en ny förutsättning för skuldsanering kommer i allmänhet att gälla studerande och arbetslösa. I arbetslöshetsfall blir man emellertid på olika grunder tvungen att bedöma om gäldenärens situation kan anses temporär. Enligt utredningar är arbetslösheten i praktiken också för tillfället ofta en kortvarig situation, men en lång oavbruten eller nästan oavbruten arbetslöshet kan på ett avgörande sätt inverka på den arbetslösa möjligheter att få arbete. När stadgandet tillämpas skall därför i dylika fall i allmänhet fästas särskild uppmärksamhet vid hur länge arbetslösheten har varat. Om gäldenären inte har haft arbetsmöjligheter på två år kan situationen i allmänhet inte längre anses som temporär annat än i sådana fall där gäldenären ännu är relativt ung och utbildad.

Det föreslagna stadgandet kan också gälla andra gäldenärer som saknar betalningsmån, t.ex. föräldrar som vårdar sina barn hemma eller gäldenärer som har ett deltidsarbete eller som idkar näringsverksamhet. Stadgandet skall också gälla gäldenärer som på grund av en tillfällig orsak inte är i arbete eller vilkas arbetstid är kortare än normalt men som har en möjlighet att återgå till hel dagsarbete. En skuldsanering kan också i dessa fall komma i fråga, om gäldenären trots den temporära orsaken kan betala sina skulder med ett belopp som kan uppskattas motsvara det belopp som han kommer att betala efter att den temporära orsaken har upphört.

Enligt stadgandet skall särskilt gäldenärens förvärvsmöjligheter beaktas vid bedömningen. Genom stadgandet vill man förhindra att en skuldsanering kan komma i fråga även i situationer när gäldenärens betalningsförmåga är exceptionellt låg av någon annan orsak än en sådan temporär orsak som har samband med hans egna inkomster. Beviljandet

av skuldsanering kunde vara oskäligt för borgenärerna t.ex. i en situation då en gäldenär med goda inkomster inte alls betalar sina skulder utan använder sina inkomster i sin helhet för att försörja sin familj på grund av att maken eller maken inte har betalningsförmåga på grund av en temporär orsak, t.ex. studier, vårdledighet eller någon annan liknande orsak. I vissa situationer kan utgifter som orsakas av underhållsskyldighet för ett barn utgöra en faktor som särskilt skall tas i beaktande. Avsikten är emellertid inte att skuldsaneringen som regel senareläggs till ett skede när barnen har blivit vuxna. Situationen kan anses temporär närmast i situationer då underhållsskyldigheten för det äldsta av flera minderåriga barn upphör i en nära framtid.

Det har uppskattats att förslaget kommer att inverka så att gäldenärer, som har möjligheter att få arbetsinkomster eller att öka dessa, utnyttjar sina möjligheter för att uppfylla förutsättningarna för en skuldsanering. Gäldenärer som har inkomster från den gråa ekonomin kan börja skaffa sina inkomster på ett hederligt sätt för att visa att de har tillräcklig betalningsmån för att erhålla skuldsanering. Även ur en allmän synvinkel kan det föreslagna alternativet anses rättvisare än det nuvarande, särskilt när skillnaden mellan skuldsaneringsgäldenärer och vanliga gäldenärer minskar på så sätt att gäldenären också i en skuldsanering allt oftare måste betala en del av sina skulder. När det i skuldsaneringarna mer regelmässigt än för närvarande förutsätts såväl betalningsförmåga som betalningsvilja av gäldenärerna, är det också sannolikt att borgenärerna oftare än tidigare samtycker till skuldsanering. I praktiken har borgenärerna mera sällan hänvisat till hindren för skuldsanering i sådana fall när gäldenären har betalningsmån. Förutsättningsstadgandet kan få en sådan inverkan att en allt större del av de ärenden som behandlas vid domstolarna är otvistiga, vilket minskar domstolarnas arbete.

Den nya förutsättningen för skuldsanering innebär inte att förfarandet kommer i fråga endast om gäldenären har ett stadigvarande eller långvarigt arbetsförhållande. I det betalningsprogram som fastställs för gäldenären definieras hans betalningsmån i allmänhet beräknad per månad eller annan lämplig tidsperiod. Stadgandena om betalningsprogrammet förutsätter inte att gäldenärens inkomster är regelbundna. Ett betalningspro-

gram kan också göras upp för gäldenärer i tillfälligt arbete eller med ett tidsbestämt eller något annat s.k. atypiskt arbetsförhållande.

Avsikten är att justitieministeriet, redan innan den föreslagna lagen träder i kraft, med stöd av 4 § 2 mom. meddelar en föreskrift om grunderna för bedömning av gäldenärens betalningsförmåga. Avsikten är att i denna föreskrift ändra gällande praxis så att gäldenärens uppfattning om sin egen betalningsförmåga betonas. Genom den nuvarande rätt schematiska definitionen av oundgängliga utgifter har man kunnat säkerställa en lika behandling av gäldenärerna samt tillräckliga förutsättningar för att betalningsprogrammet iaktas, men den har också lett till en alltför liten avkastning i sådana fall när gäldenärens faktiska skuldbetalningsförmåga har varit bättre än vad som uppskattades i skuldsaneringen. Utanför skuldsaneringen betalar t.ex. många gäldenärer i tillfälligt arbete sina skulder på normalt sätt, men i skuldsaneringen har betalningskyldigheten för en gäldenär i motsvarande situation kunnat avlyftas i sin helhet.

Av förslaget kan i vissa fall följa att gäldenärerna för att erhålla skuldsanering åtar sig att svara för ett skuldbelopp som kan visa sig vara omöjligt att betala om gäldenären under betalningsprogrammet t.ex. är länge arbetslös. För att rätta till en sådan situation skall det också i fortsättningen vara möjligt att ändra betalningsprogrammet, om det inte rimligen kan förutsättas att gäldenären klarar av det obetalda skuldbeloppet enligt programmet.

Om förslaget förverkligas innebär det att stabiliteten i gäldenärens ekonomiska situation kommer att få en allt större betydelse i skuldsaneringen. I praxis i de övriga nordiska länderna har stabiliteten i gäldenärens ekonomiska situation en särskild betydelse. I Danmark kan ansökan i allmänhet inte godkännas om det föreligger osäkerhet om hur länge gäldenärens insolvens kommer att räcka. Ansökan förkastas när det kan förväntas eller om det är möjligt att betalningsförmågan förbättras trots att gäldenärens oförmåga att klara av sina skulder är otvivelaktig. Enligt den svenska lagen skall gäldenären vara kvalificerat insolvent på så sätt, att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. I förarbetena till lagen nämns ett exempel enligt vilket skuldsanering inte kan beviljas om det inte

är möjligt att göra en någorlunda säker prognos om ifrågavarande gäldenärs ekonomiska situation i framtiden. I doktrinen har man behandlat frågan om konjunkturarbetslöshet (Hellner-Mellqvist, Skuldsaneringslagen, Stockholm 1995, s. 61-62). Enligt en i litteraturen framförd åsikt skall man vid bedömningen av om insolvensen är bestående ta i beaktande den enskilda gäldenärens förutsättningar att återvända till arbetsmarknaden. Av central betydelse i detta sammanhang är gäldenärens ålder, yrke, utbildning och kön. Konjunkturarbetslösheten leder inte till att möjligheterna för en ung (20-40 år) arbetsför person med yrkesutbildning att få ett nytt arbete i en bättre situation försvinner, medan arbetslösheten igen för en äldre (55-60 år) person kan innebära stora svårigheter att återvända till arbetsmarknaden. Också i förarbetena till den norska lagen fördes det fram att man vid bedömningen av arbetslöshetens inverkan skall göra en prognos om sannolikheten av att en arbetslös gäldenär återvänder till arbetslivet.

3.4. Hinder för en skuldsanering

Det föreslås att stadgandena om hinder i 10 § 1, 2, 3 och 4 punkten skall revideras. Det föreslås att den att man har gjort sig skyldig till ett brott genom vilket man har försökt uppnå en ekonomisk vinning och att man förfarit otillbörligt i näringsverksamhet skall utgöra ett hinder för skuldsanering utan att skuldbeloppet skall ha den avgörande betydelse som det har för närvarande. De förfaringssätt som avses i stadgandena utvisar redan ensamma att det i gäldenärens verksamhet finns sådant klandervärt som inte allmänt taget kan anses godtagbart, varför skuldsanering i allmänhet inte bör beviljas för en sanering av sådana skulder. Av samma orsak kan skuldsanering enligt förslaget förhindras även om det inte skulle vara fråga om brott som begåtts i syfte att uppnå en ekonomisk vinning utan även andra uppsåtliga brott, på basis av vilka gäldenären har obetalda skulder kan utgöra ett hinder. Utöver uppsåtliga brott kan det närmast bli fråga om sådana culpösa brott som hos gäldenären utvisar likgiltighet för en annans liv eller hälsa eller för att uppfylla lagstadgade förpliktelser. Enligt förslaget skall beträffande en gäldenär som gjort sig skyldig till brott vid bedömningen beaktas

skuldens belopp, brottets art, den skadelidandes ställning och övriga omständigheter. Skuldsanering skall förvägras om det inte kan anses motiverat att bevilja den med hänsyn till dessa omständigheter. Skuldsanering kan heller inte komma i fråga så länge gäldenären är misstänkt för ett brott, om frågan om beviljande av skuldsanering på nämnda grunder kan bli föremål för prövning i en situation när gäldenären påförs betalningsskyldighet på grundval av brottet.

Ur allmän synvinkel är det skäl att förhålla sig negativt till skuldsanering för en sådan gäldenär vars ekonomiska åtgärder har syftat till att skada borgenärernas intressen redan före skuldsaneringen. Med stöd av gällande 10 § 4 punkten förhindras en skuldsanering om arrangemangen har varit av den arten att de kunde fås att återgå med stöd av stadgandena om återvinning till konkursbo.

Kopplingen av grunden som förvägrar en skuldsanering till grunderna för återvinning är inte i alla situationer tillräcklig. Gäldenärens åtgärder som kan kränka borgenärernas intressen kan vara olika slag av egendomsöverföringar eller arrangemang som företagits med hjälp av bulvaner och vilkas avsikt är att trygga att gäldenärens levnadsstandard hålls på en hög nivå och att minimera betalningsprestationerna till borgenärerna. En gäldenär som har idkat näringsverksamhet har kunnat verka t.ex. så att han själv inte har någon förmögenhet överhuvudtaget eller endast i obetydlig mängd, men resultatet av verksamheten har på ett eller annat sätt styrts så att det utökar förmögenheten för näringsidkarens make eller maka eller någon annan närstående person. I samband med skuldsanering har det kommit fram vissa enskilda fall i vilka gäldenären redan innan han gjort sin ansökan har ordnat det så att hans betalningsmån är låg, t.ex. på så sätt att han har uppgivit att han i näringsverksamhet som bedrivs av någon annan person, som i allmänhet är en närstående person, får så liten inkomst att någon betalningsmån inte uppkommer, men den låga inkomstnivån klart är i obalans med gäldenärens arbetsinsats.

Enligt förslaget skall 10 § 4 punkten ändras så att skuldsanering inte kan komma i fråga, om gäldenären på grund av sina ekonomiska svårigheter själv har försvagat sin ekonomiska ställning. Förvägrande av skuldsanering kan också komma i fråga, om gäldenären före skuldsaneringen eller med sikte

på en skuldsanering har ordnat sina ekonomiska omständigheter så att hans betalningsförmåga är svagare än vad den sannolikt skulle ha varit utan dylika arrangemang. Arrangemang som vidtagits för att försvaga borgenärernas fördel kan i allmänhet komma i dagen av obalansen mellan gäldenärens inkomster och tillgångar. Gäldenären har t.ex. kunnat använda sina inkomster för att utöka någon annan persons förmögenhet. Om stadgandet ändras på det sätt som föreslås innebär det att skuldsanering kan beviljas endast om gäldenären har handlat lojalt mot sina borgenärer efter att ha råkat i betalningssvårigheter eller då han kunnat förutse att sådana kommer att uppstå.

Enligt förslaget skall hindren för skuldsanering i allmänhet tas till prövning vid domstol endast om en borgenär motsätter sig en sanering på en sådan grund. Efter den ändring som föreslås i 53 § 1 mom. kan domstolen alljämt på tjänstens vägnar förkasta ansökan. I klara fall kan domstolen förkasta ansökan även utan att höra borgenärerna, om hindret framgår redan av gäldenärens ansökan och det inte finns särskilda motstånd för en skuldsanering.

3.5. Gäldenärens betalningsskyldighet i en skuldsanering

I en skuldsanering görs betalningsprogrammet upp så att gäldenärens betalningsmån, dvs. den del av hans inkomster som han inte behöver för sin oundgängliga utkomst, används för betalning av skulderna. Utgångspunkten när betalningsprogrammet görs upp är att gäldenärens inkomstnivå antas förbli oförändrad. Omständigheter som inverkar väsentligt på betalningsförmågan och som är kända när betalningsprogrammet fastställs beaktas på förhand i programmet.

Ett fastställt betalningsprogram kan ändras på de grunder som stadgas i 44 §. I lagen inngår stadganden om det förfarande genom vilket betalningsprogrammet kan ändras. Med samtycke av gäldenären och borgenärerna kan programmet ändras även utan domstolens medverkan som en förlikningslösning, men åtminstone tillsvidare har man inte förfarit på detta sätt i någon större utsträckning. I praktiken har betalningsprogram vanligen ändrats när gäldenärens betalningsförmåga har ändrats. För att det skall finnas en grund för att ändra ett program

skall enligt lagen försämringen eller förbättringen av betalningsförmågan vara väsentlig. I praktiken har ansökningar om ändring av program gjorts fastän betalningsförmågan har ändrats relativt litet. Detta har inneburit att det gjordes anmärkningsvärt många ansökningar om ändring hos domstolarna särskilt under 1995, och antalet har i år fortsättningsvis ökat. Andelen ändringsansökningar av samtliga skuldsaneringsärenden har stigit till över en femtedel.

Behovet av att ändra betalningsprogrammen hänför sig till den i lagen anammade lösningen att gäldenären är skyldig att betala sina skulder enligt sin verkliga betalningsförmåga under den tid som det ursprungligen fastställda betalningsprogrammet är i kraft. Man kan inte förlänga giltighetstiden för programmet om gäldenärens betalningsförmåga försämras. Man kan inte heller verkställa betalningsprogrammet om gäldenären försummar det. När gäldenärens betalningsförmåga försämras ändras betalningsprogrammet så att betalningarna för skulderna minskar. Särskilt i de fall då det finns flera borgenärer orsakar en ändring av programmet mycket arbete och kostnader.

Vid skuldsaneringen anpassas gäldenärens betalningsskyldighet till hans betalningsförmåga så att totalbeloppet av de skulder som skall betalas i allmänhet kan anses skäligt fastän gäldenärens betalningsförmåga sedermera försämras. Om försämringen inte är kännbar och långvarig och beloppet av betalningsskyldigheten är skäligt, borde betalningsskyldigheten redan för att spara in de kostnader som orsakas av ändringsproceduren förbli oförändrad oberoende av att det krävs mera tid för att uppfylla den än vad man uppskattat då betalningsprogrammet fastställdes.

Enligt förslaget kan det endast i undantagsfall bli fråga om att ändra betalningsprogrammet. Utgångspunkten är att gäldenären skall betala det belopp av sina skulder som bestäms i betalningsprogrammet. Man skall alltså i allmänhet inte ingripa i innehållet i gäldenärens betalningsskyldighet fastän en del av skulderna enligt programmet ännu är obetalda när betalningsprogrammets giltighetstid löper ut. Den betalningsskyldighet som fastställs i skuldsaneringen motsvarar annat skuldansvar även såtillvida att borgenären enligt förslaget skall kunna kräva verkställighet för att erhålla de prestationer som har fastställts i programmet, om gälde-

nären försummar att iaktta programmet. En försämring av betalningsförmågan kommer alltså att innebära att gäldenären får mer betalningstid för betalning av de skulder som reglerats i betalningsprogrammet. Gäldenärens fördel av arrangemanget är att hans skuldbelopp kvarstår på den nivå som har ansetts skälig och till vilken beloppet har nedsatts i betalningsprogrammet, och att ingen ränta löper på det nedsatta beloppet. Om gäldenärens betalningsförmåga under den tid programmet är i kraft emellertid har försämrats i så betydande grad att beloppet av betalningsskyldigheten visar sig vara oskäligt tung, skall betalningsprogrammet enligt förslaget kunna ändras. Programmet skall inte kunna förordnas att förfalla, om orsaken till gäldenärens försummelse är godtagbar.

I propositionen föreslås att tröskeln för att ändra betalningsprogrammen skall höjas jämfört med nuvarande praxis även vad gäller en förbättring av betalningsförmågan. Betalningsskyldighetens belopp skall kunna ändras, om gäldenärens inkomster växer eller hans utgifter minskar så att han förmår öka betalningen av sina skulder med minst ett belopp som fastställs genom förordning och som beräknas per kalenderår, eller om gäldenären t.ex. får ett arv vars belopp överstiger ett belopp som fastställs genom förordning. Om förbättringen av betalningsförmågan föreslås stadgat så att gäldenären kan få en del av den förbättrade betalningsmånen för sig själv, varvid skuldsaneringen bättre än för närvarande kan uppmuntra gäldenären att öka sina inkomster. Enligt förslaget skall ett domstolsförfarande i allmänhet inte krävas för en ändring av betalningsprogrammet.

I skuldsaneringen används för betalning av skulderna utöver gäldenärens betalningsmån den egendom som inte ingår i hans bastrygghet. Egendom som erhållits genom arv eller testamente har inte vid skuldsanering en från den övriga förmögenheten avvikande ställning. I praktiken har problematiska situationer uppkommit när en andel i ett oskiftat dödsbo ingår i gäldenärens förmögenhet. I allmänhet ingår inte en sådan andel i gäldenärens bastrygghet. Utgångspunkten är att andelen realiserar i samband med skuldsaneringen och dess värde beaktas även när gäldenärens insolvens bedöms. Med egendom som ingår i bastryggheten har en dödsboandel i praktiken jämställts i sådana fall när gäldenärens boende eller besittningen av ett skäligt bostadslösöre baserar sig på

delägarskap i ett dödsbo. Det avgörande i en skuldsanering är huruvida ett arvskitte eller en överlåtelse av andelen i boet är möjligt i praktiken och om man genom en överlåtelse erhåller tillgångar för betalning av skulderna. Ifall det inte föreligger hinder för en överlåtelse av andelen och andelens värde inte är obetydligt, kommer de tillgångar som erhålls vid överlåtelsen av andelen borgenärerna till godo.

Principen enligt vilken förmögenhet som inte ingår i bastryggheten i skuldsaneringen skall användas för betalning av skulderna är otvistig. Enligt gällande stadganden lämnar det emellertid rum för tolkning om man i betalningsprogrammet kan utsträcka gäldenärens betalningsskyldighet till tiden efter att programmet har löpt ut så, att tillgångar som inflyter av andelen i boet skall betalas till borgenärerna även i det fall att överlåtelsen sker först när programmet har avslutats. Enligt förslaget kvarstår den betalningsskyldighet för gäldenären som har fastställts i betalningsprogrammet, även om betalningsprogrammet inte längre gäller, till den del skyldigheten inte har uppfyllts. Om det inte har varit möjligt att överlåta andelen i boet innan betalningsprogrammet löper ut, upphör gäldenärens betalningsskyldighet inte heller till denna del. På motsvarande sätt kvarstår gäldenärens betalningsskyldighet beträffande sådan egendom som utgör säkerhet för någon annans skuld när betalningsprogrammet fastställs.

I förslaget har man sett över stadgandena om hur betalningsprogrammet förfaller. Även i fortsättningen skall man kunna bestämma att ett betalningsprogram förfaller om gäldenären försummar sina betalningar utan en orsak som hör samman med att betalningsförmågan har försämrats eller om det uppkommer ett hinder för skuldsanering under programmets giltighetstid. Enligt förslaget skall man kunna bestämma att programmet skall förfalla ännu efter att programmet har avslutats. Enligt förslaget skall utmätningssmannen medan betalningsprogrammet är i kraft av särskilda skäl också kunna göra en utredning om gäldenären fastän gäldenären inte de facto har en utredningsgäldenärs ställning. Syftet med stadgandet är att trygga borgenärernas tillgång till uppgifter om hur gäldenärens ekonomiska situation utvecklas under betalningsprogrammets giltighetstid.

3.6. Den inbördes ställningen för de vanliga borgenärerna

Grundprincipen för lagstiftningen är att vanliga borgenärer bemöts likt. Varje borgenär får enligt betalningsprogrammet en lika stor relativ andel av sin fordran. Undantagen från likställighetsprincipen gäller underhållsbidrag med förmånsrätt och skulder som hör samman med gäldenärens oundgängliga utkomst.

Under den tid skuldsaneringslagen har varit i kraft har det förts en omfattande debatt om ställningen för en privatperson som gått i borgen för gäldenärens skuld och som betalt skulden på basis av borgensförbindelsen samt om hans rätt att av gäldenären få betalning efter att betalningsprogrammet löpt ut. Betalningsskyldighet som förorsakats av borgen har medfört bitterhet i relationerna mellan personer som tidigare stått varandra nära, till och med mellan familjemedlemmar.

Skuldsaneringslagen ger även en insolvent borgensman möjlighet att antingen med hjälp av skuldsanering eller en särskild reglering av borgensansvaret klara av den skuld som orsakats av hans borgensförbindelse. Detta har inte särskilt ofta reparerat söndrade personförhållanden, om borgensmannen uttryckligen på grund av borgensförbindelsen har blivit tvungen att ansöka om skuldsanering. Gäldenärens skuldsanering har upplevts som orättvis, om borgensmannen har varit så solvent att han har klarat av borgensförbindelsen utan att ty sig till skuldsanering men det för gäldenären har fastställts ett betalningsprogram, och speciellt orättvis i de fall då gäldenärens betalningsskyldighet i skuldsaneringen har avlyfts i sin helhet eller då gäldenären har förmått behålla sin ägarbostad men borgensmannen har gjort kända betalningar.

Enligt bedömningar av gäldenärernas biträden skulle borgensmannens ställning de facto i allmänhet inte ha varit bättre fastän gäldenären inte skulle ha beviljats skuldsanering, eftersom gäldenären ofta inte heller utan en skuldsanering skulle ha förmått betala sina skulder mer än delvis. Borgensförbindelser har i vissa fall ingåtts för anmärkningsvärt stora skulder. En del av borgensmännen har haft betydande förmögenhet och eventuellt också goda inkomster, varvid de skulder som borgensmännen har betalat har kunnat vara till och med mycket stora. Vanligtvis har borgensmännens betalningsförmå-

ga endast räckt till betalningar på några tusen eller tiotusen mark. Eftersom gäldenärens övriga skulder har varit till och med avsevärt större, skulle borgensmannen i dylika fall endast sällan ha haft möjligheter att av gäldenären erhålla betalningar utanför skuldsaneringen ens i de fall då gäldenären har haft utmättningsbara tillgångar eller inkomster. De som biträtt de skuldsatta har även fört fram, att utan möjligheten till skuldsanering skulle flera borgensmäns situation ha varit hopplös speciellt i sådana fall när man gått i borgen för stora skulder.

En borgensman har som borgenär vid skuldsaneringen samma ställning som övriga borgenärer. På samma sätt som övriga borgenärer har heller inte en borgensman rätt att efter det att betalningsprogrammet löpt ut driva in den del av skulden som inte har betalats genom betalningsprogrammet. Principen om borgenärernas likställdhet iakttas även vid tvångsverkställighet, dvs. konkurs och utsökning, som riktas mot en insolvent gäldenär.

En privatperson som är borgenär i ett borgensskuldförhållande har i ställningstaganden som framförts i ett flertal sammanhang velat sättas i en bättre ställning än övriga borgenärer i en skuldsanering, eftersom gäldenärens skuld i allmänhet inte överhuvudtaget har varit till nytta för borgensmannen. Det har också framförts, att vetskapen om att en skuld som har betalats på basis av borgen vid behov får drivas in hos gäldenären under hans återstående livstid, har inverkat på att man har gått i borgen. Borgensmannen har inte heller alltid varit medveten om gäldenärens övriga förpliktelser och har därför inte realistiskt kunnat bedöma gäldenärens förmåga att svara för sina förpliktelser och den risk som anknyter till borgensmannens egen förbindelse.

I praktiken har ett flertal gäldenärer ingått muntliga eller skriftliga avtal med borgensmännen i vilka de förbinder sig att efter att betalningsprogrammet löpt ut eller till och med medan programmet är i kraft genom att göra avkall på sin utkomst till borgensmännen helt eller delvis betala de skulder som borgensmännen har betalat. Genom ett sådant avtal får borgensmannen en bättre ställning än gäldenärens övriga borgenärer. När de övriga skulderna genom betalningsprogrammet har betalats, är gäldenärens möjligheter att erlagga prestationer till borgensmannen av annan art än om skuldsanering

inte hade beviljats. Om gäldenären har en tillräcklig betalningsförmåga, kan borgensmannens möjligheter att få prestationer i vissa fall vara till och med goda, och borgensmannen kan härvid med hjälp av gäldenärens skuldsanering komma i en klart bättre ställning än om gäldenärens ansökan om skuldsanering skulle ha förkastats eller om gäldenären inte ens skulle ha ansökt om skuldsanering.

Enligt lagen kan gäldenären inte på ett giltigt sätt förbinda sig att betala en skuld mer än vad betalningsprogrammet förutsätter (40 § 3 mom.). Ett avtal om sådana tilläggsprestationer är utan verkan. Syftet med stadgandet har varit att å ena sidan förhindra gäldenären att genom egna handlingar ändra borgenärernas inbördes ställning och å andra sidan att förhindra att borgenären tvingar gäldenären till ett sådant förfarande. En prestation som baserar sig på gäldenärens frivillighet betraktas inte som betalning på skuld utan den kan bedömas som en gåva. Lagen ställer emellertid inte hinder för extra betalningar som grundar sig på frivillighet.

I propositionen föreslås ändringar i borgenärställningen för en privatperson som är gäldenär. Enligt förslaget kan gäldenären efter att betalningsprogrammet löpt ut betala sina skulder frivilligt. Stadgandet skall gälla samtliga borgenärer, men i praktiken kommer de frivilliga betalningarna - liksom för närvarande - borgensmännen till godo. Dessutom föreslås att betalningsprogrammets tillämpningstid av särskilda skäl kan förlängas med högst två år till förmån för en privat borgenär. Stadgandet skall gälla gäldenärens samtliga privata borgenärer och inte bara en borgenär som har betalat en skuld på basis av en borgensförbindelse. Syftet med förslaget är att säkra tilläggsprestationer till borgensmän och andra privatpersoner speciellt i sådana fall där borgensmannens eller en annan privatpersons ekonomiska ställning på grund av gäldenärens insolvens har försämrats på ett väsentligt sätt och när man av gäldenären, med beaktande av hans omständigheter, skäligen kan förutsätta sådana prestationer.

3.7. Domstolsförfarandet

Beträffande skuldsaneringsförfarandet föreslås inga väsentliga ändringar i lagen. Procedurstadgandena har till vissa delar reviderats. För domstolarna är de förslag som hör

samman med innehållet i skuldsaneringen och ändring av betalningsprogrammet centrala. Om de genomförs inverkar detta även på domstolsförfarandet och medför arbetsinsparingar.

I arbetsgruppens förslag föreslogs att i lagen skulle tas in stadganden som skulle göra det möjligt att utnyttja kungörelseförfarandet vid en skuldsanering. I den fortsatta beredningen har man emellertid avstått från detta förslag, eftersom man har uppskattat att den nytta förfarandet skulle medföra skulle vara liten. Däremot föreslås att i lagen skall tas in ett stadgande, enligt vilket man kan låta bli att i betalningsprogrammet beakta små skulder till en näringsidkare som inte har kunnat anträffas under förfarandet. Utredarens arbete kan på detta sätt reduceras i vissa fall, och det kan i dessa fall bli enklare att göra upp ett betalningsprogram.

3.8. Kostnaderna för en skuldsanering

I en skuldsanering svarar gäldenären och borgenärerna själva för de kostnader som förfarandet ger upphov till. Skuldsaneringen orsakar i allmänhet inga kostnader för gäldenären. Skuldrådgivningen, som gör upp huvudparten av ansökningarna, är avgiftsfri för gäldenären. Gäldenären kan beviljas fri rättegång varvid de direkta kostnader som uppkommit för honom betalas av statsmedel. Ifall ett biträde kan förordnas för gäldenären erläggs hans arvode av statsmedel med stöd av lagen om fri rättegång. Utredarens arvode och kostnader betalas med statsmedel. Gäldenären är också befriad från rättegångsavgifterna.

För avgiftsfriheten talar det faktum att skuldsaneringsförfarandet inte på så sätt orsakar ytterligare utgifter för gäldenären som är insolvent redan i förhållande till sina existerande förpliktelser. Å andra sidan kan det vara alltför lätt att ansöka om skuldsanering vid domstolen och man anstränger sig inte tillräckligt mycket för att få till stånd en förlikningslösning. Särskilt vad gäller ändring av betalningsprogram har avgiftsfriheten för sin del kunnat ha en sådan inverkan att tröskeln för att göra en ansökan har varit låg.

Enligt förslaget skall också gäldenären vara skyldig att delta i de kostnader som orsakas av skuldsaneringen. Gäldenären skall vara skyldig att helt eller delvis betala utredarens kostnader. Av statsmedel skall

kostnaderna allttjämt betalas i sin helhet, om gäldenären inte har någon betalningsmån eller om ansökan förkastas. Gäldenären skall ersätta utredarens kostnader till staten närmast i de fall när grunden för att ansökan har förkastats har varit gäldenärens eget förfarande.

Gäldenären skall betala kostnaderna direkt till utredaren. Det har inte ansetts ändamålsenligt att staten skulle betala utredarens fordran och gäldenären sedan skulle åläggas att till staten ersätta vad som har utbetalats. Ett dylikt förfarande skulle innebära att man skulle bli tvungen att bygga upp ett eget kostnadskrävande system för uppföljningen och indrivningen av ersättningarna. Risker för att gäldenären inte till utredaren betalar dennes fordran är liten.

4. Propositionens verkningar

4.1. Förslagets verkningar på antalet skuldsaneringsärenden och på kostnaderna för skuldsanering

Förverkligandet av propositionen inverkar på antalet nya skuldsaneringsansökningar, på antalet ändringar av betalningsprogram som görs vid domstolarna samt på de kostnader som användningen av utredare orsakar staten. Förverkligandet av förslaget innebär att antalet ärenden vid domstolarna minskar, vilket innebär en minskning av domstolarnas arbete.

Antalet skuldsaneringsansökningar har hållits rätt konstant. Arligen har gjorts ca 12 000 - 13 000 ansökningar. Av ansökningarna har ca 2 000 förkastats. På grund av den föreslagna nya förutsättningen för en skuldsanering som gäller gäldenärens betalningsförmåga kommer allt färre ansökningar att göras. Det är emellertid svårt att uppskatta hur stor nedgången kommer att bli, eftersom ansökningar kommer att göras också i sådana fall när gäldenären inte uppfyller denna förutsättning till dess praxis i denna fråga blir vedertagen.

Dessutom bör man lägga märke till att en stor del av de gäldenärer på vilkas betalningsförmåga den i förslaget avsedda temporära orsaken inverkar och som på grund av det nya förutsättningsstadgandet blir utanför en skuldsanering sannolikt kommer att ansöka om den i ett senare skede. Förslaget om den förutsättning för en skuldsanering som gäller betalningsförmågan kan för sin

del inverka på att man bättre än för närvarande förmår avtala om skuldsanering utan ett domstolsförfarande. En del av gäldenärerna kan ha möjligheter att ordna sin ekonomiska ställning så att det finns tillräcklig betalningsmån för att skuldsanering skall beviljas, och ansökan om sanering skjuts således inte på framtiden. Det är möjligt att en del av gäldenärerna inte kommer att ansöka om sanering på grund av att man i skuldsaneringen allt oftare förutsätter att gäldenären betalar sina skulder.

Enligt en uppskattning kommer antalet ansökningar att minska med ettusen som följd av den föreslagna ändringen, och antalet förkastade ansökningar kommer likaså att öka med ettusen per år. Också skärpningen av stadgandena om hinder för en skuldsanering kommer i viss mån att leda till en ökning av antalet förkastade ansökningar. Sammantaget kan man uppskatta att antalet ärenden som går ända fram till fastställande av ett betalningsprogram på årsbasis kommer att minska med 2 000 - 2 200. Om 1 400 av dessa ärenden skulle ha varit sådana att en utredare hade förordnats och den genomsnittliga kostnaden för utredaren skulle ha varit 5 000 mark, kommer kostnaderna för användning av en utredare till denna del att minska med 7 miljoner mark.

Av statens medel betalades 1995 sammanlagt 53 miljoner mark för kostnader som förorsakades av användningen av en utredare. I propositionen föreslås att gäldenären skall vara skyldig att betala minst en del av de kostnader som användningen av en utredare orsakar. När beviljande av skuldsanering i allmänhet förutsätter att gäldenären har betalningsmån, kommer de flesta gäldenärer att förmå betala åtminstone en del av kostnaderna för utredaren. En del av skuldsaneringsgäldenärerna kommer också i fortsättningen att permanent sakna betalningsmån. Kostnadsinbesparingen för 1997 har uppskattats enligt det att en utredare förordnas i 6 000 ärenden. Av dessa är 80 %, dvs. 4 800 sådana, i vilka gäldenären själv betalar en del av kostnaderna. Det genomsnittliga beloppet av utredarens arvode och kostnadsersättning har uppskattats till 5 000 mk och gäldenärens genomsnittliga betalningsmån under fyra månader till 3 600 mk. Allt som allt skall till utredarna betalas arvoden om 30 milj. mk, och av detta belopp skall gäldenärerna betala ca 17 milj. mk. Statens andel av utredarnas kostnader skulle alltså

vara 13 milj. mk. Under 1997 kommer kostnader för utredare att betalas också i ärenden där utredarförordnandet har getts före lagens ikraftträdande. När antalet ärenden minskar under de närmaste åren uppkommer en större kostnadsinbesparing.

Enligt förslaget kan det i allt färre fall bli fråga om att ändra betalningsprogrammet. Enligt det föreslagna ikraftträdelse- och övergångsstadgandet blir ett betalningsprogram verkställighetsgrund också i sådana fall när programmet har fastställts före lagens ikraftträdande. Enligt en allmän bedömning kommer detta att säkerställa att betalningsprogrammen iakttas noggrant. De stadganden som gäller grunderna för ändring av betalningsprogrammet och som föreslås ändrade skall tillämpas även beträffande betalningsprogram som har fastställts innan lagen trädde i kraft.

Som följd av förslaget kommer antalet ansökningar om ändring av betalningsprogram att minska klart. Det uppskattas emellertid att antalet ännu inte 1997 kommer att sjunka väsentligt, eftersom en del av de fastställda betalningsprogrammen inte är verkställbara som sådana och då det är möjligt att det till tingsrätterna fortsättningsvis inkommer ansökningar i sådana fall när förutläggningarna för en ändring av betalningsprogrammet inte uppfylls. Å andra sidan kan förslaget om gäldenärens skyldighet att delta i kostnaderna för användningen av en utredare också när betalningsprogrammet ändras leda till en minskning av antalet ändringsansökningar jämfört med hur många ansökningar annars skulle göras.

Under första hälften av 1996 gjordes månatligen 350 ändringsansökningar. Uppskattningsvis 4 200 ansökningar kommer således att göras under hela året. Utan en ändring av lagen skulle antalet ändringsansökningar fortsättningsvis öka under 1997.

Enligt en uppskattning kommer förverkligandet av förslaget att leda till att det under 1997 kommer att göras 3 000 ansökningar om ändring av betalningsprogram. Av dessa kommer 2 100 att vara sådana att en utredare kommer att förordnas för att göra upp ett nytt betalningsprogram. Om kostnaden för användning av en utredare i genomsnitt är 4 000 mark, kommer ca 8,5 miljoner mark att betalas ut som arvode och kostnadsersättning till utredarna. Om gäldenärerna betalar hälften av dessa kostnader kommer statens andel att vara drygt 4 miljoner mark.

Det har uppskattats att kostnaderna för skuldrådgivning och bistånd till gäldenärerna år 1997 kommer att förbli på samma nivå som 1995, då dessa kostnader uppgick till knappt 22 miljoner mark.

Kostnaderna för skuldrådgivning och för bistående av skuldsatta samt för användningen av utredare har beräknats uppgå till ca 80 miljoner mark år 1996. Förverkligandet av förslaget leder till att dessa kostnader minskar. Enligt en prognos kommer dessa kostnader att vara ca 54 miljoner mark år 1997. I dessa kostnader ingår de uppskattade kostnaderna för användningen av utredare i nya ärenden och i ärenden som gäller ändring av betalningsprogram, ca 17 miljoner mark, de uppskattade kostnaderna för skuldrådgivning och för bistående av skuldsatta, ca 22 miljoner mark, samt kostnaderna för användningen av utredare i ärenden där utredarförordnandet har getts före lagens ikraftträdande.

4.2. Hur förutsättningen gällande gäldenärens betalningsförmåga inverkar på hans ekonomiska ställning

Om gäldenären inte förmår betala sina skulder och någon förhandlingslösning inte fås till stånd leder situationen i allmänhet till, att borgenärerna börjar driva in sina fordringar. Om gäldenären blir utanför en skuldsanering på grund av bristande betalningsmån och om skulderna drivs in i utsökningsväg minskar detta nödvändigtvis inte den inkomst som gäldenären förfogar över, och gäldenärens utkomst försämras inte av denna orsak jämfört med att skuldsanering skulle beviljas och att ett nollprogram skulle fastställas för gäldenären.

Betydelsen av en utmätning för hushållens utkomst beror på vilket slag av inkomster hushållen har. Inkomsterna i de hushåll som har de allra minsta inkomsterna är i allmänhet av ett sådant slag att de inte kan mätas ut överhuvudtaget. Socialförmåner som gäller minimityggheten, t.ex. grunddagpenning, bostadsstöd, barnbidrag och folkpension, får inte mätas ut. Om gäldenärens inkomster består av sådana förmåner, kan utmätning inte verkställas. En övergång till skuldsanering inverkar alltså inte på utkomsten för gäldenärer som erhåller grunddagpenning eller arbetsmarknadsstöd eller som studerar.

Huvudregeln vad gäller lön och annan periodisk inkomst såsom förtjänstbunden arbetslöshetsdagpenning för en arbetslös gäl-

denär är att en tredjedel av gäldenärens nettoinkomster kan mätas ut. Om gäldenären har ett bra förtjänstbundet arbetslöshetskydd, äventyras hans oundgängliga utkomst inte av en utmätning. Av inkomsterna liksom av förtjänstbunden arbetslöshetsersättning får emellertid en skyddsandel inte mätas ut. Det genom förordning fastställda beloppet av denna skyddsandel är för närvarande 2 760 mk för en ensamstående person. Av den inkomst som överstiger detta utmäts högst tre fjärdedelar. En utmätning enligt dessa stadganden har i vissa fall lett till att ett behov av utkomststöd har uppstått eller att ett sådant behov har ökat.

Förverkligandet av förslaget om gäldenärens betalningsförmåga kommer att påverka en del av de gäldenärer som får förtjänstbunden arbetslöshetsdagpenning på så sätt, att när en skuldsanering förhindras kommer en utmätning att leda till att gäldenären inte förmår täcka sina oundgängliga utgifter med dagpenningen. Vid utmätningen kan man emellertid beakta gäldenärens livssituation, om hans betalningsförmåga till följd av arbetslöshet, sjukdom eller annan särskild orsak är väsentligt nedsatt (4 kap. 6 a § utsökningslagen). Enligt utsökningslagen är det alltså möjligt att beakta situationer i vilka utmätningen, om den genomförs schematiskt, leder till att gäldenärens utkomst klart äventyras på grund av arbetslöshet.

Även om en skuldsanering förhindras på grund av 9 a §, behöver detta likväl inte leda till en hopplös situation. Möjligheten att beviljas skuldsanering föreligger när orsaken till att betalningsmånen är liten inte längre kan anses temporär.

En utmätning av lös egendom kan riktas också mot egendom som gäldenären i en skuldsanering kan behålla såsom egendom som ingår i bastryggheten. Stadgandena om utmätning är således strängare ur gäldenärens synvinkel. Om gäldenären lämnas utanför skuldsanering kan detta i vissa fall t.ex. innebära, att hans bil mäts ut i ett sådant fall då han hade kunnat behålla den i skuldsaneringen som ett föremål som är oundgängligt för utkomsten.

Enligt förslaget skall förutsättningen för skuldsanering som gäller gäldenärens betalningsförmåga gälla uttryckligen förmågan att betala vanliga skulder. Det föreslagna stadgandet skall tillämpas även när gäldenären har en ägarbostad. När man bedömer om förutsättningen uppfylls skall det vara avgör-

ande huruvida minimiavkastningen för de vanliga skulderna blir tillräckligt stor. Om någon minimiavkastning inte uppkommer eller om dess belopp blir obetydligt på grund av en sådan temporär orsak som avses i stadgandet, skall skuldsanering inte kunna beviljas. Förslaget kan alltså innebära att gäldenärens ägarbostad realiseras utanför skuldsaneringen även i vissa sådana fall, när det för gäldenären enligt gällande stadganden kunde fastställas ett betalningsprogram enligt vilket han kunde behålla sin ägarbostad utan att överhuvudtaget betala vanliga skulder eller genom att betala dem endast i liten utsträckning. Förutsättningen gällande gäldenärens betalningsförmåga kan emellertid inte utformas så, att de vanliga borgenärerna skulle komma i en sämre ställning i sådana fall när gäldenären har en ägarbostad.

Förverkligandet av förslaget kan också innebära att skuldsaneringen genomförs vid olika tidpunkter beträffande äkta makar eller andra gäldenärer som bor i gemensamt hushåll. Av denna tidsdivergens kan följa att hushållens ekonomiska situation rättas till under en längre tid än för närvarande.

I samarbete mellan Rättspolitiska forskningsinstitutet och Helsingfors Universitet pågår som bäst en utredning om utsökningsgäldenärer och klienter som erhåller utkomststöd. Enligt planerna skall utredningen bli färdig under hösten 1996. Efter att utredningen har färdigställts kan man bedöma behovet t.ex. av en justering av det skyddade beloppet vid utmätning. I samband med den pågående totalrevideringen av utsökningslagen kommer gäldenärens ställning vid utsökning att bli föremål för en mer omfattande utredning.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid justitieministeriet som tjänsteuppdrag. Propositionen baserar sig på den av justitieministeriet tillsatta arbetsgruppens betänkande som blev färdigt i april 1996.

Över förslaget har 31 olika myndigheter och samfund avgett utlåtande. Utlåtanden gavs av social- och hälsovårdsministeriet, miljöministeriet, Vasa hovrätt, Skattestyrelsen, Statskontoret, Konsumentverket, Finlands Kommunförbund, tings- och hovrättsdomarnas samt de allmänna rättsbiträdens och advokaternas organisationer, de centrala organisationerna inom kredit- och indivi-

ningsbranschen samt företagarnas, handels- och försäkringsbolagens organisationer och ett flertal grupperingar som bistår eller företräder de skuldsatta. Dessutom gavs utlåtande av tre medlemmar av en uppföljningsgrupp som tillsatts för att följa hur lagen har förverkligats.

De som avgav ett utlåtande ansåg allmänt att arbetsgruppens förslag var motiverat och nödvändigt till den del man i förslaget strävade efter att på ett så bestående sätt som möjligt i skuldsaneringen fastställa gäldenärens betalningsskyldighet och till den del väsentligheten i gäldenärens förändrade betalningsförmåga fastställdes som grund för att ändra betalningsprogrammet. Majoriteten av remissinstanserna förhöll sig positivt till att betalningsprogrammet blir en verkställighetsgrund. Förslaget bedömdes till denna del ha en sådan inverkan, att betalningsprogrammen kommer att iaktas mer samvetsgrannt är för tillfället. Förslaget ansågs särskilt positivt till den del det innehåller principen enligt vilken en del av den förbättrade betalningsförmågan under betalningsprogrammet kan komma gäldenären till godo, vilket sporrar gäldenären. Detta ansågs allmänt uppmuntra gäldenären att förbättra sin ekonomiska situation.

Utlåtandens huvudsakliga innehåll gällde stadgandet om gäldenärens betalningsförmåga som föreslås fogas till lagen (9 a §). Remissinstanserna var oeniga om stadgandets nödvändighet. Social- och hälsovårdsministeriet, miljöministeriet, Konsumentverket, länsstyrelsen i Nylands län, Finlands Advokatförbund, Finlands Kommunförbund samt remissinstanser som företräder gäldenärer eller som bistår dem i praktiken motsatte sig att stadgandet fogas till lagen eller förhöll sig restriktivt till det. De remissinstanser som motsatte sig förslaget fäste särskild uppmärksamhet vid de sociala och hälso- problem som skuldsättningen medför, vid de kostnader som dessa problem förorsakar samhället samt vid den allmänna sysselsättningsituationen och speciellt vid de långtidsarbetslösa svaga möjligheter att få arbete. Flera remissinstanser ansåg det nödvändigt och brådskande att utsökningslagen revideras, särskilt om stadgandet tas in i lagen. Skattestyrelsen, Statskontoret, Finlands hovrättsdomare rf., Företagarna i Finland samt grupperingar som företräder borgenärer understödde förslaget. Enligt de remissinstanser som understödd förslaget är förslaget

nödvändigt för upprätthållande av den allmänna betalningsmoralen, och stadgandet leder till att syftet med lagen förverkligas bättre än för tillfället samt sporrar gäldenärerna att betala tillbaka sina skulder.

Remissinstanserna ansåg allmänt att förslagen som gällde ändring av hindren för en skuldsanering är motiverade och nödvändiga.

Enligt förslaget skall gäldenären vara skyldig att till ett visst belopp betala de kostnader som användningen av en utredare orsakar. En del av de remissinstanser som biträ

der de skuldsatta motsatte sig förslaget. Remissinstanser som företräder borgenärer motsatte sig förslaget till den del kostnaderna kan betalas med den betalningsmån som gäldenären får under förfarandet.

Av de remissinstanser som specifikt tog ställning till lagens ikraftträdelse- och övergångsstadganden motsatte sig alla utom en förslaget.

I den fortsatta beredningen av propositionen har ett flertal revideringar gjorts i förslaget till proposition.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

7 §. *Gäldenärens skyldighet att medverka.* Enligt lagen är gäldenären skyldig att medverka till att skuldsaneringen kan genomföras (7 § 2 mom.). Med detta avses framför allt att gäldenären inte genom egna åtgärder får försvaga sin ekonomiska ställning. Uppfyllandet av de förpliktelser som anknyter till skuldsaneringsförfarandet är en del av skyldigheten att medverka. Redan det gäldenären ansöker om skuldsanering begränsar användningen av hans medel (7 § 1 mom.). Gäldenären får använda sina medel för sina oundgängliga utgifter samt för betalning av skulder som förfallit till betalning eller som förfaller till betalning innan skuldsaneringen inleds. Gäldenären får inte uppta en ny skuld förutsatt att det inte är ofrånkomligt för att trygga hans utkomst. Om användningen av de medel som blir kvar hos gäldenären under det betalningsförbud som följer på att skuldsaneringen inleds bestäms i betalningsprogrammet. Försummelse mot skyldigheten att medverka kan leda till att skuldsanering förvägras (10 § 8 punkten).

Gäldenärens skyldighet att medverka kvarstår under den tid betalningsprogrammet är i kraft. Gäldenären kan genom åtgärder som individualiseras i betalningsprogrammet åläggas att förbättra sin betalningsförmåga. Skuldsaneringen kan förordnas att förfalla om gäldenären under programmet t.ex. säger upp sig från sitt arbete och därför blir arbetslös och sålunda inverkar på att han inte förmår iaktta betalningsprogrammet.

Det föreslås att till paragrafens 2 mom.

skall fogas ett stadgande som klarare än för närvarande uttrycker innehållet i gäldenärens skyldighet att medverka. Stadgandet är behövt även av den orsaken att försummelse att iaktta betalningsprogrammet inte enligt förslaget nödvändigtvis leder till att skuldsaneringen förfaller utan till att borgenären med stöd av programmet kan yrka verkställighet för att betalningsskyldigheten skall uppfyllas. Det är alltså inte meningen att tillåta att gäldenären själv under programmet tillämpningstid skall kunna försämma sin betalningsförmåga. På denna grund kan betalningsprogrammet också förordnas att förfalla.

I skuldsaneringen skall liksom för närvarande förutsättas att gäldenären skall upprätthålla sin betalningsförmåga och även vidta sådana åtgärder för att förbättra sin betalningsförmåga som man skäligen kan kräva av honom. Gäldenären skall således sträva efter att upprätthålla sin inkomstnivå till den del det beror på honom själv att den upprätthålls. Gäldenären kan inte heller utan grund öka sina utgifter med den följd att det inte finns tillräckligt med medel för att genomföra betalningsprogrammet. Gäldenären skall också förbättra sin betalningsförmåga om han har möjligheter till detta. Gäldenären skall sköta sin ekonomi på ett sådant sätt att utgifterna betalas på utsatt tid och att ny skuld inte uppkommer. Skuldsättning medan programmet är i kraft kan riskera genomförandet av programmet, och programmet kan på denna grund förordnas att förfalla (42 § 3 mom. 3 punkten i förslaget). Betalningsprogrammet skall alltså iakttas, utom om gälde-

närens betalningsförmåga försämrans kännbart av en orsak som inte beror av honom själv.

9 a §. *Förutsättning som gäller gäldenärens betalningsförmåga.* Enligt förslaget skall skuldsanering inte kunna beviljas en gäldenär som saknar betalningsmån eller som förmår betala sina vanliga skulder endast med ett litet belopp, om avsaknaden av betalningsmån eller dess litenhet beror på en orsak som kan anses temporär. Vid tillämpningen av stadgandet skall det alltså inte vara av betydelse om gäldenären har sådan förmögenhet som i skuldsaneringen kan användas för betalning av skulderna, utan betydelse skall tillmätas de prestationer som av gäldenärens förvärvs- och övriga inkomster tillfaller borgenärerna.

Enligt stadgandet skall man vid bedömningen av huruvida orsaken som inverkar på gäldenärens betalningsförmåga är temporär samt storleken på betalningsmånen särskilt beakta gäldenärens förvärvsmöjligheter. Betalningsmånen ringhet kan alltså inte fastställas som ett specifikt marktbelopp, utan jämförelsepunkten skall i allmänhet vara en situation där gäldenären utnyttjar sin förvärvsförmåga i dess helhet.

Vid bedömningen av betalningsmånen ringhet skall det vara av central betydelse huruvida storleken på betalningsmånen påverkas av en temporär orsak på så sätt, att betalningsmånen blir större om orsaken försvinner. På förvärvsmöjligheterna inverkar speciellt gäldenärens utbildning, yrke och arbetserfarenhet. När personen blir äldre och när arbetslöshetstiden förlängs minskar igen hans förvärvsmöjligheter. När man överväger frågan huruvida gäldenären kan betala mer av sina skulder om hans ekonomiska situation inte längre påverkas av en orsak som avses i lagrummet, blir man alltså tvungen att beakta olika faktorer som har samband med gäldenärens person. Om personen t.ex. skulle förmå betala sina skulder med ca 1 800 mark i månaden om han skulle få ett arbete kan skuldsanering inte beviljas, om han då skulle betala sina skulder med ett betydligt mindre belopp, t.ex. endast ett par hundra mark i månaden.

Den temporära orsaken till att betalningsmånen är liten eller att den saknas är vanligtvis studier eller arbetslöshet. En annan orsak som kan anses temporär kan vara att gäldenären vårdar sina barn hemma, om gäldenären inte förutom sina egna barn också vårdar andra barn mot ersättning så att vår-

den av barn kan anses utgöra gäldenärens egentliga arbete. En temporär orsak är i allmänhet för handen också när en gäldenär som har ett stadigavarande arbete t.ex. är på moderskaps- eller sjukledighet eller på studie- eller alterneringsledighet, om gäldenären kan återvända till arbete efter att ledigheten har tagit slut. Sådan avsaknad av betalningsmån eller dess ringhet som beror på deltidsarbete kan också utgöra ett hinder för skuldsanering, utom om det finns någon särskild orsak som hindrar gäldenären att arbeta på heltid. En dylik situation kan t.ex. bero på att gäldenären är delvis arbetsoförmögen eller att han har deltidspensionerats.

När betalningsmånen för en gäldenär som idkar näringsverksamhet är ringa kan skuldsanering enligt förslaget inte beviljas, om det kan antas att gäldenären senare förmår betala mer av sina skulder i och med att verksamheten har stabiliserats. Om gäldenärens inkomster blir klart mindre jämfört med näringsidkare som verkar inom samma bransch i motsvarande förhållanden bör gäldenären visa, att han inte har möjligheter att förbättra sin inkomstnivå. I praktiken bör man i allmänhet förutsätta att verksamheten redan har fortgått en längre tid. Om betalningsmånen är ringa, kan en skuldsanering i allmänhet komma i fråga endast om gäldenärens inkomstnivå stadigt har varit låg. Om gäldenären kan få ett bättre betalt arbete, följer av hans skyldighet att medverka att han är skyldig att ta emot arbetet.

Utän hinder av stadgandet kan en skuldsanering beviljas i ett skede när gäldenärens betalningsmån är mer än ringa eller när orsaken till att betalningsmånen är ringa inte längre kan anses temporär. Det föreligger därför inget skäl till att i stadgandet t.ex. definiera en tidsperiod som borde granskas med tanke på när det kan antas att gäldenären får arbete. Den allmänna utgångspunkten bör vara att betalningsförmågan hos en arbetsförmögen gäldenär i arbetsför ålder som saknar på grund av en temporär orsak betalningsmån eller har en ringa betalningsmån kan antas förbättras. Från denna utgångspunkt kan man göra avvikelser om gäldenären för fram grunder enligt vilka antagandet inte kan hålla streck och på basis av vilka man kan komma till slutsatsen att gäldenärens brist på betalningsmån eller hans ringa betalningsmån inte beror på en temporär orsak, dvs. att gäldenären inte ens efter att orsaken har försvunnit kan betala sina skul-

der eller kan betala endast en liten del av dem.

Vid bedömningen av betalningsmånens storlek hos en gäldenär som är arbetslös kan man som jämförelseobjekt för det första ta tiden när gäldenären hade ett arbete. Om gäldenären inte skulle ha betalningsmånens i det fall att han skulle uppnå samma inkomstnivå som han hade före han blev arbetslös, kan utredningen vara tillräcklig på så vis att en skuldsanering utan hinder av 9 a § kan beviljas. Härvid skall det förutsättas att gäldenärens arbete har varit ett heltidsarbete. I dylika fall kan man bli tvungen att fästa särskild uppmärksamhet vid orsaken till gäldenärens skuldsättning, och ansökan kan komma att förkastas på basis av stadgandena om hinder för en skuldsanering.

För det andra kan man som jämförelseobjekt ta den inkomstnivå gäldenären kan uppnå om han får ett arbete. Den normala utgångspunkten kan då vara ett arbete som gäldenären med beaktande av sin utbildning och arbetserfarenhet kan utföra. I praktiken kan en arbetslös gäldenär i allmänhet reda ut hurdan lönenivå en person som kan jämföras med honom har inom samma bransch.

Som jämförelseobjekt kan inte alltid tas gäldenärens egen bransch. Gäldenärens arbetslöshet kan snarare bero på strukturella än på konjunkturorsaker. Om produktionsverksamheten t.ex. har upphört på orten kan det leda till en situation där gäldenären inte längre har möjligheter att få arbete inom sin tidigare bransch. Som jämförelseobjekt borde man då använda ett arbete som gäldenären med hänsyn till sin ålder och arbetsförmåga kan utföra. Om gäldenären under arbetslöshetstiden skaffar sig tilläggsutbildning eller omskolar sig kan hans situation jämföras med en studerande, varvid bristen på betalningsmån eller dess ringhet beror på en orsak som kan anses temporär.

Gäldenären kan förete utredning om sådana orsaker med anknytning till sin hälsa på grundval av vilka det kan anses uppenbart att han inte kan ta emot ett arbete eller att han endast kan sysselsättas i begränsad utsträckning. Bristen på betalningsmån eller dess ringhet begränsar i dessa fall i allmänhet inte möjligheterna till skuldsanering.

Det är synnerligen svårt att på lång sikt göra prognoser om hur sysselsättningssituationen kommer att utvecklas. Skuldsaneringslagen kommer att tillämpas i mycket olika ekonomiska förhållanden. Om arbets-

lösheten hålls på en hög nivå och det inte förutspås att situationen väsentligen förbättras, kan det i praktiken senare uppstå situationer när redan en relativt kortvarig arbetslöshet leder till att gäldenärens förvärvsmöjligheter de facto försämras på ett avgörande sätt. Arbetslösheten kan komma att bli en situation som med tanke på gäldenärens omständigheter inte längre kan anses temporär eller som kan leda till att antagandet om att betalningsmånens förbättras inte kan göras.

Kombinationen av en långvarig arbetslöshet och gäldenärens åldrande kan försämra gäldenärens arbetsförmåga och yrkesskicklighet så, att gäldenären inte längre kan få arbete eller åtminstone inte ett sådant arbete, att han med inkomsterna från detta förmår betala sina skulder. Den faktiska situationen kan alltså bli den, att man inte längre kan anta att gäldenärens betalningsmån förbättras. I den nuvarande sysselsättningssituationen bör man i allmänhet fästa särskild uppmärksamhet vid hur länge arbetslösheten har varat. Detta innebär att då gäldenären oavbrutet har varit arbetslös i två år kan man endast i sådana fall när gäldenären ännu är relativt ung och utbildad eller då han har förutsättningar att skaffa sig en utbildning anse att bristen på betalningsmån är temporär. När man bedömer hur länge arbetslösheten har varat skall man i allmänhet inte ta i beaktande ett korttidsarbete eller en sysselsättningsutbildningsperiod, om man inte kan anta att gäldenärens betalningsmån kommer att förbättras trots dylika perioder. Också i sådana fall när skuldsanering utan hinder av lagrummet kan beviljas en arbetslös gäldenär bör man kunna lita på gäldenärens förmåga och vilja att förbättra sin betalningsförmåga. Gäldenären bör redogöra för sådana egna åtgärder genom vilka han har strävat efter att öka sina möjligheter att få arbete.

Avsikten är inte att en skuldsanering skall förhindras i sådana fall när gäldenären trots sin ekonomiska situations instabilitet förmår betala sin skulder med ett lika stort belopp som han skulle göra i det fall att han hade ett arbete. T.ex. en studerande som vid sidan av sina studier arbetar på deltid och förmår använda inkomsterna från detta arbete till betalning av sina skulder, kan utan hinder av stadgandet beviljas skuldsanering under förutsättning att hans betalningsmån kan anses uppgå till ett belopp som det kan antas att han kommer att uppnå efter att ha slutfört sina studier. Genom stadgandet har man ut-

tryckligen velat inverka på att borgenärerna får en vederbörlig mängd prestationer på sin fordran. En skuldsanering förhindras t.ex. inte om en arbetslös gäldenär med sin arbetslöshetsersättning förmår betala lika mycket av sina skulder som han kunde betala om han hade arbete. En sådan situation kan vara möjlig, om gäldenärens maka eller make kan ta på sig att svara för familjens utgifter så att gäldenären kan använda sin arbetslöshetsersättning för att betala sina skulder.

Enligt den föreslagna 9 a § kan hinder för en skuldsanering föreligga också i en situation när gäldenären har arbete då han ansöker om skuldsanering men det redan är känt att han kommer att bli arbetslös. Enligt lagrummet skall man ta i beaktande den avkastning som gäldenären förmår betala enligt programmet. Om den förestående arbetslösheten leder till att det genom betalningsprogrammet till borgenärerna inte inflyter prestationer som kan anses mer än ringa, uppfyller gäldenären inte förutsättningarna för en skuldsanering. I skuldsaneringen kan alltså inte fastställas ett betalningsprogram enligt vilket gäldenären under en kort tid betalar sina skulder och betalningsskyldigheten på grund av arbetslöshet avlyfts i sin helhet för den därpåföljande tiden. Det föreligger emellertid inte hinder för att göra upp ett betalningsprogram om gäldenärens arbetsförhållande t.ex. är tidsbestämt. Om gäldenären bedömer att han också i framtiden kan betala sina skulder med ett motsvarande belopp som då han var i arbete, kan betalningsskyldigheten fastställas i enlighet med detta. Vid behov kan betalningstidtabellen fastställas t.ex. så att prestationerna senare förfaller till betalning halvårsvis, varvid betalningarna kan lyckas även om gäldenären skulle vara arbetslös en kort tid efter att hans arbetsförhållande har upphört.

Det kan hända att gäldenärerna försöker ordna betalningsmån genom att alltför mycket dra in på sin utkomst. Gäldenärens förslag bör emellertid vara sådant att betalningsprogrammet är genomförbart. Vid en bedömning av gäldenärens betalningsförmåga bör man därför fästa uppmärksamhet vid att det för gäldenären återstår så mycket medel som behövs för minimiutkomsten. Om det återstående beloppet klart understiger denna, bör gäldenären lägga fram en utredning om att han förmår reda sig med ett mindre belopp. Gäldenären kan lägga fram en utredning om

att de medel som blir kvar för hans utkomst redan under en längre tid har varit mindre än minimiutkomsten eller att han från annat håll får penningvärt stöd så att betalningsprogrammet inte äventyras.

Enligt stadgandet skall man vid bedömningen av storleken på betalningsmånen särskilt beakta gäldenärens förvärvsmöjligheter. På basis av lagrummet kan en skuldsanering hindras också i sådana fall då gäldenärens förmåga att betala sina skulder är exceptionellt svag av någon annan temporär orsak än en sådan som inverkar på hans egen inkomstnivå. En sådan situation kan uppstå t.ex. när gäldenärens äkta make eller maka studerar.

Det föreslagna stadgandet möjliggör att skuldsanering beviljas en pensionär eller en gäldenär som är nära pensionsåldern och vars ekonomiska situation och därav följande ringa betalningsmån inte kan anses temporär på grund av gäldenärens ålder, utbildning och arbetslöshet och med beaktande av sysselsättningssituationen på orten. Skuldsanering skall i allmänhet kunna beviljas en gäldenär som har heltidsarbete eller därmed jämförbart arbete. Om gäldenären inte har möjligheter att få ett arbete som motsvarar hans utbildning, skall det i allmänhet inte vara av betydelse vilket slags normalt avlönat heltidsarbete han har. Med arbete som kan jämföras med heltidsarbete avses i synnerhet s.k. atypiska arbetsförhållanden, vilkas villkor inte till alla delar motsvarar villkoren för ett stadigvarande arbetsförhållande eller ett arbetsförhållande som gäller tillsvidare, men som på basis av den tid som används för arbetet och den ersättning som betalas för det mera kan jämföras med sist nämnda arbetsförhållanden än med deltidsarbete. Skuldsanering skall också kunna beviljas en person med begränsad arbetsförmåga samt en företagare, vars inkomstnivå är stabil och som inte kan bedömas ha möjligheter att förbättra den. Utan hinder av detta stadgande skall skuldsanering alltid kunna beviljas en gäldenär som trots en temporär orsak förmår betala sina skulder med ett lika stort belopp som en med honom jämförbar gäldenär med arbete förmår betala.

För tillfället finns det i kraft ett stort antal betalningsprogram vilkas begynnelsepunkt har skjutits upp. När gäldenären i dessa fall ansöker om ändring av betalningsprogrammet blir 9 a § naturligtvis inte tillämplig.

10 §. *Hinder för en skuldsanering.* De stadganden om hinder för en skuldsanering som ingår i paragrafen förslås bli ändrade till vissa delar.

Enligt den gällande 1 punkten i paragrafen kan skuldsanering förvägras, om huvudparten av gäldenärens skulder skall betalas till följd av ett brott genom vilket gäldenären har försökt uppnå en avsevärd ekonomisk vinning. Punkten har i förslaget ändrats så att skuldsanering kan komma ifråga mer sällan än för närvarande i de fall där gäldenären har en skuld som baserar sig på ett brott.

Enligt förslaget skall skuldsanering kunna förvägras, om det inte kan anses motiverat att bevilja en sanering för att reglera skulder som skall betalas på grundval av ett brott. Därvid skall man beakta skuldens belopp, brottets art, den skadelidandes ställning och övriga omständigheter. Utöver uppsåtliga brott kan vissa brott som begåtts av vållande hos gäldenären utvisa ett motsvarande klandervärdt beteende, varför det för upprätthållandet av den allmänna samhällsmoralen inte kan komma i fråga att bevilja skuldsanering för att reglera skulder som uppkommit på grund av dessa brott. Det kan närmast bli fråga om sådana brott av vållande som hos gärningsmannen utvisar likgiltighet för en annan persons liv eller hälsa eller för skötseln av lagstadgade förpliktelser. Till den förstnämnda gruppen av brott hör bl.a. dödsvållande (21 kap. 8 §) och vållande av personskada (21 kap. 10 §) som belagts med straff i strafflagen. Grovt äventyrande av trafiksäkerheten (98 § vägtrafiklagen) utvisar typiskt likgiltighet för en annans liv och hälsa hos den skyldige. Brottets art kan också hos gäldenären utvisa likgiltighet för skötseln av lagstadgade förpliktelser. Av dylika brott av vållande kan närmast komma ifråga arbets- och miljöbrott (47 och 48 kap. strafflagen).

På basis av stadgandet kan skuldsanering förhindras om gäldenären har skuld som skall betalas på grundval av ett brott. Att gäldenären gjort sig skyldig till ett brott skall alltså inte med stöd av ifrågavarande hindersgrund förhindra en skuldsanering, om gäldenären inte har skuld till följd av brottet. En skuldsanering förhindras alltså inte på basis av 1 punkten fastän gäldenären på grundval av brotten skulle ha ålagts en avsevärd ersättningsskyldighet, om gäldenären har klarat av att betala den antingen helt och hållet eller åtminstone till en så stor del att

den återstående skulden som sådan inte kan anses som en omständighet som ensam utgör ett hinder för skuldsaneringen.

En skuldsanering kan med stöd av stadgandet i allmänhet förvägras, om objektet för saneringen enbart eller huvudsakligen skulle utgöras av skulder till följd av brottet. Vid bedömningen av grunden för hindret skall man också fästa uppmärksamhet vid det brott som har föranlett skulden. T.ex. brott mot en annan persons liv och hälsa eller sexualbrott kan ur allmän synvinkel anses så klandervärda, att man inte heller med beaktande av den skadelidandes ställning kan anse det motiverat att bevilja skuldsanering för reglering av de ersättningsar som skall betalas på basis av dessa brott, även om ersättningsbeloppen inte skulle vara stora.

Särskilt vid sanering av skulder som anknuter till företagsverksamhet kan det framkomma fall när gäldenären har skulder till följd av brott, men deras andel av gäldenärens samtliga skulder inte är stor. Om det till den verksamhet som gäldenären har bedrivit och till skuldsättningen i samband med den inte anknuter sådan klandervärdhet som avses i paragrafens övriga hindersgrunder, kan beviljande av skuldsanering i vissa fall vara motiverat trots att skulderna till följd av brotten kan vara stora till sitt belopp. En motsvarande situation kan föreligga då gäldenären frivilligt eller genom utsökning har betalat sin skuld regelbundet, men gäldenären på grund av förändringar i hans omständigheter permanent saknar möjligheter att klara av sina skulder. I situationer av denna typ kan det också finnas särskilda skäl för en skuldsanering.

På en gäldenär vars skuldsanering förhindras på grund av skulder som skall betalas till följd av brott kan också något annat hinder för en skuldsanering bli tillämpligt. I ett typfall kan det vara fråga om en gäldenär vars skulder har uppkommit i näringsverksamhet inom vilken man har förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna (3 punkten). Det är i allmänhet inte nödvändigt att förete en utredning om näringsverksamheten när en hindersgrund som baserar sig på brott är för handen.

Enligt 2 punkten i paragrafen förhindras en skuldsanering för närvarande, om gäldenären som misstänkt är föremål för förundersökning för ett brott som avses i 1 punkten eller som är åtalad för ett dylikt brott.

Gällande stadgande är inkonsekvent jämfört med 1 punkten såtillvida, att det i 2 punkten inte nämns det ersättningsbelopp som kan dömas ut på grund av brottet. I förslaget har 2 punkten ändrats så att den innehåller en hänvisning till 1 punkten. En gäldenär som är misstänkt eller åtalad för ett brott kan alltså inte beviljas skuldsanering, om det på basis av brottet kan dömas ut en betalnings-skyldighet och skuldsanering på basis av 1 punkten förvägras.

Paragrafens 3 punkt anknyter till närings-verksamhet som gäldenären bedriver. Om huvudparten av skulderna har uppkommit i näringsverksamhet i vilken man har förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller som huvudsakligen har varit av spekulationsnatur, kan skuldsanering nekas på basis av gällande stadgande. Det föreslås att stadgandet skall ändras såväl vad gäller skuldernas belopp som förfarandet i näringsverksamheten. Enligt förslaget skall skuldsanering förhindras om gäldenären har en betydande skuld, eller flera skulder med ett betydande totalbelopp, som uppkommit av den i lagrummet avsedda verksamheten. Det skall alltså inte längre ha någon betydelse vilken andel dessa skulder utgör av gäldenärens samtliga skulder.

Med grovt otillbörligt förfarande i närings-verksamhet avses särskilt sådan verksamhet på basis av vilken gäldenären med stöd av lagen om näringsförbud (1059/85) kan meddelas eller kunde ha meddelats näringsförbud. Ett förfarande som kan utgöra en grund för meddelande av näringsförbud har tagits fram som ett exempel på ett fall i vilket skuldsanering kan nekas på basis av det ifrå-gavarande hindret. Det avgörande är emellertid inte huruvida gäldenären har eller kunde ha meddelats näringsförbud. Till skillnad från meddelande av näringsförbud är det i skuldsaneringen inte av betydelse huruvida näringsverksamheten har slutat i konkurs.

Att gäldenärens förfarande är otillbörligt utvisas av att borgenärernas intressen äventyras genom ett förfarande som strider mot lag eller god affärssed. Att egendom överförs utom räckhåll för borgenärerna omedelbart före en konkurs eller väsentliga försum-melser med anknytning till beskattningen eller företagets bokföring är de klaraste exem- plerna på grovt otillbörlighet. Även annat förfarande som kränker borgenärernas intres- sen kan komma ifråga. Det har ansetts vara fråga om grovt otillbörligt förfarande när

gäldenären i strid med ett avtal som ingåtts med ett finansieringsbolag hade överlåtit vidare egendom som han hade fått i sin be- sittning och orsakat sin avtalspart en avse- värd ekonomisk skada (HD 1995:190). Fort- satta försummelser av skatter och försäk- ringspremier och en fortsättning av verksam- heten trots att skulder i anknytning till verk- samheten redan en längre tid har varit för indrivning utsökningsvägen har ansetts som grovt otillbörligt (Rovaniemi HovR S 95/45). Skuldsanering har förhindrats när egendom genom företagsarrangemang har överförts utom räckhåll för borgenärerna (Vasa HovR S 95/118), eller när lån som upptagits för ett bolag har använts till privat- uttag (Åbo HovR S 94/1196). Försummel- sernas helhet har också kunnat vara betydande: försummelse av bokföring och deklara- tioner, partiell försummelse av arbetsgivar- avgifter, oklarheter i lönebetalningen till ar- betstagare som anställts med sysselsätt- ningsstöd och försummelse av obligatoriska försäkringar har påvisat ett grovt otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (Rovaniemi HovR S 95/110).

Enligt förslaget skall 3 punkten ändras så att av den uttryckligen särskilt framgår, att också väsentliga försummelser av lagstad- gade skyldigheter som skett i näringsverk- samhet kan leda till att skuldsanering för- vägras. Tolkningen av gällande stadgande kan leda till samma resultat, men särskilt av preventiva orsaker och även för klarhetens skull har det ansetts nödvändigt att stadgan- det revideras. Ändringen har också samband med det förslag till ändring av lagen om näringsförbud som är under beredning. I ett arbetsgruppsförslag som blev klart hösten 1995 och som gäller denna fråga föreslås bl.a. att man en sådan person som har idkat näringsverksamhet och som i företagsverk- samheten väsentligen har försummat de lag- stadgade skyldigheter som anknyter till den- na skall kunna meddelas näringsförbud.

I skuldsaneringen skall det inte heller i fortsättningen vara av betydelse om gäldenären har meddelats näringsförbud. Det skall alltså vara tillräckligt att man i skuldsane- ringen kan förete en sådan utredning om näringsverksamheten på basis av vilken man kan konstatera, att man i näringsverksamhe- ten har förfarit grovt otillbörligt eller väsent- ligen försummat lagstadgade skyldigheter. Beträffande de sist nämnda anknyter de vik- tigaste skyldigheterna till bokföringen, skatt-

skyldigheten och förpliktelser som orsakas av ställningen som arbetsgivare.

När man bedömer om en försummelse är väsentlig skall man fästa uppmärksamhet vid dess omfattning och betydelse. En skuldsanering kan förhindras om försummelserna har varit planmässiga eller återkommande och om de skador som orsakats av försummelserna är stora. Om t.ex. samma förlustbringande verksamhet utövas om och om igen i ett nytt företag kan detta anses planmässigt liksom också utövande av sådan verksamhet som man inte ens försöker få lönsam. En försummelse av bokföringen kan anses väsentlig, om personen har försummat sin bokföringsskyldighet helt och hållet eller så att de verifikat som hör till bokföringen inte alls har förvarats eller om verifikatmaterialet är bristfälligt eller felaktigt eller oordnat på så sätt, att inte ens en sakkunnig på basis av det förmår avsluta bokföringen eller när detta skulle kräva oskäligt med tid eller kostnader. Även en lindrigare försummelse av bokföringen kan tillsammans med övriga försummelser vara en del av en helhet som kan anses som en väsentlig försummelse. När man bedömer väsentligheten kan man också beakta näringsidkarens kunskaper och erfarenhet samt verksamhetens art och omfattning.

Enligt gällande 4 punkten i paragrafen kan en skuldsanering förvägras om gäldenären har försvagat sin ekonomiska ställning avsevärt eller på ett otillbörligt sätt gynnat någon borgenär genom att ingå en rättshandling som kunde återgå med stöd av stadgandena om återvinning till konkursbo, ifall konkurs hade sökts i stället för skuldsanering. Om återvinning stadgas i lagen om återvinning till konkursbo (758/91).

Det förslås att 4 punkten skall ändras så att skuldsanering kan förhindras av arrangemang som gäller gäldenärens ekonomiska ställning och som har företagits i syfte att försvaga borgenärernas intressen. I praktiken skall i allmänhet ett sådant förfarande som avses i lagen om återvinning till konkursbo alltjämt bedömas på basis av detta stadgande om hinder för en skuldsanering. En typisk situation är att egendom doneras eller säljs till underpris när gäldenären är i ekonomiska svårigheter eller när han hotas av ekonomiska svårigheter.

Enligt förslaget kan skuldsanering enligt 4 punkten förvägras en gäldenär som uppsåtligt har handlat på ett sätt som skadar bor-

genärernas intressen och som kan anses otillbörligt. I samband med utsökning och också i samband med skuldsanering har det i praktiken kommit fram fall i vilka man har kunnat lägga märke till att vissa gäldenärer medvetet ordnar sin ekonomiska ställning så att deras borgenärer blir utan betalningar. Stadgandena om gäldenärens skyldighet att medverka täcker inte alla situationer på ett sådant sätt att skuldsanering kan förvägras en gäldenär som förfarit illojalt mot sina borgenärer redan före skuldsaneringen.

En tidigare näringsidkare kan fortsätta den näringsverksamhet som han tidigare har utövat. I vissa fall har man förfarit så att verksamheten fortsätter i ett företag som ägs av någon som står gäldenären nära och som gäldenären i praktiken leder, fastän han formellt har ställningen av arbetstagarare. Gäldenärens inkomster kan stå i en klar obalans i förhållande till hans arbetsinsats och faktiska ställning samt till resultatet av verksamheten. Av dylika omständigheter kan man dra slutsatsen att det är sannolikt att betalningsmån på ett konstgjort sätt har ordnats i syfte att gäldenären i skuldsaneringen inte betalar skulderna eller betalar endast mycket litet. I dylika fall kan skuldsaneringen förhindras också på den grund att det är fråga om en fortsättning av samma verksamhet, varvid gäldenären bör uppfylla de tilläggskrav för en näringsidkare som avses i 46 § (HD 1995:168).

I vissa fall har det även kommit fram att det särskilt genom verksamhet i bolagsform för gäldenären ordnas möjligast mycket sådana fördelar som inte kan användas till borgenärernas fördel. När gäldenären själv de facto utövar beslutanderätten i bolaget kan gäldenären om han så vill öka sin betalningsmån t.ex. genom att avstå från arrangemang som gäller bostads- och bilförmån. Ur allmän synvinkel kan det inte anses godtagbart att saneringen kan komma att omfatta en person som oberoende av skuldsanering och till skada för sina borgenärer fortsätter att upprätthålla en hög levnadsstandard, fastän sådana arrangemang skulle vara tillåtna i en normalsituation.

I syfte att skada borgenärernas intressen har gäldenären t.ex. kunnat förbinda sig att uppfylla ett klart överdrivet underhållsbidragsavtal eller kunnat försvåra försäljningen av egendom genom att bevilja legorätt till den fastighet som han äger. Han har också kunnat försämra säkerhetens värde genom

egna åtgärder t.ex. genom att bruka sin skog i strid med ett avverkningsförbud. Även i dylika fall skall skuldsanering enligt förslaget kunna förhindras.

Gäldenären har redan under en längre tid avsiktligen kunnat ordna sin förmögenhetsställning så att han har använt sina inkomster för att utöka en annan persons egendom t.ex. för det fall att ekonomiska svårigheter kan förväntas på grund av att företagsverksamheten är olönsam. Obalansen mellan gäldenärens inkomster och hans tillgångar samt hans disponibla egendom kan utvisa, att gäldenärens ekonomiska situation har arrangerats uppsåtligt med hänsyn till en skuldsanering. Situationen kan t.ex. vara sådan att gäldenären själv visar sig vara medellös men hans make eller maka eller någon annan närstående har en god förmögenhetsställning, av vars förmåner gäldenären själv drar nytta. Om maken eller maken eller den andra närstående inte själv har förmått skaffa den förmögenhet som han äger, kan det vara fråga om att gäldenärens tillgångar med avsikt har överförts utom räckhåll för borgenärerna.

Gäldenären kan handla oekonomiskt och fritt konsumera sina tillgångar så länge som han sköter sina förpliktelser och andra ekonomiska åligganden på ett behörigt sätt och han inte har några särskilda orsaker att anta att han inte senare klarar av sina åligganden. Av en tydlig obalans mellan gäldenärens inkomster och tillgångar kan man emellertid i vissa fall misstänka att gäldenären har överfört sina tillgångar utom räckhåll för borgenärerna eller att han döljer dem vid skuldsaneringen. Om gäldenären t.ex. har haft särskilt stora inkomster men han vid skuldsaneringen uppger sig vara medellös och inte på ett tillförlitligt sätt förmår utreda vad han har använt sina tillgångar till, kan det finnas sannolika skäl för misstankar om att tillgångar undanhålls.

I viss fall kan även synnerligen små inkomster utvisa att tillgångar undanhålls. Om gäldenären t.ex. uppger att han har synnerligen små inkomster kan det uppstå misstankar om att gäldenären hemlighåller en del av sina inkomster. Det kan finnas grund för misstankarna, om gäldenären t.ex. framför att hans inkomster har varit små redan under en längre tid men hans utgifter tydligt inte har korrelerat med inkomsterna eller om gäldenären har betalat sina skulder med belopp som inte har kunnat erhållas genom de inkomster som han uppgett. När gäldenärens

utgifter överstiger hans inkomster är det i allmänhet skäl att av gäldenären kräva en utredning om med vilka inkomster han har täckt sina utgifter.

Enligt förslaget kan skuldsanering förhindras i situationer av nämnd typ. Särskilt privata borgenärer kan vanligtvis ha uppgift eller åtminstone en grundad misstanke om att en hindersgrund föreligger. Borgenären kan t.ex. känna till att gäldenären i sin användning har sådan egendom som han inte har uppgett vid skuldsaneringen. Borgenären kan ha kännedom om att gäldenärens make eller maka inte har haft möjligheter att skaffa sig egendom. Om den invändning om ett hinder som borgenären framför är motiverad, blir gäldenären tvungen att förete en utredning om vems förmögenheten är och på vilka grunder den är i hans användning eller att maken eller maken har kunnat skaffa sin egen egendom.

Vad gäller hindersgrunden skall det enligt förslaget vara tillräckligt att det finns sannolika skäl att misstänka att gäldenären har förfarit på det sätt som avses i stadgandet.

Gäldenärens och hans äkta makes eller sambos ekonomiska ställning kan också på ett äkta sätt avvika från varandra. Maken eller maken kan själv ha skaffat eller fått sin egendom. Avsikten är naturligtvis inte att skuldsaneringen skall förhindras på grund av att en gäldenären närstående person är förmögen eller har goda inkomster. Hindersgrunden skall komma ifråga endast i situationer när gäldenären har ordnat sin egen förmögenhetsställning till skada för borgenärerna.

Avstående från arv kan i vissa fall anses som ett sådant ekonomiskt arrangemang som avses i stadgandet om hinder för skuldsanering. Liksom andra personer har även en gäldenär med stöd av ärvdabalken rätt att avstå från en rättighet som grundar sig på arv och testamente liksom från sin rätt till laglott. Gäldenären kan avstå från arv under arvlåtarens livstid (17 kap. 1 § 2 mom. ärvdabalken) eller efter att arvlåtaren har avlidit (17 kap. 2 a §). Även i samband med en skuldsanering kan gäldenären på ett giltigt sätt avstå från arv.

I allmänhet har ett arv ansetts som en sådan förmån som är beroende av slumpen och som inte har tagits i beaktande när skuldförhållandet uppkom eller beträffande vilken det åtminstone inte kan anses motiverat att den skall tas i beaktande. Kreditgiv-

ning som har baserat sig på en sådan slumpartad omständighet har ansetts osund, och därför kan avstående från arv inte vid konkurs och utsökning fås att återgå genom återvinning. Arvtagarens rätt att yrka på laglott eller att klandra ett testamente övergår inte heller på hans borgenärer. Vid konkurs eller utsökning kan gäldenären bli fri från skuldansvaret endast på så sätt att skulderna blir betalda till fullt belopp. Vid skuldsanering är situationen en annan. För att gäldenärens ekonomiska ställning skall kunna rättas till krävs det i allmänhet att skyldigheten att betala skulderna nedsätts eller att betalningsskyldigheten t.o.m. avlyfts i sin helhet. Efter att gäldenären har iakttagit betalningsprogrammet blir han slutgiltigt fri från den del av sina skulder som enligt programmet inte har betalats.

Avstående från arv kan följaktligen anses som en handling genom vilken gäldenären själv försämrar sin betalningsförmåga jämfört med vad den kunde ha varit om han inte hade avstått från arvet. I rättspraxis har det ansetts att avstående från arv under den tid betalningsprogrammet är i kraft innebär att gäldenären bryter mot sin skyldighet att medverka (Vasa HovR 5.10.1995, S 95/655).

Avstående från arv som ett hinder för skuldsanering skall bedömas från fall till fall. Det kan vara av betydelse att en anmärkningsvärt lång tid har förflutit från avståendet från arvet och det har kunnat ske vid en tidpunkt när möjligheten av skuldsanering och verkningarna av ett avstående från arv på beviljandet av saneringen inte kunde förutses. Kvarlätenskapen har kunnat vara så pass liten att avståendet inte kan anses som en otillbörlig försämring av den ekonomiska ställningen. Å andra sidan kan avsikten med att avstå från ett arv vara att gäldenären åtminstone medelbart själv får nytta av arvet. Särskilt i situationer där gäldenären skulle ha kunnat betala sina skulder helt och hållet eller till en stor del om han inte hade avstått från arvet, kan beviljande av skuldsanering inte godtas. Å andra sidan kan det finnas fall i vilka man bör ge betydelse åt den vilja som arvlåtaren gett uttryck för när man tillämpar hinderstadgandet. Om man kan utreda att arvlåtaren har känt till att arvtagaren varit skuldsatt eller om hans förväntade ekonomiska svårigheter och arvlåtaren har fört fram att han inte vill att hans

godo, kan avstående från arv inte anses som ett hinder för skuldsaneringen. Avståendet kan i sådana fall inte anses som ett sådant otillbörligt förfarande som avses i stadgandet.

På motsvarande sätt kan avstående från arv under betalningsprogrammets tillämpningstid bli föremål för prövning såsom ett brott mot skyldigheten att medverka och således som ett hinder för skuldsanering. Man kan bestämma att betalningsprogrammet skall förfalla, om avståendet sker medan programmet är i kraft.

Yrkande på laglott och klander av testamente kan ha en annan ställning än avstående från arv. T.ex. i makars inbördes testamente finns ofta en uttrycklig önskan om att bröstarvingarna inte skall kräva sin laglott efter att den ena maken avlidit. I skuldsaneringen betonas att gäldenären skall göra allt som man skäligen kan kräva av honom för att förbättra sin betalningsförmåga. Yrkande på laglott eller klander av testamente kan förutsätta en rättegång mellan nära släktingar eller personer som annars står varandra nära. Att påbörja en dylik rättegång kan i allmänhet inte anses som en sådan åtgärd som gäldenären skulle vara skyldig att vidta.

11 a §. *Utredning om skuldsättning.* Det föreslås att till lagen skall fogas ett stadgande om gäldenärens skyldighet att lägga fram en utredning om sin skuldsättning. Avsikten med skyldigheten att lägga fram en utredning är att inverka på att möjligheterna att bevilja skuldsanering bättre än för närvarande skall kunna prövas på basis av gäldenärens ansökan och dess bilagor utan att man blir tvungen att komplettera ansökan. Man kan också undvika att höra borgenärerna, om det redan av ansökan framgår att det inte finns förutsättningar för en sanering eller att det finns ett hinder för förfarandet.

När gäldenären ansöker om skuldsanering skall han enligt det föreslagna stadgandet för det första lägga fram en utredning om för vilket ändamål han har tagit upp och använt sina skulder. Ändamålet till vilket skulden har använts skall också för närvarande uppges i en punkt i ansökningsblanketten och det är meningen att bibehålla blanketten oförändrad till denna del. Gäldenären skall vidare lägga fram en utredning om de inkomster och tillgångar med vilka han hade för avsikt att betala tillbaka sin skuld. I allmänhet har man varit tvungen att särskilt begära in en sådan utredning av gäldenären,

om det har funnits behov att lägga fram utredningen t.ex. på grund av att skuldernas belopp eller deras grund har antytt att en hindersgrund existerar eller om en borgenär har framfört en invändning som gäller en hindersgrund. På basis av utredningen kan man bedöma om gäldenären har förhållit sig tillräckligt allvarligt till en återbetalning av skulderna.

Gäldenären kan i allmänhet lägga fram utredningen i form av skatte- eller löneintyg eller kontoutdrag från banker över skuldsättningsåren. Som en tillräcklig utredning kan t.ex. vad gäller bostadslån anses, att gäldenären uppger beloppet av utgifterna för skötseln av skulderna och den tidsperiod under vilka månadsbetalningarna har gjorts. Om återbetalningen av skulden en längre tid har skötts utan störningar visar det redan i och för sig i allmänhet, att gäldenärens återbetalningsförmåga har varit tillräcklig när skulden upptogs. Om gäldenären har haft förmögenhet som har använts för betalning av skulderna, skall en utredning framläggas också om dessa tillgångar.

Stadgandet om utredning gäller alla gäldenärer. En gäldenär som har idkat näringsverksamhet skall i fråga om skulder som anknyter till verksamheten och som fallit på hans ansvar lägga fram en utredning om, för vilket ändamål skulden har använts eller på vilken grund den har uppkommit. Grovt otillbörligt förfarande eller uppenbart lättsinnig skuldsättning kan komma i fråga som hinder för en skuldsanering, om skulden har upptagits fastän företaget redan har varit insolvent och det inte har funnits skäl att anta att företaget senare förmår klara av sina förbindelser. Gäldenären kan med hjälp av bokföringsmaterial eller bokslutshandlingar reda ut företagets betalningsförmåga så att hindersgrunden inte blir tillämplig.

I fråga om borgensskuld innebär stadgandet i praktiken i allmänhet att gäldenären lägger fram en utredning om omständigheterna när borgensförbindelsen ingicks, dvs. alltså närmast om att han inte hade anledning att bereda sig på att borgensskulden skall betalas. Som utredning räcker vanligen gäldenärens egen uppgift om vad han kände till om huvudgäldenärens betalningsförmåga eller övriga förbindelser.

Utöver en utredning om skuldsättningen skall varje sökande lägga fram en utredning om de omständigheter som har orsakat hans insolvens. Om orsaken är sjukdom eller ar-

betslöshet, skall det av utredningen framgå på vilket sätt och under vilken tid detta har inverkat på gäldenärens betalningsförmåga. En tidigare näringsidkare skall lägga fram en utredning om orsakerna till att verksamheten upphörde, om det att verksamheten upphörde har orsakat hans insolvens. Om ett borgensansvar har orsakat behovet av skuldsanering, räcker i allmänhet borgensskuldens belopp som utredning om orsakerna till gäldenärens insolvens.

14 §. *Borgenärens rätt att driva in en fordran ur säkerhet som ställts av tredje man.* I paragrafen finns stadganden som begränsar borgenärens rätt att efter att skuldsaneringen har inletts driva in gäldenärens skuld ur en realsäkerhet som har ställts av tredje man i sådana fall, när borgenären också har en säkerhet som har ställts av gäldenären själv. Indrivningsbegränsningen gäller också borgen som tredje man har ingått utöver den realsäkerhet som gäldenären själv har ställt. Med indrivningsbegränsningen har man velat förhindra att kreditgivarna i större omfattning börjar kräva sekundärsäkerheter för det fall att gäldenären ansöker om skuldsanering. Indrivningsbegränsningen gäller endast privatpersoner som är borgensmän och privatpersoner som har ställt en säkerhet.

Enligt 22 § 1 mom. förblir rättsverkningarna av att skuldsaneringen inleds i kraft tills ett betalningsprogram fastställs. Detta gäller också indrivningsbegränsningen i 14 §. Indrivningsbegränsningen har därför i praktiken endast en liten betydelse på grund av dess kortvarighet. Om behandlingen av gäldenärens ansökan igen tar lång tid, kan följden av indrivningsbegränsningen t.ex. bli att borgensmannens betalningsskyldighet ökar i form av ränta som under förfarandet löper på skulden. Av dessa orsaker föreslås att gällande stadgande skall upphävas och ersättas med ett stadgande som gör det möjligt att under gäldenärens skuldsanering säga upp skulden och driva in den ur en säkerhet som har ställts av tredje man. Stadgandet klarlägger också gällande rättsläge.

Det allmänna indrivningsförbud som följer av att gäldenärens skuldsanering inleds gäller inte en borgensman, en medgäldenär eller en person som har ställt säkerhet och vilka står utanför skuldsaneringen. Inledande av gäldenärens skuldsanering begränsar alltså inte borgenärens rätt att av borgensmannen eller medgäldenären kräva betalning för skulden i enlighet med villkoren för den. I

skuldsaneringslagen ingår inte något särskilt stadgande om borgenären med effektiv verkan kan säga upp en skuld i fråga om borgensmannen eller en person som har ställt säkerhet utan hinder av det indrivningsförbud som gäller gäldenären. För att en uppsägning skall vara effektiv i fråga om borgensmannen anses det i allmänhet, att skulden också har sagts upp i fråga om gäldenären. Det indrivningsförbud som följer av att en skuldsanering har inletts hindrar emellertid att skulden sägs upp i förhållanden till gäldenären. Frågan om uppsägning av skulden i fråga om borgensmannen lämnar rum för tolkning, och vedertagen rättspraxis saknas i saken. Enligt Vasa hovrätts avgörande (5.9.1994, S 93/1070) kan huvudskulden inte sägas upp i fråga om en borgensman medan indrivningsförbudet är i kraft. Ett avgörande i motsatt riktning föreligger från Åbo hovrätt (14.3.1995, S 94/12). Hovrätten ändrade inte rådstuvurättens utslag i vars domskäl rådstuvurätten fäste uppmärksamhet vid, att uppsägningen av skulden och delgivning av stämning utgjorde nödvändiga åtgärder för att målet skulle bli anhängigt och även för konstaterande av betalningsskyldigheten för en borgensman som gått i proprieborgen samt för att förhindra att borgensmannens ansvar skulle preskriberas.

Den allmänna utgångspunkten är att när huvudgäldenären inte är betalningsskyldig är inte heller borgensmannen skyldig att uppfylla sina förbindelser. Inledande av skuldsanering är ett tecken på att gäldenären inte förmår svara för sina förbindelser enligt de ursprungliga villkoren för dem. I praktiken förebådar inledande av skuldsanering med säkerhet gäldenärens betalningsdröjsmål. Även om borgen är en accessorisk förbindelse är dess uppgift att trygga att huvudskulden blir betald. När skuldsaneringen inleds har borgenären ett klart behov att kräva betalning av borgensmannen, eftersom någon betalning inte kan fås av gäldenären åtminstone enligt villkoren för skulden. Med hänsyn till dessa aspekter bör uppsägningsförbudet som gäller i fråga om gäldenären inte ha någon verkan på relationen mellan borgenären och borgensmannen. Samma gäller för en situation när borgenären för gäldenärens skuld har en realsäkerhet som har ställts av tredje man.

Enligt den föreslagna 14 § skall inledande av skuldsanering inte hindra borgenären att driva in skulden av en borgensman eller att

säga upp skulden eller på annat sätt åstadkomma att skulden förfaller till betalning i fråga om borgensmannen. Detsamma skall också gälla i fråga om den som har ställt en säkerhet för gäldenärens skuld. Av stadgandet framgår uttryckligen, att för att prestation skall kunna krävas av borgensmannen behöver åtgärder inte riktas mot gäldenären i syfte att åstadkomma att skulden förfaller till betalning. Stadgandet åsidosätter alltså 6 § förordningen angående närmare bestämmande af löftesmans ansvarsskyldighet som förutsätter att skulden först skall sägas upp i fråga om gäldenären för att den skall kunna sägas upp i fråga om borgensmannen. Stadgandets innehåll motsvarar beträffande borgensmannen förslaget i borgenskommissionens betänkande som avläts i mars 1996.

I 25 § 1 mom. lagen om företagssanering (47/93) ingår beträffande affärsborgen ett motsvarande stadgande, enligt vilket inledande av ett saneringsförfarande inte hindrar att en saneringsskuld drivs in hos en borgensman. I lagen finns inte något särskilt stadgande om att borgenären kan utöva sin uppsägningsrätt i förhållande till borgensmannen trots det uppsägningsförbud som följer av förfarandet. I företagssaneringspraxis tillämpas allmänt en tolkning enligt vilken 25 § 1 mom. i lagen åsidosätter 6 § förordningen angående närmare bestämmande af löftesmans ansvarsskyldighet.

Det föreslagna stadgandet gör det möjligt att säga upp en skuld, men i praktiken har borgenären nödvändigtvis inte något behov att i fråga om borgensmannen säga upp skulden så att den genast förfaller till betalning i sin helhet, eftersom borgenären i alla fall har rätt att driva in skulden av borgensmannen i en tidtabell som de ursprungliga villkoren för skulden ställer upp. Att åstadkomma att skulden förfaller till betalning kan leda till borgensmannens insolvens och till ett behov av skuldsanering.

24 §. *Betalningsprogram för medgäldenärer.* Det föreslås att i paragrafen skall göras två ändringar. I 2 mom. finns ett stadgande som gäller fördelningen av en solidarisk skuld mellan gäldenärer som gemensamt har ansökt om skuldsanering. Fördelningsstadgandet gäller också sådana fall när gäldenären och borgensmannen gemensamt har ansökt om skuldsanering. En solidarisk skuld fördelas enligt stadgandet mellan gäldenärerna i enlighet med deras ekonomiska ställning. I betalningsprogrammet för en gälde-

när som har en bättre ekonomisk ställning beaktas en större del av skulden, medan en gäldenär i en svagare ställning ansvarar för en mindre del. På gäldenärens ekonomiska ställning inverkar förhållandet mellan gäldenärens skulder å ena sidan och hans tillgångar och avkastningen av betalningsprogrammet å andra sidan. Enligt förslaget skall 2 mom. förtydligas så att avkastningen för betalningsmånerna alltid skall beräknas enligt ett fem års betalningsprogram. Också i en situation när gäldenären har en ägarbostad skall avkastningen för hans betalningsmån beaktas för fem år enligt det alternativet att gäldenärens bostad realiseras och gäldenären bor i en hyresbostad. Ändringen motsvarar vedertagen praxis i skuldsaneringen.

Syftet med fördelningen av skulden är att upplösa det trepartsförhållande som an knyter till borgensförbindelsen eller den solidariska skulden. Efter fördelningen bestäms varje enskild gäldenärs betalningsskyldighet enligt hans betalningsprogram. Det har inte varit meningen att göra fördelningen på nytt på den grund att den ekonomiska situationen för någon medgäldenär förändras medan betalningsprogrammet är i kraft. Fördelningen av skulden kan ibland leda till att det på en gäldenär som saknar tillgångar och betalningsmån inte faller någon andel av den solidariska skulden överhuvudtaget. Att betalningsskyldigheten avlyfts befriar dock inte gäldenären från hans skuldansvar innan betalningsprogrammet varit i kraft i fem år (30 § 4 mom.). En fördelning av skulden kan alltså inte heller leda till att gäldenären befrias från att svara för skulden och att ett betalningsprogram inte fastställs. I samband med dylika fall har frågan om hur en solidarisk skuld skall beaktas i den situationen att gäldenärens betalningsförmåga medan programmet är i kraft förändras så att han kan betala sina skulder, blivit aktuell. När betalningsprogrammet ändras så att borgenärerna får prestationer, är det i det sammanhanget tydligast att som gäldenärens skuld av den solidariska skulden beräkna den del som skulle ha fallit på honom om hans förändrade ekonomiska ställning skulle ha varit känd. Förändringen har inte någon inverkan på betalningsprogrammen för de övriga som gemensamt har ansökt om skuldsanering, och deras program behöver alltså inte ändras. Det har inte ansetts nödvändigt med ett särskilt stadgande för situationer av denna typ.

Paragrafen gäller enligt sin rubrik och lydelse endast situationer när gäldenärer i ett solidariskt skuldförhållande gemensamt har ansökt om skuldsanering. Det föreslås att i 3 mom. skall tas in ett klarläggande stadgande, enligt vilket medgäldenärens och borgensmannens fordran som baserar sig på regressrätt utgör en efterställd skuld i skuldsaneringen i sådana fall, när skulden enligt 2 mom. har fördelats mellan dem som ansökt om skuldsanering gemensamt. En borgensmans eller en medgäldenärs fordran hos gäldenären utgör i övrigt en vanlig skuld när de är gäldenärens borgenärer.

28 a §. *Ställningen för borgenärer som inte har anträffats.* Det föreslås att det i lagen skall tas in ett stadgande om borgenärer som är näringsidkare som gäldenären har uppgett i skuldsaneringen men som inte kan anträffas. Enligt stadgandet kan i betalningsprogrammet lämnas obeaktad en skuld till en sådan näringsidkare, om skulden understiger ett belopp som fastställs genom förordning. När propositionen har beretts har man som utgångspunkt haft en skuld på 10 000 mark. En förutsättning för att skulden kan lämnas obeaktad är att borgenären inte har kunnat anträffas. I praktiken uppstår en sådan situation när man på sedvanligt sätt har försökt anträffa borgenären, men när ett brev som har sänts till borgenären returneras av posten med anteckning om att borgenärens adress är okänd. Situationen kan härvid vara den att borgenärens näringsverksamhet har upphört. Om en sådan borgenär lämnas obeaktad i betalningsprogrammet inverkar det emellertid inte på hans rätt att ansöka om ändring av betalningsprogrammet. Enligt det föreslagna 44 § 3 mom. har borgenären härvid rätt att av gäldenären få samma andel av sin fordran som övriga borgenärer i samma ställning. Borgenärens ställning kommer alltså inte att försämrans som följd av förslaget, men i många fall kan betalningsprogrammet göras upp på ett ändamålsenligare sätt.

29 §. *Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet i fråga om säkerhetsskulder.* Man kan använda nedsättning av räntan som ett medel för att reglera en säkerhetsskuld. Enligt 26 § 1 mom. skall vad gäller nedsättning av räntan beaktas den återstående kredittidens längd så att nedsättningen av räntan är proportionellt desto mindre ju längre kredittiden är. I 29 § 1 mom. som gäller storleken på säkerhetsskuldandelen saknas ordet

"åtminstone" som borde finnas i momentet med beaktande av sista meningen i 26 § 1 mom. Det är alltså inte tillräckligt att nuvärdet av säkerhetsskulden blir betald. Det föreslås att ordet åtminstone skall fogas till stadgandet. Avsikten är att regleringen av en säkerhetsskuld i detta avseende sakligt skall vara enhetlig med 45 § 3 mom. lagen om företagssanering. I sist nämnda lagrum ingår ordet åtminstone.

30 §. *Allmänt stadgande om betalningsprogrammet för vanliga skulder.* Enligt 2 mom. i paragrafen kan ett betalningsprogram under de förutsättningar som avses i stadgandet bestämmas att vara i kraft en kortare tid än fem år. När man prövar hur länge programmet skall vara i kraft kan man bl.a. beakta i vilken utsträckning gäldenären har betalat sina skulder innan han ansökt om skuldsanering. Ett kortare betalningsprogram kan vara skäligt bl.a. när gäldenären är ålderstigen eller när han redan under en längre tid genom betydande ansträngningar har försökt klara av sina skulder. Det är också möjligt att det i praktiken dyker upp situationer när gäldenären på grund av 9 a § som föreslås fogas till lagen inte har ansökt om skuldsanering, men att det kan finnas grunder att beakta t.ex. betalning av skulder under en arbetslöshetstid som grund för ett kortare betalningsprogram när han senare beviljas skuldsanering.

I praktiken kan det förekomma sådana fall då förfarandet blir exceptionellt utdraget av orsaker som inte beror på gäldenären. I allmänhet är det då fråga om ett fall när man i en fullföljdsdomstol har beslutat att skuldsanering skall inledas. Enligt förslaget kan man i dylika situationer vid prövning av hur länge programmet skall vara i kraft beakta även prestationer som inflyter till borgenärerna under tiden mellan ansökan om skuldsanering och fastställande av betalningsprogrammet. Emellertid kan enbart beaktande av de prestationer som inflyter under förfarandet i allmänhet inte utgöra en grund för att förkorta programmet, eftersom det enligt stadgandet förutsätts att förkortningen är skälig dessutom med beaktande av gäldenärens förhållanden.

Det föreslås att i 2 mom. skall strykas stadgandet som gäller möjligheten att framskjuta tidpunkten för när ett betalningsprogram skall träda i kraft i fråga om en gäldenär som saknar betalningsmän. Till följd av 9 a § som föreslås fogas till lagen finns det

inte längre något behov för uppskovsstadgandet.

Paragrafens 4 mom. gäller betalningsprogrammets tillämpningstid i sådana fall när gäldenärens betalningsskyldighet avlyfts. Det föreslås att stadgandet skall ändras så att av det uttryckligen framgår är programmets tillämpningstid i dessa fall är fem år. Ändringen har samband med den föreslagna ändringen av 61 § 1 mom. i vilken fristen för en ansökan om att betalningsprogrammet skall ändras är knuten till betalningsprogrammets tillämpningstid. I stadgandet hänvisas också till 31 a § som föreslås att skall fogas till lagen. Med stöd av sist nämnda lagrum kan man förordna att betalningsprogrammet också i dessa fall skall fortsätta att vara i kraft till förmån för en privat borgenär.

Enligt förslaget skall gäldenären kunna åläggas att betala utredarens arvode och kostnader helt eller delvis (70 § 1 mom.). Det föreslås att som ett nytt 4 mom. i paragrafen skall tas in ett stadgande enligt vilket betalningsprogrammets tillämpningstid börjar när den tid som i programmet har bestämts för betalning av utredarens fordran har löpt ut. Betalningsprogrammets tillämpningstid skall alltså inte löpa under den tid under vilken gäldenärens betalningsmån används för betalning av utredarens fordran. Paragrafen gäller betalningsprogrammet för vanliga skulder. Enligt förslaget till 70 § 1 mom. skall gäldenärens betalningsmån kunna användas för betalning av utredarens fordran också till den del betalningsmånen senare används för betalning av säkerhetsskulder. Av detta följer att betalningsprogrammets tillämpningstid också i fråga om säkerhetsskulder börjar först när utredarens fordran har betalats enligt programmet.

31 a §. *Förlängning av betalningsprogrammets varaktighet till förmån för en privat borgenär.* Det föreslås att till lagen skall fogas ett stadgande enligt vilket betalningsprogrammets varaktighet kan förlängas till förmån för en privat borgenär. En privat borgenär kan förutom en borgensman vara en person som har lånat gäldenären pengar, en person som har ställt sin egendom som säkerhet för gäldenärens skuld, en medgäldenär, borgenären i fråga om t.ex. en underhållsskuld eller en borgenär som har en fordran som baserar sig på ersättningsskyldighet eller en hyresskuld, vars bättre ställning framom andra skulder i betalningspro-

grammet inte har tryggt fordran till fullt belopp.

Enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen kan betalningsprogrammet förordnas att vara i kraft till förmån för en privat borgenär högst två år i allmänhet efter det att betalningsprogrammet har slutförts i fråga om andra vanliga skulder. Om gäldenären behåller sin ägarbostad i skuldsaneringen, kan det bestämmas att tiden börjar från en senare tidpunkt. På detta sätt kan man förfara t.ex. när gäldenären endast betalar en säkerhetskuld eller när hans betalningsmån huvudsakligen används för betalning av en säkerhetskuld och man genom att flytta fram programmets begynnelse-tidpunkt vid behov kan utöka beloppet av de prestationer som kommer en privat borgenär till godo. Förlängningen av betalningsprogrammet och dess varaktighet skall vara beroende av prövning. Ett beslut om att förlänga programmet kan bli föremål för prövning om en privat borgenär yrkar detta. Förutom beslutet om inledande av skuldsanering skall en privat borgenär enligt 54 § 4 mom., som föreslås bli ändrat, tillställas utredning om möjligheten att yrka förlängning av betalningsprogrammets varaktighet.

Om programmets varaktighet förlängs, skall gäldenärens betalningsmån förordnas att användas till förmån för den privata borgenären. Betalningsmånen skall i sin helhet användas till förmån för den privata borgenären. Prövningsrätten skall alltså inte gälla beloppet av betalningsmånen utan endast den tid under vilken betalningsprogrammet fortgår. Betalningsprogrammet skall kunna förlängas av särskilt vägande skäl. När man beslutar hur lång förlängningen skall vara skall man å ena sidan beakta beloppet av den fordran som den privata borgenären har och hans ekonomiska ställning och å andra sidan gäldenärens omständigheter. Om en borgensman har ställningen av privat borgenär, föreligger särskilt vägande skäl för en förlängning av programmet i allmänhet när beloppet av den skuld som borgensmannen har betalat är stor och i synnerhet om borgensmannens egen förmögenhetsställning på grund av betalningen av borgensskulden väsentligen har försämrats. En liknande situation kan föreligga när den privata borgenären är gäldenärens medgäldenär eller en person som har ställt en säkerhet för gäldenärens skuld. Om skuldsaneringen t.ex. omfattar en större underhållsbidragskuld än vad

som i betalningsprogrammet har beaktats som skuld med förmånsrätt, kan det vara motiverat att förlänga betalningsprogrammet för att trygga barnets ekonomiska ställning.

Gäldenärens omständigheter kan ibland vara sådana att beaktandet av dem kan utgöra en grund för att betalningsprogrammet förlängs med en kortare tid än två år eller för att man beslutar att inte alls förlänga programmet. T.ex. i en situation när gäldenären redan före han ansökt om skuldsanering under en lång tid har skött sin skuld genom sådana ansträngningar att hans egen utkomst har äventyrats och om gäldenären ännu genom betalningsprogrammet kan betala största delen av skulden, är det nödvändigtvis inte motiverat att förlänga betalningsprogrammet. Man skall å andra sidan också kunna ta i beaktande att gäldenären med hjälp av skuldsaneringen klarar av betydande skulder som har fallit på hans ansvar t.ex. som följd av näringsverksamhet och att han får sin ekonomi i skick inom rimlig tid. Härvid kan det vara skäligt att gäldenären till sin borgensman betalar den skuld som denne har betalat, även om borgensmannens ekonomiska ställning inte skulle ha försämrats väsentligen som följd av att han betalade skulden men erhållande av betalning är betydelsefullt i borgensmannens omständigheter. Borgensmannens ekonomiska ställning försvarar i allmänhet inte att betalningsprogrammet förlängs i situationer när borgensmannens själv har ansökt om skuldsanering, speciellt inte i situationer när borgensmannen har haft behov av skuldsanering redan på grund av sina egna skulder.

En gäldenär kan ha flera privata borgenärer. Enligt förslaget skall det i stadgandet inte särskilt nämnas hur gäldenärens betalningsmån borde fördelas mellan de privata borgenärerna, utan rätten till avkastning skall bestämmas enligt samma grunder på basis av vilka det skall vara möjligt att förlänga betalningsprogrammets varaktighet. Betalningsprogrammet kan alltså förlängas t.ex. till förmån för en privat borgenär trots att det finns flera borgenärer, om särskilt vägande skäl för en förlängning av programmet inte föreligger i fråga om resten av dem. Om betalningsprogrammet förlängs till förmån för flera privata borgenärer, kan en större del av avkastningen av betalningsmånen anvisas den privata borgenär som har den sämsta ekonomiska ställningen. Som fördelningsgrund kan förhållandet mellan

fordringarnas belopp användas när de privata borgenärernas ekonomiska ställning inte avviker särskilt från varandra.

Om en förlängning av betalningsprogrammets varaktighet skall i allmänhet beslutas i samband med att betalningsprogrammet fastställs. Enligt 2 mom. kan beslutet emellertid också göras senare under den tid betalningsprogrammet är i kraft. Beslutet kan göras under den tid betalningsprogrammet är i kraft om det t.ex. när betalningsprogrammet fastställs inte ännu är klart hur mycket borgensmannen betalar av skulden enligt borgensförbindelsen.

Stadgandena i 42 och 44 §§ om hur betalningsprogrammet förfaller och om ändring av betalningsprogrammet gäller också den tid under vilken programmet fortsätter till förmån för en privat borgenär. En försummelse av betalningsskyldigheten gentemot en privat borgenär kan inte längre under förlängningen av betalningsprogrammet leda till att betalningsprogrammet som redan har slutförts i fråga om andra skulder skulle förfalla. Som följd av att programmet förfaller skall en privat borgenär ha rätt att yrka betalning för skuldens hela belopp.

36 §. *Uppgifter som skall ingå i betalningsprogrammet.* I paragrafen finns en förteckning över de omständigheter som skall ingå i betalningsprogrammet. Enligt 12 punkten som enligt förslaget skall ändras skall av betalningsprogrammet framgå de åtgärder som gäldenären skall vidta ifall hans betalningsförmåga förbättras. Enligt den föreslagna ändringen av 44 § är gäldenärens skyldighet att erlagga tilläggsprestationer till borgenärerna mycket entydig, och den kan antecknas i varje betalningsprogram. I dessa fall behöver man i allmänhet inte vid domstol påbörja ett förfarande för att ändra betalningsprogrammet. Gäldenären behöver inte heller på det sätt som 7 § 3 mom. förutsätter särskilt underrätta sina borgenärer om att hans betalningsförmåga har förbättrats väsentligt, när skyldigheten att erlagga tilläggsprestationer redan framgår av betalningsprogrammet. En anmälan behöver i framtiden bara göras närmast i situationer när gäldenären under betalningsprogrammet får en prestation som han enligt egen uppfattning inte behöver redovisa för borgenärerna. I betalningsprogrammet skall anmälingsskyldigheten också nämnas.

40 §. *Betalningsprogrammets rättsverkningar.* Enligt gällande stadgande i 1 mom. i

paragrafen kan en borgenär inte yrka verkställighet för att en i betalningsprogrammet bestämd prestationsskyldighet skall fullgöras. Det föreslås nu att man skall avstå från denna princip. Ändringsförslaget ingår till denna del i 42 § 1 och 2 mom.

I propositionen föreslås att man skall kunna ingripa i betalningsprogrammets innehåll endast i undantagsfall fastän gäldenärens betalningsförmåga försämras (44 § 2 mom.) På grund av detta föreslås att ifrågavarande 40 § 1 mom. skall ändras så att av det framgår att gäldenärens betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet kvarstår trots att den inte har fullgjorts under programmets tillämpningstid. Av stadgandet följer att gäldenärens betalningsskyldighet kvarstår även till den del som den baserar sig på en realisering av egendom. Om gäldenären t.ex. har en andel i ett dödsbo eller annan förmögenhet om vars realisering det har bestämts i betalningsprogrammet eller om gäldenären under programmet erhåller förmögenhet som leder till att programmet ändras, befrias gäldenären inte från denna betalningsskyldighet av att betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut om betalningsskyldigheten ännu inte har fullgjorts. När betalningsprogrammet blir en verkställighetsgrund kan en försummelse av betalningsskyldigheten leda till att gäldenärens andel i dödsboet eller annan realiserbar egendom kan utmätas.

I praktiken skall värdet av den egendom som skall realiserars uppskattas i betalningsprogrammet och resultatet av realiseringen skall anvisas för betalning av de vanliga skulderna i förhållande till deras storlek. Om det för gäldenären uppkommer annan skuld än en sådan som omfattas av skuldsanereringen under betalningsprogrammets tillämpningstid eller därefter innan egendomen har realiserats, uppstår det problem i verkställigheten om i programmet inte bestäms beloppet av prestationerna till borgenärerna i stället för utdelningskvoterna. På grund av verkställigheten behövs det även i övrigt nya anvisningar för uppgörande av programmen, och i anvisningarna bör man också behandla frågan om betalningsskyldighet i sådana fall när realiseringen av egendomen eventuellt flyttas fram till en senare tidpunkt.

Det föreslås att 3 mom. skall kompletteras så att gäldenären kan förbinda sig att till sin borgenär erlagga betalningar som kan basera sig förutom på betalningsprogrammet också på stadgandena i lagen. Med stöd av stad-

gandet kan t.ex. gäldenären och borgensmannen sinsemellan ingå ett avtal om en förlängning av betalningsprogrammets varaktighet på det sätt som den nya föreslagna 31 a § avser. Det föreslås dessutom att i 3 mom. skall tas in ett stadgande enligt vilket gäldenären frivilligt kan betala skulder som omfattas av skuldsaneringen efter att betalningsprogrammet har slutförts. I praktiken torde frivilliga betalningar i allmänhet ske från gäldenären till en privatperson som är borgensman. Av en sådan frivillig skuldbetalning mellan privatpersoner uppkommer inga skattepåföljder. Gäldenärens betalningar kan inte anses som en gåva, eftersom med beaktande av grunden för betalningen saknar gäldenären den gåvoavsikt som i övrigt orsakar en gåvobeskattnings. Situationen är en annan i fråga om övriga borgenärer. Den del av skuldens ursprungliga belopp som inte har erhållits enligt betalningsprogrammet har enligt lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet varit avdragbar. De prestationer som gäldenären betalar efter att betalningsprogrammet har slutförts är igen i sådana fall skattepliktig inkomst.

40 a §. *Ställningen för okända borgenärer.* Det föreslås att till lagen skall fogas ett stadgande som gäller okända borgenärs ställning. Gäldenären kan ha ansvar för en skuld som varken gäldenären eller borgenären känner till när betalningsprogrammet fastställs eller som inte blir känd under programmet. Det kan då närmast vara fråga om en skadeståndsskuld vars grund har uppkommit innan skuldsaneringen inleddes. I lagen finns inget särskilt stadgande för den händelse att en skuld som ingår i skuldsaneringen framkommer först efter att betalningsprogrammet har slutförts. Enligt den föreslagna nya 40 a § skall gäldenären av en sådan skuld till borgenären betala ett belopp som borgenären skulle ha erhållit om skulden hade ingått i betalningsprogrammet. Gäldenären kan alltså hänvisa till detta stadgande som begränsar hans skuldansvar när borgenären börjar kräva betalning av honom för skulden. Stadgandet gäller också fall när en skuld som gäldenären har uppgett har lämnats obeaktad i betalningsprogrammet med stöd av 28 a § som föreslås bli fogad till lagen.

41 §. *Iakttagande av betalningsprogrammet.* Enligt stadgandet kan domstolen bestämma att gäldenären skall erlagga sin betalningsmån till utmätningsmannen, och utmätningsmannen kan också utfärda ett i

utsökningslagen avsett betalningsförbud för att mäta ut gäldenärens betalningsmån av dennes inkomster. I sådana fall när gäldenärens inkomster minskar eller när han försummar att erlagga betalningarna till utmätningsmannen är det inte möjligt att iakttäta betalningsprogrammet i enlighet med förordnandet. En dylik situation kan också uppstå när en annan skuld än en sådan som omfattas av skuldsaneringen kommer för indrivning utsökningsvägen eller när borgenären yrkar vekställighet med stöd av betalningsprogrammet. Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett stadgande enligt vilket domstolens förordnande förfaller, om utmätningsmannen anser att det inte längre finns förutsättningar för att genomföra betalningsprogrammet. Enligt förslaget skall utmätningsmannen meddela gäldenären att förordnandet har förfallit.

42 §. *Påföljder av att betalningsprogrammet försummas och stadganden om hur betalningsprogrammet förfaller.* Det föreslås att paragrafens rubrik och innehåll skall ändras. Paragrafens 1-3 moment gäller verkställighet med stöd av betalningsprogrammet och 4-6 momentet hur betalningsprogrammet förfaller.

Med stöd av 1 mom. skall en säkerhetsborgenär få utöva en realiserings- eller återtagningsrätt som grundar sig på en realsäkerhet, om gäldenären har försummat en betalning enligt betalningsprogrammet till borgenären. Borgenären får vidta dessa åtgärder när mer än en månad har förflutit från gäldenärens försummels. Med stöd av stadgandet skall borgenären alltså t.ex. kunna vidta åtgärder för att realisera pantsatta bostadsaktier, beträffande vilket stadgandet ingår i handelsbalken (10 kap. 2 §), eller i fråga om en fastighet anhålla om exekutiv auktion. Egendom som har sålts med äganderättsförbehåll och som gäldenären har i sin besittning kar återtas enligt stadgandena i lagen om avbetalningsköp, och utmätningsmannen kan ge handräckning för återtagande av föremålet och vid uppgörelsen. För klarhetens skull hänvisas i stadgandet till 34 § varav framgår att av de medel som inflyter vid realiseringen av egendomen i normala fall skall betalas de skulder för vilka egendomen utgör säkerhet. En pantborgenär får liksom också annars vid realisering av egendom av säkerhetens värde ta det belopp som enligt de tidigare villkoren för skulden är obetalt också i sådana fall, när en del av pantskul-

den har behandlats som vanlig skuld i betalningsprogrammet. Betalningsprogrammet kan i dessa fall utgöra verkställighetsgrund. Om det emellertid finns brister i programmet, kan borgenären bli tvungen att särskilt skaffa en verkställighetsgrund.

Paragrafens 2 mom. gäller påföljderna av att betalningen av vanliga skulder har försummats. Enligt förslaget leder gäldenärens försummelse av en betalning enligt betalningsprogrammet till att borgenären har rätt att yrka verkställighet enligt utsökningslagen för att driva in sin avkastning enligt betalningsprogrammet. Också i dess fall förutsätts att mer än en månad har förflutit från försummelsen och att prestationen ännu inte har betalats i det skede när borgenären ansöker om utsökning. Vid verkställigheten skall alltså stadgandena i utsökningslagen tillämpas. I praktiken kan borgenärerna få prestationer genom utmätningen om gäldenären har utmättningsbara inkomster eller sådan förmögenhet som enligt utsökningslagen kan användas för betalning av skulder. Beträffande det sistnämnda konstateras i den allmänna motiveringen att den förmögenhet som hör till gäldenärens bastygghet vid skuldsaneringen och den egendom som vid utsökning skyddas genom avskiljningsrätten skiljer sig från varandra så att utsökningen för gäldenären kan vara en strängare åtgärd än skuldsaneringen. En försummelse av betalningsprogrammet kan således leda till att man hos gäldenären kan mäta ut sådan förmögenhet som denne inte vid skuldsaneringen behövde använda till betalning av skulderna.

Gäldenären skall inte enligt stadgandet vara skyldig att betala dröjsmålsränta på de försenade prestationerna. Detta beror framför allt på att orsaken till att betalningen har försummats har varit att gäldenärens betalningsförmåga har försämrats utan att detta berott på honom själv. En skyldighet att betala ränta följer endast om betalningsprogrammet bestäms att förfalla. I några fall förmår gäldenären enligt betalningsprogrammet även betala ränta på prestationerna. Stadgandet befriar naturligtvis inte gäldenären från den räntebetalningsskyldighet som har fastställts i betalningsprogrammet.

Utmätningen skall verkställas för betalning av den borgenärs fordran som har ansökt om utmätning. Borgenärens fordran hos gäldenären är den avkastning som gäldenären enligt betalningsprogrammet sammanlagt skall be-

tala till borgenären naturligtvis minskad med de betalningar som gäldenären redan har gjort. Utmätningen skall således inte verkställas till förmån för hela betalningsprogrammet utan till förmån för varje enskild borgenär som har ansökt om utmätning. Genom utmätningen indrivs inte heller den betalningsmån som i skuldsaneringen har fastställts för gäldenären utan den del av gäldenärens inkomster eller egendom som enligt utsökningslagen får mätas ut hos gäldenären. Om flera borgenärer ansöker om utmätning, tillämpas vid fördelningen av de utmätta tillgångarna mellan borgenärerna likaså stadgandena i utsökningslagen. De skulder som omfattas av skuldsaneringen skall inte heller ha företräde framom gäldenärens eventuella nya skulder. Utsökningen skall gälla indrivningen av gäldenärens skulder som har reglerats i betalningsprogrammet. I sådana fall när betalningsprogrammet omfattar skatteskulder blir alltså inte specialstadgandena om indrivning av skatteskulder tillämpliga. Stadgandena om skatteskuldernas preskription blir heller inte tillämpliga när gäldenärens prestationsskyldighet baserar sig på ett fastställt betalningsprogram.

Enligt förslaget skall betalningsprogrammet utgöra utmättningsgrund varför någon separat verkställighetsgrund inte skulle vara nödvändig. För att betalningsprogrammet skall kunna verkställas skall det vara entydigt uppgjort. Av betalningsprogrammet skall framgå beloppet av varje enskild skuld, den totala avkastningen för varje enskild skuld under betalningsprogrammet och skuldens relativa andel av gäldenärens samtliga skulder. För en skuld som är obetald löper ingen ränta, om det inte i betalningsprogrammet har bestämts att ränta skall betalas. Dessa omständigheter skall även för närvarande ingå i programmet (36 §). Fastän domstolen inte blir tvungen att pröva det sakliga innehållet i betalningsprogrammet om inte någon som är delaktig i ärendet har anmärkt på det, följer av allmänna principer att domstolen blir tvungen att granska att programmet vid behov duger som verkställighetsgrund. Domstolen blir inte heller i framtiden tvungen att granska räkneoperationerna utan det att skulderna och avkastningen för dem framgår av programmet. Avsikten är att det för de skuldsattas biträden och för utredarna skall uppgöras exempel på hur betalningsprogrammet görs upp så att det vid behov kan verkställas.

Vid utsökningen skall en avgift indrivnas normalt även när det är fråga om en utmätning som riktar sig mot en skuldsaneringsgäldenär. Utsökningsavgifterna ökar alltså gäldenärens betalningsskyldighet. Gäldenären kan informera borgenärerna om orsaken till att han inte förmår iakttä sitt betalningsprogram. I dessa fall ansöker borgenärerna inte i onödan om utmätning, om gäldenären inte har inkomster eller förmögenhet som kan mätas ut.

Enligt förslaget fortgår verkställigheten till dess borgenären anhåller om dess återkallande eller gäldenären erlagt de enligt betalningsprogrammet förfallna raterna till den borgenär som ansökt om utmätning och gäldenären gör troligt att han i framtiden kommer att iakttä betalningsprogrammet. I allmänhet kan utmätningens man förutsätta att gäldenären visar att han erlagt de enligt betalningsprogrammet förfallna raterna till samtliga borgenärer och att han lägger fram en utredning om att hans inkomster räcker till för att genomföra betalningsprogrammet. Borgenärens återkallande av utmätningen behövs alltid då en kungörelse om försäljning av den hos gäldenären utmäta egendomen har utfärdats.

Enligt 3 mom. skall utmätningens man förvara de medel som influtit vid försäljningen av egendom som har mätts ut, om medlen kan användas för betalning av gäldenärens andra skulder. Medlen skall i allmänhet alltså inte överlämnas till gäldenären även om den skuld vars borgenär har ansökt om utmätning har betalats. Om den sålda egendomen t.ex. har varit gäldenärens bostad, kan de medel som influtit vid försäljningen efter att säkerhetsskulder har betalats användas för betalning av vanliga skulder med stöd av 34 § 2 mom. Om gäldenären anser att en del av de medel som influtit vid försäljningen av egendomen borde överlämnas till honom, är gäldenären tvungen att förete ett avtal som ingåtts med borgenärerna om saken eller domstolens beslut om ändring av betalningsprogrammet innan utmätningens man kan överlämna medlen.

I praktiken kan det uppkomma situationer när betalningsprogrammet är för verkställighet i utsökningsväg samtidigt som borgenärens ansökan om att programmet skall förfalla är anhängig vid tingsrätten. Utsökningen kan i detta fall fortgå med stöd av betalningsprogrammet till dess att tingsrätten har fattat ett beslut om att programmet skall

förfalla eller, om rätten bestämmer så, till dess beslutet har vunnit laga kraft. Efter detta kan borgenären ansöka om utmätning för sin ursprungliga fordran.

Enligt de föreslagna ikraftträdelse- och övergångsstadgandena skall de nya stadgandena om betalningsprogrammets verkställbarhet och verkställigheten av programmet tillämpas också när betalningsprogrammet har fastställts före lagens ikraftträdande.

Enligt förslaget skall i 4 mom. stadgas om grunderna för att betalningsprogrammet förfaller. Om ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla stadgas i 61 § 1 mom., som i denna proposition föreslås att skall ändras.

Enligt paragrafens gällande 2 mom. bestäms det inte att programmet skall förfalla, om försummelsen har varit ringa och den har rättats eller om gäldenären har rättat sin försummelse och gjort det sannolikt att försummelsen inte upprepas. Om försummelsen har berott på att gäldenärens betalningsförmåga har försämrats, kan det inte bestämmas att programmet skall förfalla om detta skall anses oskäligt. Programmet kan heller inte bestämmas att förfalla, om huvudparten av skulderna redan har betalats enligt programmet och det på denna grund föreligger särskilda skäl att avstå från att fastställa påföljden.

Enligt förslaget skall ett betalningsprogram enligt 1 punkten i momentet kunna bestämmas att förfalla, om gäldenären utan godtagbar orsak väsentligen har försummat att iakttä programmet. En sådan grund föreligger om gäldenärens försummelser har fortgått utan avbrott en längre tid eller om försummelserna ofta har upprepats men gäldenärens betalningsförmåga inte samtidigt har försämrats. Det skall alltså ha bort varit möjligt att iakttä betalningsprogrammet. Grunderna för att programmet skall kunna förordnas att förfalla som baserar sig på gäldenärens försummelser förblir alltså i sak till största delen desamma som för närvarande. Om försummelsen har berott på att gäldenärens betalningsförmåga har försämrats, skall man som påföljd inte kunna bestämma att programmet skall förfalla. Om gäldenären till stor del har betalat skulderna i enlighet med programmet, skall hans försummelse i allmänhet inte kunna anses väsentlig, varför programmet inte enligt förslaget liksom inte heller enligt gällande lag skall kunna förordnas att förfalla.

På basis av 2 punkten kan betalningsprogrammet förordnas att förfalla, om det under betalningsprogrammet framkommer omständigheter som hade förhindrat en skuldsanering, om de hade varit kända när beslut om skuldsanering fattades. Stadgandet motsvarar gällande 44 § 2 mom. Om ett hinder för skuldsanering framkommer efter att betalningsprogrammet fastställts, kan följden alltså vara att betalningsprogrammet förfaller. Det hinder som kommer ifråga måste vara sådant som borgenären inte tidigare har känt till och vilket han alltså inte har kunnat åberopa i samband med behandlingen av ärendet. Man kan t.ex. inte längre på nytt pröva om skuldsättningen varit löstsinnig efter att betalningsprogrammet har fastställts, om inte någon ny utredning har framlagts. Om det i betalningsprogrammet t.ex. saknas någon skuld, kan grunden för skulden vara ett tecken på gäldenärens löstsinne och hindersgrunden kan prövas med anledning av ett yrkande som har gjorts i samband med ett yrkande om att betalningsprogrammet skall ändras eller med anledning av ett separat yrkande om att programmet skall förfalla. Det kan också vara fråga om att skulden har hemlighållits, vilket skulle ha utgjort ett hinder för en skuldsanering om det hade varit känt innan betalningsprogrammet fastställdes (10 § 8 punkten). Även det att egendom undanhållits i samband med skuldsaneringen eller att man vidtagit arrangemang för att föra egendomen utom räckhåll för borgenärerna före skuldsaneringen kan uppdragas först efter att betalningsprogrammet har fastställts. I sådana fall kan programmet på basis av 2 punkten förordnas att förfalla.

Ett betalningsprogram kan också i fortsättningen förordnas att förfalla på en grund som avses i 2 punkten även på ansökan av gäldenären. Gäldenären kan göra en ansökan t.ex. därför att han har uppnått ett avtal med sina borgenärer om betalningen av sina skulder eller då han av andra orsaker vill avstå från skuldsaneringen.

I 3 punkten ingår separata stadganden om hur betalningsprogrammet förfaller till följd av försummelse av skyldigheten att medverka. Till innehållet i skyldigheten att medverka hör att gäldenären inte under betalningsprogrammets tillämpningstid får uppta ny skuld, om inte upptagande av skulden anknyter till hans oundgängliga utkomst. Stadgandena som gäller skyldigheten att medverka och förbudet att uppta ny skuld

ingår även i gällande lag, och som en påföljd för försummelse av dessa kan betalningsprogrammet förordnas att förfalla (7 § 1 och 2 mom. samt 44 § 2 mom.). Samma stadganden gäller naturligtvis alla betalningsprogram, alltså även nollprogram. I förslaget har man velat betona gäldenärens skyldighet att medverka och förbudet att uppta ny skuld genom att i lagen ta in ett särskilt stadgande om hur programmet förfaller som en följd av försummelse av dessa skyldigheter och förbud.

Som grund för att programmet skall förfalla kan skuldsättning medan programmet är i kraft med stöd av 3 punkten komma ifråga, om skuldsättningen äventyrar genomförandet av betalningsprogrammet. Det skall alltså vara tillräckligt att genomförandet av programmet äventyras, och gäldenären kan inte undgå påföljden att programmet förfaller med det att den nya skulden inte ännu har inverkat på betalningen av de prestationer som bestäms i betalningsprogrammet. I praktiken kan emellertid borgenären ansöka om att programmet skall förfalla först efter det att gäldenären har försummat betalningsprogrammet.

Skuldsättning medan betalningsprogrammet är i kraft kan ske om gäldenären lämnar sina utgifter obetalda. Försummelse att betala utgifter kan leda till att programmet förfaller, om gäldenärens inkomster borde ha räckt till för betalning av utgifterna.

En skuldsaneringsgäldenärs möjligheter att uppta ny skuld i en kreditinrättning är i praktiken obetydliga. Kreditgivaren kan därför vanligen vara en annan privatperson. Gäldenären kan behöva kredit t.ex. för att reparera eller anskaffa en bil för att kunna behålla sitt arbete och trygga att betalningsprogrammet iaktas. Kreditupptagningens anknyter i dessa fall till gäldenärens oundgängliga utkomst så att det inte på denna grund kan bli fråga om att betalningsprogrammet skall förordnas att förfalla. De kostnader som orsakas av skötseln av krediten kan i dessa fall anses som en godtagbar orsak för att iakttagandet av betalningsprogrammet delvis fördröjs. Medan betalningsprogrammet är i kraft kan gäldenären också bli tvungen att betala skatteskulder. Den eventuella försening av de programenliga prestationerna som kan följa av betalningen av dessa skatteskulder skall i allmänhet inte vara en i stadgandet avsedd grund för att programmet skall förfalla, ef-

tersom en skatteskuld vanligtvis orsakas av att gäldenärens förskottsinnehållning har varit alltför låg och betalningsmån som beräknats enligt denna har kommit borgenärerna till godo. Gäldenären kan givetvis underätta sina borgenärer om att den ekonomiska situationen har förändrats och på detta försöka undvika ett utsköningsförfarande och ansökaningar om att programmet skall förfalla.

Till gäldenärens skyldighet att medverka hör att han skall sträva efter att upprätthålla sin betalningsförmåga och att även förbättra den genom åtgärder som man skäligen kan förutsätta av honom. Denna skyldighet kommer i förslaget klarare än för närvarande till uttryck i 7 § 2 mom. Gäldenären kan alltså inte genom egna åtgärder försämla sin betalningsförmåga t.ex. genom att säga upp sig från sitt arbete utan giltig orsak. Om gäldenären har en möjlighet att byta till ett bättre avlönat arbete, är han skyldig att göra det. Gäldenären kan inte heller grundlöst öka sina oundgängliga utgifter så att hans betalningsmån minskar och att genomförandet av betalningsprogrammet äventyras. T.ex. byte av bostad till en dyrare kan utgöra en grund för att betalningsprogrammet förordnas att förfalla, om gäldenären hade kunnat fortsätta att bo i den tidigare bostaden och bostaden var skälig med hänsyn till hans egna och familjens behov. Om försummelsen av betalningsprogrammet är en följd av sådana självförsakade försämringar av betalningsförmågan, kan betalningsprogrammet förordnas att förfalla på ifrågavarande grund. Att programmet förfaller kan även följa av att gäldenären inte själv aktivt har förbättrat sin betalningsförmåga fastän han skulle ha haft möjligheter till det.

Enligt lagen skall gäldenären underrätta sina borgenärer om att hans betalningsförmåga har förbättrats väsentligt (7 § 3 mom.). Meddelandet skall göras inom en månad från förändringen. Uppfyllandet av informationsplikten är en del av gäldenärens skyldighet att medverka. Gäldenären påminns om sin skyldighet i betalningsprogrammet eller i beslutet genom vilket programmet fastställs. Gäldenären kan lämna det särskilda meddelandet ogjort om han erlägger tilläggsprestationer enligt betalningsprogrammet till borgenärerna eller om han ansöker om ändring av betalningsprogrammet. Om gäldenären inte förfar på detta sätt och inte heller underrättar sina borgenärer, kan

betalningsprogrammet med stöd av 3 punkten bestämmas att förfalla.

Paragrafens nuvarande 3 mom. blir 5 mom. Momentet har ändrats så att man använder uttrycket betalningsprogrammet skall förfalla i stället för det tidigare uttrycket skuldsaneringen skall förfalla. Det föreslås att i det nuvarande 3 mom. skall slopas stadgandet enligt vilket borgenären i vissa fall får yrka verkställighet på basis av betalningsprogrammet. Det skall enligt 1-2 mom. i paragrafen vara möjligt att yrka verkställighet alltid när gäldenären försummar att iaktta programmet, varför det stadgande som ingår i det nuvarande 3 mom. är onödigt.

Paragrafens nuvarande 4 mom., som enligt förslaget blir 6 mom., har ändrats som följd av de föreslagna ändringarna i paragrafen.

43 a §. *Gäldenärens död under betalningsprogrammet.* I lagen finns inget särskilt stadgande för den händelse att gäldenären avlider under betalningsprogrammet. Innehållet i gäldenärens betalningsskyldighet bestäms av det fastställda betalningsprogrammet. Av 40 § 1 mom. framgår explicit att villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och andra i betalningsprogrammet reglerade rättsförhållanden bestäms enligt programmet. Betalningsprogrammet ersätter alltså de ursprungliga villkoren för skulderna. Gäldenärens död utgör inte en grund för att betalningsprogrammet förordnas att förfalla. Av detta följer att den avlidnes skulder i bouppteckningen och boupredningen beaktas till det belopp som enligt betalningsprogrammet ännu är obetalt av dem. Detta har också konstaterats i motiveringen till lagförslaget (RP 183/1992 rd, s. 76).

Det föreslås nu att i lagen skall tas in ett uttryckligt stadgande för den händelse att gäldenären avlider (43 a §). Enligt huvudregeln förfaller betalningsprogrammet, om gäldenären dör under betalningsprogrammet. Skulderna efter den avlidne skall då beaktas enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. För den tid programmet är i kraft löper emellertid inte dröjsmålsränta på skulderna. På en dylik skuld som har omfattats av skuldsaneringen skall stadgandena i ärvdabalken tillämpas på samma sätt som på den avlidnes skuld i allmänhet. Betalningsprogrammet förfaller direkt med stöd av lagen, och något särskilt förfarande för att konstatera att programmet har förfallit behövs inte.

Om gäldenären i skuldsaneringen inte har behållit sin ägarbostad, kan det i dödsboet finnas endast annan förmögenhet som ingår i gäldenärens bastrygghet. Gäldenärens tillgångar kan vanligtvis alltså inte räcka till annat än högst begravnings- och bouppteckningskostnaderna. I praktiken blir man heller inte tvungen att särskilt utreda hur stor borgenärernas fordran skulle ha varit utan skuldsaneringen, eftersom redan de skulder som har beaktats i betalningsprogrammet räcker till för att göra boet överskuldssatt. På delägarna i dödsboet kan alltså i allmänhet inte övergå ett ansvar för den avlidnes gäld enligt 21 kap. ärvdabalken. Om det kommer fram annan förmögenhet i boet, bestäms borgenärernas rätt till denna förmögenhet enligt samma grunder som i övrigt. Ibland kan det alltså emellertid bli nödvändigt att avträda dödsboet till konkurs eller till förvaltning av boutredningsman för att ansvaret för den avlidnes skulder inte skall övergå på delägarna i dödsboet. I en konkurs kan borgenären bevaka sin fordran enligt de ursprungliga villkoren.

Paragrafens 2 mom. gäller situationer när gäldenären i skuldsaneringen har behållit sin ägarbostad. Enligt förslaget kan domstolen enligt de förutsättningar som nämns i momentet bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av gäldenärens död. I detta fall skall den avlidnes skulder i bouppteckningen och boutredningen beaktas till det belopp som enligt betalningsprogrammet ännu är obetalt av dem. Om ansökan inte görs inom utsatt tid till domstolen eller om den förkastas, förfaller betalningsprogrammet direkt enligt lagen med de verkningar som nämns i 1 mom. Ett avtal om att betalningsprogrammet skall fortsätta att vara i kraft kan också ingås med borgenärerna.

En förutsättning för att betalningsprogrammet skall fortsätta att vara i kraft är för det första att gäldenärens efterlevande make eller ett barn fortsättningsvis stadigvarande bor i gäldenärens bostad. I de stadganden i lagen som tryggar en ägarbostad fästs i allmänhet uppmärksamhet vid att trygga förutom gäldenärens även hans familjs boende, varför utgångspunkten är att boendet skall tryggas även för händelse av gäldenärens dödsfall. I detta sammanhang kan det hänvisas till ärvdabalken enligt vilken en efterlevande make utan hinder av bodelägarnas eller en testamentstågares yrkande får hålla

bostad som använts som makarnas gemensamma hem och sedvanligt bohag som finns i hemmet oskiftat i sin besittning (3 kap. 1 a § ärvdabalken). Den efterlevande maken kan behålla bostaden genom att iakttä gäldenärens betalningsprogram. Samma möjlighet har även gäldenärens barn. Stadgandet kan trygga att bostaden bevaras i gäldenärens familjs ägo även i sådana fall när gäldenärens sambo bor i bostaden tillsammans med gäldenärens barn.

För att betalningsprogrammet skall hållas i kraft förutsätts det vidare att bostaden är nödvändig för den efterlevande maken eller barnet. Om det i den efterlevande makens förmögenhet ingår en bostad som är lämplig som ett hem, skall gäldenärens bostad i allmänhet inte kunnas anses nödvändig för den efterlevande maken. Beträffande ett barn föreligger ett behov för att bostaden bevaras i sådana fall när barnet har bott med gäldenären i denna bostad och barnet inte har en egen bostad. I stadgandet görs ingen skillnad mellan om barnet är minderårigt eller myndigt.

Huruvida delägarna i dödsboet förmår iakttä gäldenärens betalningsprogram skall också vara avgörande för om betalningsprogrammet kan hållas i kraft. Enligt förslaget skall delägarna göra sannolikt att betalningsprogrammet inte kommer att försummas. Om den efterlevande maken och barnen är delägare i dödsboet, kan de tillsammans förmå iakttä programmet t.ex. med hjälp av sina familjepensioner.

En ansökan om att betalningsprogrammet skall hållas i kraft kan göras av delägarna i dödsboet. Utgångspunkten är alltså att åtminstone de delägare på vilka ansvaret för den avlidnes skulder kan övergå enligt 21 kap. ärvdabalken skall vara sökande. Beträffande behörig domstol hänvisas i stadgandet till 49 § 4 mom., varför ansökan kan behandlas av den domstol som är den avlidnes allmänna forum eller den domstol som har avgjort frågan om skuldsanering. Enligt förslaget skall ansökan göras inom en månad från bouppteckningen. Av praktiska orsaker är fristen densamma som tiden för avträdelse av dödsbo enligt 21 kap. 1 § 1 mom. ärvdabalken. Med anledning av ansökan skall de borgenärer vilkas skulder har beaktats i betalningsprogrammet ges tillfälle att bli hörda.

Också på en avlidens persons förmögenhet tillämpas stadgandena i ärvdabalken och äk-

tenskapslagen. Om gäldenären i skuldsaneringen har behållit sin ägarbostad och den återstående skulden överstiger värdet av bostaden eller den avlidnes ägarandel i den, kan det bli nödvändigt att avträda dödsboet till konkurs för att bli fri från skuldansvaret. Delägarna i dödsboet måste i allmänhet redan i samband med bouppteckningen konstatera huruvida en ansökan som avses i förslaget kommer att göras. Om en ansökan inte görs, konstateras i bouppteckningen att betalningsprogrammet förfaller med de verkningar som stadgas i 1 mom. I dessa fall blir man även tvungen att utreda om det är skäl att avträda dödsboet till konkurs eller överlåta dödsboet till förvaltning av boutredningsman.

Om delägarnas ansökan godkänns, övergår ansvaret för den avlidnes betalningsprogram på den efterlevande maken eller delägarna. Denna betalningsskyldighet skiljer sig inte från ett annat skuldansvar. Försummelser av betalningar leder till indrivning och verkställighet. Vanligtvis utgör gäldenärens ägarbostad säkerhet för skuld i skuldsaneringen. Skuldsaneringen inverkar inte på varaktigheten av eller innehållet i borgenärens realsäkerhetsrätt (26 § 3 mom.). Säkerhetsrätten kvarstår för händelse av försummelse av betalningsprogrammet. Säkerhetsrätten förblir i kraft beträffande säkerhetsskulden hela belopp även om en del av säkerhetsskulden i betalningsprogrammet har behandlats som vanlig skuld. Om betalningsprogrammet försummas och säkerheten realiserar, anses som beloppet av borgenärens fordran den del av skulden som är obetald av skuldbeloppet enligt de ursprungliga villkoren. En säkerhetsborgenärs ställning är alltså densamma oberoende av om det är gäldenären eller hans efterlevande make eller delägarna i hans dödsbo som försummar att erlagga prestationerna.

Om delägarnas ansökan avslås, förfaller betalningsprogrammet med de verkningar som stadgas i det föreslagna 1 mom. När den avlidnes skulder i bouppteckningen ursprungligen har beaktats i enlighet med betalningsprogrammet är den avlidnes skulder på grund av att ansökan har avslagits större än vad som har antecknats i bouppteckningen. Enligt 21 kap. 4 § ärvdabalken skall i en situation när en delägare har giltig anledning antaga, att han ej skall nödgas infria borgen, som de döde tecknat, eller viss annan förbindelse, skall gälden ej anses såsom veter-

lig skuld. Om betalningsprogrammet förfaller framkommer alltså en ny skuld. Om nya skulder framkommer efter bouppteckningen, skall enligt 20 kap. 10 § ärvdabalken en tilläggs- eller rättelsebouppteckning sättas upp. När en ny skuld har framkommit skall dödsboets egendom inom en månad avträdas till konkurs eller överlåtas till förvaltning av boutredningsman för att personligt ansvar för denna nya skuld skall kunna undvikas.

44 §. *Ändring av betalningsprogrammet.* Enligt 1 mom. 3 punkten i paragrafen kan betalningsprogrammet ändras, om efter att programmet fastställts framkommer en skuld som omfattas av skuldsaneringen och den inte var känd då betalningsprogrammet fastställdes. Det föreslås att denna punkt skall ändras så att man i den hänvisar till sådana borgenärer som inte har anträffats som avses i 28 a §. Betalningsprogrammet skall kunna ändras på grund av att skulden med stöd av nämnda lagrum inte har beaktats i betalningsprogrammet.

Enligt gällande 1 punkten i paragrafens 1 mom. kan betalningsprogrammet ändras, om gäldenärens betalningsförmåga eller andra förhållanden som är av betydelse för skuldsaneringen har förändrats väsentligt efter att programmet har fastställts. Enligt motiveringen till propositionen var avsikten att en ändring av betalningsprogrammet endast sällan skulle bli aktuell. Enligt propositionen skall betalningsprogrammet kunna ändras endast om förhållandena förändras på ett oförutsägbart sätt och förändringen är väsentlig (RP 183/1992 rd, s. 33). Som exempel på grunder för att ändra betalningsprogrammet nämns i lagförslaget att gäldenären har haft en arbetsplats då betalningsprogrammet fastställdes men har blivit arbetsoförmögen eller arbetslös eller då en långvarig arbetslöshet har upphört (s. 78). I praktiken har ändringsansökningar gjorts fastän förändringen av gäldenärens förhållanden inte har varit väsentlig på det sätt som avsågs i lagförslaget.

Det föreslås att som 2 mom. skall tas in stadganden i vilka definieras när förändringarna i gäldenärens betalningsförmåga kan anses väsentliga. Ett stadgande som motsvarar gällande 2 mom. ingår i 42 § 3 mom. i förslaget.

Enligt förslaget skall i 2 mom. 1 punkten definieras när gäldenärens betalningsförmåga kan anses ha försämrats väsentligt. Försämringen av betalningsförmågan skall kunna

anses väsentlig endast om det är fråga om en långvarig situation på grund av vilken det inte rimligen kan förutsättas att gäldenären uppfyller sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet. Försämringen av betalningsförmågan kan bero på att inkomsterna har minskat eller på att de oundgängliga utgifterna har ökat. En långvarig sjukdom kan t.ex. leda till att gäldenärens inkomstnivå sjunker och hans utgifter ökar på det sätt som avses i stadgandet. Också arbetslöshet kan leda till att inkomstnivå sjunker kännbart och för en lång tid. Orsaken till att betalningsförmågan har försämrats behöver nödvändigtvis inte alltid inverka under en lång tid, men följderna kan ha en sådan inverkan. En vårdperiod på ett sjukhus och sjukledigheten behöver t.ex. inte vara långa, men betalningen av kostnaderna för vården kan försämrade betalningsförmågan för en lång tid.

Avgörandet av frågan om uppfyllandet av betalningsskyldigheten blir oskälig kan i praktiken endast sällan bli aktuell före betalningsprogrammet redan har varit i kraft en lång tid. I propositionen anses det viktigt att gäldenärens betalningsskyldighet i en skuldsanering skall kunna jämföras med sedvanlig betalning av skulder. Av denna orsak skall man inte heller i skuldsaneringen ingripa i betalningsskyldighetens innehåll, om det föreligger osäkerhet om frågan huruvida betalningsförmågan har försämrats och hur länge denna försämring varar. Efter att betalningsförmågan har försämrats kan situationen igen förbättras, och de programliga prestationerna inflyter till borgenärerna, visserligen försenade. Om orsaken till att gäldenärens betalningsförmåga har försämrats t.ex. är att han blivit arbetslös, och han på denna grund har blivit tvungen att försumma sin betalningsskyldighet under programmet, kan man i praktiken fatta ett beslut om ändring av betalningsprogrammet först i slutet av betalningsprogrammets tillämpningstid. Om arbetslösheten har fortgått oavbrutet under en lång tid och den allmänna sysselsättningssituationen är svag, kan betalningsskyldigheten i dessa fall visa sig bli oskäligt betungande. Om gäldenären under den tid programmet är i kraft blir varaktigt arbetslös, kan frågan om en ändring av betalningsprogrammet avgöras redan efter det att gäldenärens förändrade inkomster och eventuella särskilda utgifter är kända.

Enligt stadgandet blir det alltså nödvän-

digtvis inte fråga om att avlyfta betalningsskyldigheten eller nedsätta den trots att gäldenärens ekonomiska situation skulle ha försämrats. Det faktum att betalningsskyldigheten fortsätter efter betalningsprogrammets varaktighet skall i och för sig inte ha någon betydelse. Man skall kunna ingripa i betalningsskyldighetens innehåll endast om det penningbelopp som enligt betalningsprogrammet ännu är obetalt i gäldenärens förhållanden är oskäligt på så vis att gäldenären i praktiken är i behov av en "ny skuldsanering". Om gäldenären t.ex. har varit arbetslös under en period medan betalningsprogrammet var i kraft, skall man inte kunna ingripa i betalningsskyldighetens belopp om man rimligen kan förutsätta av gäldenären att han betalar det återstående beloppet. T.ex. en minskning av inkomsterna som följd av skärpt beskattning eller en ökning av gäldenärens underhållsskyldighet kan i allmänhet inte utgöra en grund för att ändra programmet. Även i detta avseende kommer en skuldsaneringsgäldenärs ställning inte längre att avvika från övriga gäldenärers ställning.

Gäldenärens betalningsförmåga kan under programmets tillämpningstid försämrats så att han inte längre kan behålla sin ägarbostad. En säkerhetsborgenär har då enligt de föreslagna grunderna i 42 § 1 mom. rätt att realisera bostaden. Gäldenären kan också av andra skäl vilja avstå från bostaden. Som följd av realiseringen av bostaden kan det bli aktuellt att ändra betalningsprogrammet, om man inte har kunnat komma överens om innehållet i ändringen.

Momentets 2 punkt gäller situationer när gäldenärens betalningsförmåga har förbättrats. Under beredningen av propositionen har det ansetts viktigt att det med hänsyn till en lika behandling av gäldenärerna och för klarhetens skull skall stadgas så entydigt som möjligt om förbättringarna av betalningsförmågan. Gäldenären och borgenären kan på ett sätt som avviker från stadgandena i lagen överenskomma om betalningsprogrammets innehåll och också om grunderna enligt vilka programmet ändras. Det behövs detaljerade stadganden för att det inte skall uppstå stridigheter om saken. Under beredningen har man också fäst uppmärksamhet vid att stadgandena om ändring av betalningsprogrammet för sin del kan sporra gäldenären att förbättra sin betalningsförmåga, om en del av ökningen av inkomsterna kom-

mer gäldenären till godo.

Enligt förslaget skall gäldenärens betalningsförmåga anses ha förändrats väsentligt, om gäldenärens tillbudsstående inkomster under ett kalenderår ökar med minst ett belopp som fastställs genom förordning. Under beredningen av propositionen har man som ett sådant belopp ansett 3 600 mark. I praktiken har man också i nuläget i ett flertal fall definierat förbättringen av betalningsförmågan så att en ökning av inkomsterna eller minskning av utgifterna med 300 mark i månaden förorsakar en tilläggsprestations-skyldighet till borgenärerna. En ökning av löneinkomsterna som följd av en eventuell allmän förhöjning eller en ökning av nettoinkomsterna som följd av beskattningen kan t.ex. i vissa fall räcka som grund för en ändring av betalningsprogrammet. Enligt förslaget skall i 3 mom. tas in en princip enligt vilken en del av gäldenärens ökade betalningsmån kan komma honom själv till godo. Enligt stadgandet skall gäldenären få behålla en fjärdedel av ökningen av betalningsmån, medan tre fjärdelar skall komma borgenärerna till godo. Om gäldenärens nettoinkomster t.ex. under året har vuxit med 4 000 mark, får han av detta belopp själv behålla 1 000 mark och betala 3 000 mark till sina borgenärer. I praktiken blir gäldenären skyldig att räkna ut skillnaden mellan sina inkomster och utgifter under kalenderåret. I betalningsprogrammet skall ingå bestämmelser om detta. Gäldenären vet alltså redan i förväg hur stor förbättring av betalningsförmågan som leder till att han blir tvungen att erlägga tilläggsprestationer till borgenärerna. Det kan i allmänhet vara ändamålsenligt att räkneoperationen utförs i januari och betalningen till borgenärerna i februari.

I praktiken kan det också förekomma fall när det ur alla parter synvinkel är ändamålsenligast att redan i betalningsprogrammet avtala om att programmet inte kommer att ändras som följd av gäldenärens förbättrade betalningsmån. Dessa fall kan t.ex. vara sådana när man redan på förhand vet att gäldenärens betalningsmån endast kan öka i liten utsträckning eller fall när gäldenären betalar en stor del av sina skulder eller betalar skulderna med ett betydande belopp. Inbesparingen av det arbete som erläggandet och mottagandet av tilläggsprestationerna förorsakar kan för vardera parten vara viktigare än prestationernas ekonomiska betydelse.

I betalningsprogrammet har gäldenärens betalningsmån i allmänhet beräknats utgående från att hans inkomstnivå bibehålls. När betalningsprogrammet görs upp beaktas redan på förhand alla kända faktorer som har betydelse för gäldenärens betalningsmån. Gäldenären är skyldig att ge den som gör upp betalningsprogrammet alla nödvändiga uppgifter om sin ekonomiska ställning. Gäldenären skall också meddela om förändringar som han känner till och som inverkar på storleken på betalningsmån. Gäldenären tar på sig risken att betalningsprogrammet kan bestämmas att förfalla, om han t.ex. låter bli att uppge en förestående inkomstökning som han har kännedom om. Borgenärerna har med stöd av betalningsprogrammet rätt att få uppgifter om gäldenärens beskattning (84 §). Om det framkommer att gäldenärens inkomster har varit större än vad han har uppgett, kan det föreligga en grund för att bestämma att programmet skall förfalla. Det är alltså sannolikt att en förbättring av gäldenärens betalningsmån från vad som har uppskattats i betalningsprogrammet vanligen kan inträffa först när programmet redan har varit i kraft minst ett år eller längre.

Om gäldenärens betalningsskyldighet har avlyfts i programmet, följer det av stadgandet att det föreligger en grund för ändring av betalningsprogrammet om det för gäldenären uppkommer betalningsmån så att han förmår betala sina skulder med minst 3 600 mark under ett kalenderår.

För den händelse att betalningsmån ökar skall i betalningsprogrammet tas in bestämmelser om hur gäldenären skall erlägga tilläggsprestationer till respektive borgenär. När betalningsprogrammet enligt denna proposition blir en verkställighetsgrund kan gäldenärens tilläggsprestations-skyldighet inte verkställas som sådan. I utsökningsväg kan endast den avkastning drivas in som gäldenären ursprungligen är ålagts att betala till borgenärerna. Om man blir tvungen att ty sig till utsökning är situationen i praktiken den att gäldenärens betalningsmån inte längre är så stor att han skulle vara skyldig att erlägga tilläggsprestationer. Om denna fråga är oklar, kan borgenären ansöka om ändring av betalningsprogrammet hos tingsrätten, varvid storleken på gäldenärens betalningsmån och dess eventuella inverkan på avkastningen till borgenärerna kan justeras och det ändrade betalningsprogrammet blir en ny verkställighetsgrund.

Gäldenärens betalningsförmåga kan ibland förbättras av någon annan orsak än en sådan som har samband med förändringar i hans regelbundna inkomster eller utgifter. Enligt förslaget skall i 3 punkten i momentet tas in ett särskilt stadgande för sådana fall när betalningsförmågan förbättras av någon annan orsak.

I stadgandet nämns särskilt arv och gåva. Även andra prestationer av engångsnatur kan bli aktuella beroende på grunden för dem. Exempelvis försäkringsersättningar som är avsedda att ersätta personskada och som inte kan anses omfatta ersättning för förtjänstbortfall kan lämnas obeaktade. Någon tilläggsprestationsskyldighet till borgenärerna orsakas således inte av ersättningar som utbetalas t.ex. på basis av sveda och värk, lyte eller annat bestående men eller sjukvårdskostnader. En ersättning för egendomsskada kan igen vara i en annan situation beroende på, om det är fråga om ersättning för skada som har drabbat egendom som ingår i baustryggheten eller inte. En ersättning som baserar sig på ett arbetsförhållande eller t.ex. en retroaktivt utbetalad pension utgör i denna punkt avsedda prestationer av engångsnatur som kan användas för betalning av skulder vanligtvis i samma utsträckning som de skulle ha använts om de tidigare hade utbetalats till gäldenären.

Enligt stadgandet skall prestationer av engångsnatur betalas till borgenärerna, om deras belopp överstiger ett belopp som fastställs genom förordning. Till denna del har man under beredningen av propositionen som ett sådant belopp ansett 6 000 mark. Om gäldenären under den tid betalningsprogrammet är i kraft erhåller flera prestationer, skall han betala dem till borgenärerna i sin helhet efter det att deras sammanräknade belopp överstiger 6 000 mark. De prestationer som avses i denna punkt är inte sådana omständigheter som inverkar på gäldenärens betalningsmån som berättigar en säkerhetsborgenär att få tilläggsprestationer annat än i en situation när gäldenären inte har vanliga skulder. Detta följer av att säkerhetsskuldandelen bestäms att betalas av gäldenärens betalningsmån (29 § 1 mom.). Prestationerna kommer alltså i allmänhet att betalas till de vanliga borgenärerna.

Av den undre gränsen för beloppet följer redan i sig att t.ex. sedvanliga gåvor som gäldenären får inte kommer att ha någon betydelse för skuldsaneringen ens i sådana

fall när gåvan har getts i form av pengar. Inte heller enstaka förmåner med ett värde i pengar som en annan privatperson ger till gäldenären och vilkas avsikt är att förbättra gäldenärens utkomst skall i allmänhet inte ha någon betydelse i detta avseende. Betalningsprogrammet skall inte kunna ändras på basis av nu ifrågavarande punkt eller på basis av den ovan behandlade 2 punkten t.ex. på grund av att gäldenärens mor- eller farföräldrar bistår gäldenärens barn när dessa gör anskaffningar eller på grund av att en nära släkting till gäldenären bekostar en semester för gäldenären, under vilken denne inte har några utgifter.

Ett arv som gäldenären får ingår i allmänhet inte i hans baustrygghet (5 §). Arvet skall användas för betalning av skulderna. I detta avseende ändras situationen inte av att gäldenären får arvet under den tid betalningsprogrammet är i kraft. Om arvet ökar avkastningen till borgenärerna med mer än 6 000 mark, är gäldenären skyldig att till borgenärerna betala de pengar han erhållit.

Det föreslås att 3 mom. till vissa delar skall ändras. I sådana fall när betalningsprogrammet ändras till borgenärernas fördel är samtliga borgenärer berättigade till tilläggsprestationer. Om det emellertid är fråga om att gäldenärens betalningsförmåga har förbättrats på grund av ökade inkomster eller minskade utgifter, skall av dessa medel endast tre fjärdedelar räknas borgenärerna till godo.

Av ökningen av betalningsmånen eller av prestationer av engångsnatur kan utdelning komma också sådana borgenärer till godo som man ursprungligen har kunnat lämna utan betalning i betalningsprogrammet. I betalningsprogrammet kan en borgenär som är berättigad till en utdelning som är mindre än ett genom förordning stadgat belopp lämnas utan betalning (31 § 4 mom.). Detta genom förordning stadgade belopp är för närvarande 100 mark (6 a § förordningen om skuldsanering för privatpersoner). När gäldenärens betalningsförmåga förbättras kan tilläggsprestationens belopp vara t.o.m. anmärkningsvärt litet beträffande småborgenärerna. Borgenärens kostnader för deltagande i förfarandet och för mottagande av prestationen kan överstiga beloppet av den prestation som fås av gäldenären. Det föreslås att till momentet skall fogas ett stadgande med stöd av vilket också vid ändring av betalningsprogrammet en borgenär som i det ske-

det är berättigad till en utdelning som är mindre än ett genom förordning stadgat belopp kan lämnas utan betalning. En borgenär som vid ändring av betalningsprogrammet är berättigad till en utdelning som är 100 mark eller mindre kan alltså lämnas utan betalning, och gäldenärens betalningsmån eller andra tillgångar som skall betalas till borgenärerna betalas till denna del till de övriga borgenärerna.

Gäldenären skall i skuldsaneringen uppge alla kända skulder. Skuldsanering kan förvägras om skulderna inte uppges (10 § 8 punkten). Underlåtelse att anmäla en skuld kan uppfylla rekvisitet för gäldenärsbedrägeri. Trots detta har man ofta blivit tvungen att ändra fastställda betalningsprogram på grund av att det i programmet saknas en eller flera skulder. När betalningsprogrammet ändras i dylika fall sker det till nackdel för de övriga borgenärerna. Innehållet i ändringen blir att skulden beaktas i betalningsprogrammet som om den hade varit med i programmet från första början. Ändringen leder till besvärliga räkneoperationer och till att nya betalningstidtabeller måste göras upp. Det föreslås att momentet skall ändras till denna del.

Enligt förslaget skall gäldenären vara skyldig att till en borgenär som fallit bort från programmet betala en lika stor del av skulden som till andra borgenärer i samma ställning. Storleken av betalningsskyldigheten skall alltså inte längre tas i beaktande på ett sådant sätt att prestationerna till de övriga borgenärerna skulle minska till följd av att skulden tas in i betalningsprogrammet. För gäldenärens betalningsskyldighet skall det sakna betydelse att hans betalningsskyldighet kommer att vara längre på grund av prestationen än vad man uppskattade när betalningsprogrammet fastställdes. Betalningstidtabellen för dylika prestationer kan göras upp vid sidan av det egentliga betalningsprogrammet i allmänhet så att gäldenären betalar denna skuld samtidigt med de övriga skulderna eller så att prestationsskyldigheten börjar först när betalningsprogrammet har slutförts till övriga delar.

Från denna princip kan man göra undantag om skuldbeloppet är betydande och prestationsskyldigheten blir stor. I praktiken kan betalningsskyldigheten i dessa fall fastställas till det belopp som skyldigheten skulle ha uppgått till om skulden hade varit med i programmet från första början. I detta avseende skiljer sig förslaget från vad som före-

slås om gäldenärens betalningsskyldighet i sådana fall när varken gäldenären eller borgenären har haft kännedom om skulden innan betalningsprogrammet har slutförts (40 a § i förslaget). Gäldenärens betalningsskyldighet är alltså som regel strängare när skulden framkommer under betalningsprogrammet än när den framkommer först efter att programmet har slutförts. Genom en strängare betalningsskyldighet vill man inverka på att gäldenärerna noggrannare än för närvarande uppger alla sina skulder.

Genom utbildning och anvisningar har man försökt styra praxis så att den princip som enligt förslaget nu skall tas in i lagen skall tillämpas redan i fråga om fastställda betalningsprogram. Man har kunnat undvika att ändra betalningsprogrammet när gäldenären har betalat avkastningen till borgenären med de medel som han har fått behålla för sin utkomst. När ett uttryckligt stadgande tas in i lagen är det ägnat att klarlägga situationen så att dylika frivilliga avtal blir allmänna. Av innehållet i stadgandet och av den föreslagna ändringen av procedurstadgandet i fråga om en ändring av betalningsprogrammet (61 §) följer att också i sådana fall när betalningsprogrammet ändras på här nämnda grund behöver de övriga borgenärerna vanligen inte höras. Det kan vara nödvändigt att höra dem om skuldens belopp eller grunden för den ger anledning att misstänka att gäldenären har undanhållit skulden.

Enligt förslaget skall gäldenären också kunna åläggas att betala utredarens arvode och kostnader i sådana fall när utredaren förordnas att göra upp ett förslag till ändring av betalningsprogrammet. Det föreslås att till momentet skall fogas ett stadgande enligt vilket programmets tillämpningstid kan förlängas med en tid som motsvarar den under vilken gäldenärens betalningsmån används för betalning av utredarens fordran. Denna tid skall vara högst fyra månader.

De nya stadgandena om ändring av betalningsprogrammet skall inte ha retroaktiv verkan på ett betalningsprogram som har fastställts före lagens ikraftträdande, om gäldenären iakttar betalningsprogrammet. Om gäldenärens betalningsförmåga förbättras, är han skyldig att iaktta de bestämmelser som i betalningsprogrammet har utfärdats för denna eventualitet eller att uppfylla sin lagstadgade (7 §) anmälningskyldighet till borgenärerna. Enligt lagens ikraftträdelse- och övergångsstadganden skall som regel den

nya lagen tillämpas, om ett ärende som gäller ändring av betalningsprogrammet är anhängigt vid tingsrätten när lagen träder i kraft eller som blir anhängigt därefter. I fråga om en försämring av gäldenärens betalningsförmåga innebär detta alltså att man kan ingripa i betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet endast om den visar sig oskäligen på det sätt som avses i 44 § 2 mom. 1 punkten i den nya lagen. Möjligheten i den tidigare lagen att alltmer nedsätta betalningsskyldigheten anses inte utgöra en ekspektansrätt som man inte kan ingripa i genom en ny lag. De klara stadgandena i den nya lagen om förbättring av betalningsförmågan kan ha en sådan inverkan att man i praktiken frivilligt börjar tillämpa dem också i situationer när det har bestämts anorlunda i betalningsprogrammet.

Med stöd av ikraftträdelse- och övergångsstadgandena skall i fråga om betalningsprogram som har fastställts före lagens ikraftträdande tillämpas stadgandet i den nya lagens 44 § 3 mm., enligt vilket gäldenären i allmänhet är skyldig att till en borgenär som fallit bort ur betalningsprogrammet betala en lika stor del av skulden som till andra borgenärer i samma ställning. Jämfört med den tidigare lagen ökar detta gäldenärens betalningsskyldighet, om man inte kan avvika från det i de fall som avses i stadgandet. Den tidigare lagen skyddar inte gäldenären i situationer när han har försummat sin lagstadgade skyldighet att uppge samtliga borgenärer.

48 §. *Särskilt stadgande om aktieägare.* I sådana fall när gäldenären idkar näringsverksamhet när han ansöker om skuldsanering skall de särskilda stadgandena i 7 kap. tillämpas. Det väsentliga innehållet i dessa är att skuldsaneringen endast genomförs i fråga om näringsidkarens privata skulder. Skulder som anknyter till näringsverksamheten regleras inte i skuldsaneringen.

Om gäldenären idkar näringsverksamhet som aktieägare i ledningen för ett aktiebolag, betraktas inte som skuld som omfattas av skuldsaneringen en skuld som baserar sig på gäldenärens borgensförbindelse, om borgen har ingåtts för nämnda bolags skuld. Som säkerhetsskuld anses inte heller bolagets skuld till säkerhet för vilken gäldenären har ställt sin ägarbostad. På basis av stadgandet faller alltså sådana skulder för vilka ett verksamt bolag i första hand svarar utanför skuldsaneringen.

I lagen ingår inte något stadgande för den händelse att det beträffande företaget har inletts ett i lagen om företagssanering avsett saneringsförfarande. Det är möjligt att inleda ett saneringsförfarande om bolaget är insolvent eller hotas av insolvens men bolagets verksamhet helt eller delvis är affärsekonomiskt livsduglig. I saneringsprogrammet kan bolagets skulder regleras med motsvarande medel som i en skuldsanering. I praktiken har det framkommit enstaka fall i vilka det beträffande bolagets skulder som har reglerats i saneringsprogrammet för en aktieägare som hör till ledningen för bolaget t.ex. på basis av en borgensförbindelse har uppstått en betalningsskyldighet som det har varit övermäktigt för honom att klara av. Gällande 48 § 1 mom. gäller också dylika fall på så sätt att en gäldenär som är aktieägare inte kan klara av ett dylikt ansvar med hjälp av skuldsanering.

Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett nytt 2 mom. i syfte att avlägsna ovan nämnda problem. Enligt förslaget skall en skuld som avses i 1 mom. omfattas av skuldsaneringen, om ett saneringsförfarande har inletts beträffande företaget eller om ett saneringsprogram har fastställts för bolaget. Som följd av förslaget måste 49 § 2 mom. ändras.

49 §. *Behandlingsordningen och behörig domstol.* Det föreslås att till 3 mom. skall fogas ett forumstadgande med anledning av den föreslagna ändringen av 48 §. När ett saneringsförfarande har inletts beträffande ett aktiebolag kan ett skuldsaneringsärende som gäller en aktieägare som hör till ledningen för bolaget behandlas vid samma tingsrätt där saneringsförfarandet är anhängigt eller alternativt vid den domstol som är gäldenärens allmänna forum. De alternativa forumen kan också användas när det är fråga om ett skuldsaneringsärende i fråga om en bolagsman i ett öppet bolag eller ett kommanditbolag i sanering (45 § 2 mom. 2 punkten). För de alternativa fora talar det faktum att endast vissa tingsrätter behandlar företagssaneringsärenden, medan det i allmänhet är ändamålsenligast att behandla ett skuldsaneringsärende vid tingsrätten på gäldenärens hemort. Av de alternativa tingsrätterna skall ärendet behandlas av den till vilken gäldenären har sänt sin ansökan.

Ändringen av 4 mom. beror på att det enligt förslaget inte längre skall vara domstolen som beslutar om säkerhetsborgenärernas

yrkande om tillstånd att realisera egendom som utgör säkerhet. Med stöd av 42 § 1 mom. i förslaget kan borgenären på grund av en betalningsförsummelse vidta realiseringsåtgärder utan ett domstolsbeslut.

50 §. *Ansökan om skuldsanering.* För klarhetens skull föreslås att till paragrafen skall fogas ett nytt 3 mom. enligt vilket en ansökan om skuldsanering av en gäldenär i konkurs inte kan upptas till prövning. Konkursen fortgår till dess en konkursdom har avkunnats eller konkursen av någon annan orsak har upphört. Som en sådan annan orsak kan vara att konkursen har förfallit eller återkallats. En skuldsaneringsansökan kan alltså upptas till prövning efter det att konkursen har avslutats. Även om en skuldsanering inleds med anledning av en ansökan som har inlämnats efter att konkursdomen har avkunnats inverkar skuldsaneringen inte på konkursboets ställning eller på omfattningen av den egendom som ingår i konkursboet. Konkursen slutförs oberoende av skuldsaneringen.

53 §. *Inhämtande av utredning.* Det föreslås att 1 mom. skall ändras så att hindren för en skuldsanering i allmänhet skall beaktas endast på invändning av en borgenär. Vilken som helst invändning skall inte leda till att domstolen börjar inhämta tilläggsutredning. Invändningen skall alltid vara motiverad. Domstolen skall emellertid också på eget initiativ kunna inhämta utredning.

Vid behandlingen av ett skuldsaneringsärende tillämpas delvis stadgandena om behandlingen av ett tvistemål. Om förslaget genomförs innebär det att en borgenär i hovrätten i fråga om ett hinder endast kan åberopa de omständigheter som har lagts fram i underrätten, utom då han gör sannolikt att han inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset i underrätten eller att han annars har haft giltiga skäl att inte göra det (25 kap. 14 § 2 mom. rättegångsbalken). Frågan lämnar för tillfället rum för tolkning.

54 §. *Beslut om inledande av skuldsanering.* Enligt förslaget skall till 4 mom. fogas ett stadgande enligt vilket borgenärerna i samband med beslutet om inledande av skuldsanering skall tillställas en utredning om möjligheten att enligt 31 a § yrka förlängning av betalningsprogrammets varaktighet.

58 §. *Uppskov och förfall för ärendet i vissa fall.* 1 mom. i paragrafen ändrades genom en lag som trädde i kraft den 15 febru-

ari 1995 så att samtliga borgenärer nödvändigtvis inte behöver ges tillfälle att avge ett utlåtande när ett nytt förslag till betalningsprogram görs upp. Problemet har i praktiken varit att borgenärerna nödvändigtvis inte förhåller sig tillräckligt allvarligt till möjligheten att avge ett utlåtande om förslaget till betalningsprogram när ett sådant utlåtande för första gången begärs. Betalningsprogrammets innehåll kan ändras på nytt i det skede när ett utlåtande begärs om det nya förslaget. Borgenären har härvid också kunnat yttra sig om en omständighet som redan ingick i det första förslaget men som inte har ändrats i det nya förslaget. Man har blivit tvungen att på nytt ändra det nya förslaget med anledning av utlåtandet. Det föreslås att momentet nu skall ändras så att orden "endast om" ersätts med orden "till den del". Av den nya lydelsen följer att borgenären i sitt utlåtande inte längre kan hänvisa till betalningsprogrammets hela innehåll utan endast till den del i det nya förslaget som har ändrats.

61 §. *Ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras.* Det föreslås att rubriken för paragrafen skall ändras så att i den används uttrycket betalningsprogrammet skall förfalla i stället för uttrycket skuldsaneringen skall förfalla.

Från 1 mom. har strukits hänvisningen till en säkerhetsborgenärs yrkande enligt 42 § 1 mom. Med stöd av 42 § 1 mom. som enligt förslaget skall ändras skall yrkandet inte längre bli föremål för domstolens prövning.

Enligt 1 mom. kan en ansökan om att betalningsprogrammet skall ändras inte längre göras efter att betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut. Betalningsprogrammet kan alltså inte ändras trots att gäldenären när programmets tillämpningstid har löpt ut ännu har obetalt en del av de skulder som enligt programmet skall betalas.

I propositionen föreslås att betalningsprogrammet skall kunna förordnas att förfalla ännu efter det att betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet har fullgjorts, om ansökan görs inom två år efter detta. Om grunden för ansökan är gäldenärens förfarande som uppfyller rekvisitet för gäldenärsbedrägeri eller grovt gäldenärsbedrägeri (39 kap. 2 och 3 §§ strafflagen), kan ansökan göras innan åtalsrätten för brottet har preskriberats. Ett gäldenärsbedrägeribrott preskriberas efter fem år, medan preskriptionstiden för grovt gäldenärsbedrägeri är tio år.

Ett betalningsprogram kan bestämmas att förfalla på en ansökan som görs efter att betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut trots att programmet har fastställts före lagens ikraftträdande. Den tidigare lagen skyddar alltså inte gäldenärens lagstridiga förfarande. Enligt de föreslagna ikraftträdelse- och övergångsstadgandena skall den nya lagen emellertid inte tillämpas, om betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut redan före lagens ikraftträdande.

Paragrafens 3 mom. gäller hörande med anledning av en ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras. Om betalningsprogrammet förfaller, berör detta samtliga borgenärer. Beträffande ändring av betalningsprogrammet ingår stadgandena om vilka borgenärer som skall höras i 44 § 3 mom. Beträffande hörandet föreslås att domstolen skall få full prövningsrätt i fråga om vilka borgenärer som skall ges tillfälle att höras.

Om en borgenärs ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla är det förutom gäldenären i allmänhet inte nödvändigt att höra de övriga borgenärerna. Om gäldenärens ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla föreligger det nödvändigtvis inte något behov att höra en enda borgenär. I fråga om en ändring av betalningsprogrammet är det igen onödigt att höra de borgenärer som har lämnats utan betalning redan när betalningsprogrammet fastställdes och som lämnas utan betalning också när betalningsprogrammet ändras. Med anledning av en ändringsansökan är det i allmänhet nödvändigt att höra alla andra borgenärer. Om en borgenär ansöker om ändring av betalningsprogrammet på grund av att en skuld saknas i programmet, är det i allmänhet inte nödvändigt att höra de övriga borgenärerna eftersom gäldenärens betalningar för nämnda skuld inte kommer att inverka på innehållet i betalningsprogrammet som har fastställts i fråga om de övriga skulderna.

62 §. *Rättegångskostnader och ersättning till kommunen.* I 1 mom. stadgas för närvarande endast om borgenärernas kostnader. Det föreslås att momentet skall ändras så att det också gäller de kostnader som orsakas gäldenären. Enligt förslaget svarar de som är delaktiga i ärendet själva för de kostnader som orsakas av deltagande i förfarandet. Stadgandet skall också gälla vid ändringsökande.

Enligt förslaget skall vid behandlingen av

en ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla beträffande rättegångskostnaderna iakttas vad som stadgas om rättegångskostnaderna i tvistemål, om särskilda skäl för detta föreligger. Syftet med ändringen är för sin del att inverka så att ansökningar om att programmet skall förfalla inte i onödan förs till domstol. Det har bedömts att stadgandet kommer att ha en sådan inverkan att borgenären innan han gör en ansökan om att programmet skall förfalla av gäldenären hör sig för om orsaken till att betalningsprogrammet har försumrats. Vid behandlingen av en ansökan om att programmet skall förfalla kan omständigheter som har samband med gäldenärens ekonomiska situation komma i dagen, eller så kan grunden för att programmet skall förfalla lämna rum för tolkning. Härvid kan det föreligga särskilda skäl för att borgenären inte skall åläggas att betala gäldenärens kostnader även om borgenärens ansökan förkastas. I sådana fall när betalningsprogrammet bestäms att förfalla är orsaken igen ett förfarande som kan läggas gäldenären till last. Med hänsyn till detta skall gäldenären ersätta sökandens rättegångskostnader.

I momentet har även tagits in en hänvisning till 70 § 1 mom. I detta lagrum skall enligt förslaget stadgas om gäldenärens skyldighet att delta i de kostnader som användningen av en utredare orsakar.

62 a §. *Meddelanden och delgivningssätt.* Det föreslås att 1 mom. skall kompletteras med stadganden om meddelanden som skall göras med anledning av att betalningsprogrammet har ändrats eller förfallit.

63 §. *Ändringsökande.* Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett nytt 2 mom. När gäldenärens ansökan om skuldsanering har avslagits föreligger i allmänhet inget hinder för att gäldenären försätts i konkurs. Om gäldenären söker ändring i beslutet, förfaller enligt det föreslagna stadgandet gäldenärens konkurs, om fullföljdsdomstolen beslutar att skuldsanering skall inledas.

Av 20 § följer igen att om en ansökan om att gäldenären skall försättas i konkurs är anhängig när fullföljdsdomstolen beslutar att skuldsanering skall inledas, förfaller konkursansökan.

70 §. *Utredarens arvode och kostnadsersättning.* Enligt förslaget skall i 1 mom. stadgas om gäldenärens skyldighet att betala utredarens arvode och kostnadsersättning (*utredarens fordran*). Enligt förslaget skall

utredarens fordran betalas ur gäldenärens betalningsmån. I fråga om det belopp som skall betalas ingår i momentet en beräkningsgrund. För betalning av utredarens fordran kan gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader användas. Som beräkningsgrund skall användas gäldenärens betalningsmån till det belopp som den uppgår till under de fyra månader som följer på ett beslut om fastställande eller ändring av betalningsprogrammet. Enligt 30 § 5 mom. i förslaget börjar betalningsprogrammets tillämpningstid först när den tid som i programmet har bestämts för betalning av utredarens fordran har löpt ut. Om gäldenären har säkerhetsskulder, skall samma princip iakttas. Under tiden för förfarandet skall betalningsmånen också i fortsättningen användas för betalning av vanliga skulder till den del betalningsmånen enligt 12 § 2 mom. inte har använts för betalning av skulder. På en säkerhetsskuld löper ränta också för den tid under vilken säkerhetsskuldandelen används för betalning av utredarens fordran.

Enligt stadgandet skall gäldenärens betalningsmån användas för betalning av utredarens fordran under högst fyra månader. Högst innebär i detta sammanhang endast att om fordran blir betald i sin helhet under en kortare tid skall betalningsmånen naturligtvis användas endast under denna tid.

Utredarens fordran skall förordnas att betalas av statens medel alltid till den del gäldenärens prestationer inte täcker den eller om ansökan förkastas. Gäldenären skall betala fordran enligt programmet oberoende av om en borgenär söker ändring i beslutet. Gäldenärens avsikt är förstas att han skall beviljas skuldsanering. På denna grund är det alltså inte sannolikt att gäldenären kommer att försumma att erlägga betalningarna. Om tingsrätten har fastställt betalningsprogrammet men fullföljdsdomstolen förkastar ansökan, skall utredarens fordran förordnas att betalas av statens medel endast till den del som gäldenären inte framtill dess har betalat den.

Enligt förslaget skall gäldenären ersätta staten en fordran som av statens medel har betalats till utredaren, om gäldenären har försummat sina skyldigheter enligt förfarandet. När avsländet av ansökan delvis grundar sig på gäldenärens eget förfarande har ersättningskyldigheten ansetts motiverad.

84 §. *Borgenärens rätt att få vissa uppgifter.* I förslaget har 1 mom. i paragrafen ändrats på grund av att en del av de skattskyldi-

ga nödvändigtvis inte längre avger en skattedeclaration. I stället för gäldenärens skattedeclaration skall stadgandet mer allmänt gälla uppgifter om beskattningen av gäldenären.

Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett nytt 2 mom. Om särskilda skäl föreligger, skall utmätningsmannen enligt förslaget på yrkande av en borgenär kunna göra en i utsokningslagen avsedd utsokningsutredning om gäldenären. Prövningsrätten huruvida utredningen görs eller inte skall ligga hos utmätningsmannen. En utsokningsutredning skall alltså kunna göras trots att någon skuld inte är för utsokning hos gäldenären. Syftet med förslaget är att öka borgenärernas möjligheter att få uppgifter närmast om hur gäldenärens ekonomiska situation utvecklas under betalningsprogrammet. Särskilda skäl för att göra en utsokningsutredning kan föreligga t.ex. i sådana fall när borgenären har vetskap om att gäldenären i sin användning har sådan egendom som gäldenären inte har kunnat skaffa med de inkomster som denne har uppgett i skuldsaneringen.

85 §. *Försummelse och ändring av skuldsanering som grundar sig på avtal.* Hänvisningen i 2 mom. har ändrats på grund av de föreslagna ändringarna i 44 §.

Ikraftträdelse- och övergångsstadganden. I 1 mom. i ikraftträdelsestadgandet finns ett sedvanligt stadgande om tidpunkten när lagen träder i kraft. Det föreslås att lagen skall träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Det nuvarande systemets missförhållanden och syftet med det nya stadgandet om förutsättningar som gäller gäldenärens betalningsförmåga har behandlats i den allmänna motiveringen. Av de skäl som där har framförts har det ansetts motiverat att den nya lagen också skall tillämpas på ärenden som är anhängiga vid en domstol när lagen träder i kraft. Enligt förslaget skall 9 a § och 10 § 1-4 punkten i den nya lagen likväl inte tillämpas på ärenden i vilka ansökan har gjorts den 11 oktober 1996 eller tidigare. I de ärenden där ansökan har gjorts före nämnda datum kan skyldigheten att betala en skuld nedsättas och betalningsskyldigheten avlyftas i sin helhet utan hinder av 9 a §. I dessa ärenden skall emellertid 30 § 2 mom. i sin lydelse vid denna lags ikraftträdande tillämpas. Med stöd av detta lagrum kan tidpunkten för när betalningsprogrammet skall träda i kraft framskjutas. Den nya lagen skall i sin helhet tillämpas på ärenden i vilka ansökan

har gjorts efter den 11 oktober 1996.

Stadgandet gäller också situationer då ett ärende är anhängigt vid en fullföljdsdomstol när lagen träder i kraft. Om ändring har sökts i ett beslut som gäller fastställande av ett betalningsprogram och ansökan om skuldsanering har gjorts den 11 oktober 1996 eller tidigare, skall i ärendet tillämpas den nya lagens stadganden med undantag för 9 a § och 10 § 1-4 punkten. I dessa ärenden skall dessutom tillämpas 30 § 2 mom. i den tidigare lagen.

Stadgandet i 70 § 1 mom. om gäldenärens skyldighet att betala utredarns fordran skall inte tillämpas i ärenden i vilka förslaget till betalningsprogram har tillställts dem som är delaktiga i ärendet före lagens ikraftträdande. Gäldenären är i dessa fall inte skyldig att betala utredarens fordran, och ett nytt betalningsprogram behöver alltså inte göras upp.

Stadgandena i 9 a § och 10 § 1-4 punkten i den nya lagen skall inte tillämpas i ärenden i vilka beslutet om fastställande av betalningsprogrammet redan har vunnit laga kraft. I sådana fall när gäldenärens betalningsprogram har fastställts så att tidpunkten för när betalningsprogrammet skall träda i kraft har skjutits fram, skall de tidigare stadgandena tillämpas när programmet ändras. Om gäldenären under detta uppskov inte har fått någon betalningsmån eller betalningsmånen är liten, kan gäldenärens betalningsskyldighet alltså nedsättas eller avlyftas i sin helhet utan hinder av den nya 9 a §. Enligt lagen kan betalningsprogrammet förordnas att förfalla om ett hinder för skuldsanering framkommer under betalningsprogrammets tillämpningstid. Om betalningsprogrammet har fastställts genom ett laga kraft vunnet beslut, kan man under programmets tillämpningstid inte oberopa de ändrade stadgandena om hinder i 10 § som en grund för att programmet skall förordnas att förfalla.

Stadgandena i den nya lagen om ändring av fastställda betalningsprogram samt om hur programmen förfaller skall tillämpas såväl när ett sådant ärende är anhängigt vid tingsrätten när lagen träder i kraft som när ärendet blir anhängigt efter lagens ikraftträdande. De stadganden som gällde vid den nya lagens ikraftträdande skall enligt 3 mom. likväl tillämpas i tingsrätten i sådana ärenden i vilka dagen för när ett beslut kommer att ges redan har meddelats dem som är delaktiga i ärendet. I en fullföljdsdomstol skall den tidigare lagens stadganden tilläm-

pas i ett ärende som gäller ändring av betalningsprogrammet och att betalningsprogrammet skall förfalla, om ärendet före lagens ikraftträdande har avgjorts i en lägre domstol. Den tidigare lagens stadganden skall i tingsrätten också tillämpas i ett ärende som har återförvisats från fullföljdsdomstolen till tingsrätten.

I 4 mom. i ikraftträdelsestadgandena ingår ett stadgande enligt vilket ett betalningsprogram som har fastställts före lagens ikraftträdande blir en vekställighetsgrund. Betalningsprogrammet kan verkställas på det sätt som stadgas i 42 § 1-3 mom. i den nya lagen. Betalningsskyldigheten enligt ett sådant betalningsprogram kvarstår med stöd av 40 § 1 mom. i den nya lagen oberoende av att programmets tillämpningstid har löpt ut till den del betalningsskyldigheten inte har fullgjorts. En del av de fastställda betalningsprogrammen duger emellertid inte som sådana som en verkställighetsgrund. Det kan därför föreligga ett behov för att ändra betalningsprogrammet även om man inte skulle ingripa i innehållet i gäldenärens betalningsskyldighet när programmet ändras.

Enligt 5 mom. i ikraftträdelsestadgandena skall stadgandet i 31 a § i den nya lagen om förlängning av betalningsprogrammets varaktighet inte tillämpas i sådana ärenden i vilka ett beslut om inledande av skuldsanering har fattats före lagens ikraftträdande.

Enligt 61 § 1 mom. i den nya lagen skall ett betalningsprogram kunna förordnas att förfalla på en ansökan som har gjorts efter att programmets tillämpningstid har löpt ut. Enligt 6 mom. i ikraftträdelsestadgandena skall stadgandet inte tillämpas i sådana fall när betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut före lagens ikraftträdande.

Enligt 7 mom. i ikraftträdelsestadgandena skall stadgandet i 43 a § i den nya lagen om gäldenärens död under betalningsprogrammet inte tillämpas, om gäldenären har avlidit före lagens ikraftträdande.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

Med anledning av propositionen måste förordningen om skuldsanering för privatpersoner ändras. Ett utkast till förordning har inte fogats till propositionen.

Justitieministeriet har den 3 februari 1993 fastställt ett formulär för ansökan om skuld-

sanering och för förslag till betalningsprogram. Med anledning av propositionen måste dessa formulär och anvisningar ändras.

Justitieministeriet kan med stöd av 4 § 2 mom. i lagen meddela närmare föreskrifter om grunderna för bedömning av gäldenärens betalningsförmåga. Det föreligger ett behov för dylika föreskrifter också som följd av denna proposition.

3. Ikraftträdande

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

4. Lagstiftningsordningen

Riksdagens grundlagsutskott har i sitt utlåtande med anledning av förslaget till lag om skuldsanering för privatpersoner (GrUU 23/1992 rd) ansett att lagen kunde stiftas i vanlig ordning enligt 66 § riksdagsordningen.

I den föreslagna lagen ingår inte ens be-
träffande de nya stadgandena om grundläggande fri- och rättigheter något som skulle förutsätta att lagen behandlas i grundlagsordning.

Med stöd av vad som ovan anförts föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/93) 7 § 2 mom., 10 § 1-4 punkten, 14 §, 24 § 2 och 3 mom., 29 § 1 mom., 30 § 2 och 4 mom., 34 § 1 mom., 36 § 12 punkten, 40 § 1 och 3 mom., 41 och 42 §§, 44 § 1 mom. 3 punkten samt 2 och 3 mom., 49 § 3 och 4 mom., 53 § 1 mom., 54 § 4 mom., 58 § 1 mom., rubriken för 61 § samt 61 § 1 och 3 mom., 62 § 1 mom., 62 a § 1 mom., 70 § 1 mom., 84 § och 85 § 2 mom.,

av dessa lagrum 54 § 4 mom., 58 § 1 mom. och 62 a § 1 mom. sådana de lyder i lag av den 31 januari 1995 (113/95), samt

fogas till lagen nya 9 a, 11 a och 28 a, till 30 § ett nytt 5 mom., till lagen nya 31 a, 40 a och 43 a §§, till 48 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till 50 § ett nytt 3 mom. och till 63 § ett nytt 2 mom. som följer:

7 §

Gäldenärens skyldighet att medverka

 Gäldenären är skyldig att medverka till att skuldsaneringen kan genomföras på behörigt sätt och att utredaren kan sköta sitt uppdrag så som ärendet kräver. När gäldenären har ansökt om skuldsanering skall han sträva efter att upprätthålla sin betalningsförmåga och vidta sådana åtgärder för att förbättra sin betalningsförmåga som skäligen kan förutsättas av honom.
 -----

3 kap.

Inledande av skuldsanering

9 a §

Förutsättning som gäller gäldenärens betalningsförmåga

Skuldsanering kan inte beviljas en gäldenär som saknar betalningsmån eller som med sin betalningsmån inte förmår betala sina vanliga skulder till ett belopp som inte skall anses vara obetydligt, om detta har en orsak som kan anses temporär. Vid bedömningen av om orsaken är temporär och av storleken på betalningsmånen skall särskilt gäldenärens förvärvsmöjligheter beaktas.

10 §

Allmänna hinder för en skuldsanering

Utan särskilda motskäl kan skuldsanering inte beviljas om

1) gäldenären har påförts betalningsskyldighet på grundval av ett brott och det inte kan anses motiverat att bevilja skuldsanering med beaktande av skuldens belopp, brottets art, den skadelidandes ställning och övriga omständigheter,

2) gäldenären som misstänkt är föremål för förundersökning för ett brott eller åtalad för ett brott och skuldsanering kunde förvägras med stöd av 1 punkten, om gäldenären påförs betalningsskyldighet på grundval av brottet,

3) en skuld som kan anses betydande har uppkommit i näringsverksamhet i vilken har förfarits grovt otillbörligt mot borgenärerna eller i vilken väsentligen har försumrats lagstadgade skyldigheter eller vilken huvudsakligen har varit av spekulationsnatur,

4) gäldenären på grund av befintliga eller förväntade ekonomiska svårigheter på ett otillbörligt sätt har försvagat sin ekonomiska ställning eller gynnat någon borgenär eller i övrigt ordnat sin ekonomiska ställning i syfte att skada sina borgenärer, eller om det föreligger sannolika skäl att misstänka att gäldenären har förfarit på detta sätt,
 -----

11 a §

Utredning om skuldsättning

När gäldenären ansöker om skuldsanering skall han lägga fram en utredning om orsakerna till att skuld upptagits och om de inkomster och tillgångar med vilka han hade för avsikt att betala tillbaka skulderna samt om de omständigheter som har orsakat hans insolvens.

14 §

Borgenärens rätt att driva in en fordran ur säkerhet som ställts av tredje man

Inledande av skuldsanering hindrar inte borgenären att driva in skulden av en borgensman eller ur värdet av en säkerhet som har ställts av tredje man eller att säga upp skulden eller på annat sätt åstadkomma att skulden förfaller till betalning i fråga om borgensmannen eller den som har ställt en ovan avsedd säkerhet. Mot gäldenären behöver inte riktas åtgärder i syfte att åstadkomma att skulden förfaller till betalning för att prestation skall kunna krävas av borgensmannen.

24 §

Betalningsprogram för medgäldenärer

Då medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande för en annan skuld än en säkerhetsskuld har ansökt om skuldsanering gemensamt, beaktas i betalningsprogrammet för respektive gäldenär den del av skulden som faller på honom då skulden fördelas i enlighet med gäldenärernas ekonomiska ställning. Med gäldenärernas ekonomiska ställning avses förhållandet mellan gäldenärens tillgångar och avkastningen av ett fem års betalningsprogram å ena sidan samt gäldenärens skulder å andra sidan. Vad som ovan stadgas iakttas på motsvarande sätt då gäldenären och borgensmannen har ansökt om skuldsanering gemensamt.

En skuld som baserar sig på medgäldenärernas och borgensmannens regressrätt utgör, om det är fråga om sådana fall som avses i 2 mom., i skuldsaneringen en sådan efterställd skuld som de i 31 § 3 mom. nämnda skulderna.

28 a §

Ställningen för borgenärer som inte har anträffats

Om skuldsaneringen omfattar en skuld till en näringsidkare som inte har kunnat anträffas och skulden understiger ett belopp som fastställs genom förordning, kan skulden lämnas obeaktad i betalningsprogrammet. Vad som sägs ovan hindrar inte att borgenären i fråga om en sådan skuld ansöker om ändring av betalningsprogrammet.

29 §

Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet i fråga om säkerhetsskulder

Om gäldenären har en skuld för vilken egendom som ingår i hans bastrygghet utgör säkerhet, skall av gäldenärens betalningsmån först reserveras den del som behövs för en sådan skuld (*säkerhetsskuldandel*). Denna säkerhetsskuldandel skall fastställas till ett sådant belopp att åtminstone nuvärdet av säkerhetsskulden blir betalt inom en skäligen tid. Utan särskilda skäl får denna tid inte vara väsentligt längre än den återstående ursprungliga kredittiden för skulden.

30 §

Allmänt stadgande om betalningsprogrammet för vanliga skulder

I fråga om vanliga skulder skall innehållet i skuldsaneringen och betalningsprogrammet bestämmas så att betalningsprogrammet är i kraft fem år. Betalningsprogrammet kan likväl vara i kraft en kortare tid än fem år om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens förhållanden samt hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalt sina skulder innan betalningsprogrammet fastställdes eller hur han betalar dem med de medel som inflyter vid realiseringen av egendomen.

Om gäldenärens betalningsskyldighet genom betalningsprogrammet har avlyfts i sin helhet skall betalningsprogrammet vara i kraft fem år, om inte annat följer av 31 a §.

Om gäldenären enligt 70 § 1 mom. skall betala utredarens fordran, börjar betal-

ningsprogrammets tillämpningstid när den tid som i programmet har bestämts för betalning av denna fordran har löpt ut.

31 a §

Förlängning av betalningsprogrammets varaktighet till förmån för en privat borgenär

Om borgenären är en privatperson (*privat borgenär*), kan betalningsprogrammet på hans yrkande förordnas att vara i kraft högst två år efter det att betalningsprogrammet har slutförts i fråga om andra vanliga skulder. Om gäldenären behåller sin ägarbostad, kan det bestämmas att två års tiden börjar från en senare tidpunkt än då betalningsprogrammet slutfördes i fråga om vanliga skulder. Förutsättningen för att fortsätta programmet är att det föreligger särskilt vägran skäl för detta med beaktande av beloppet av den fordran som den privata borgenären har och hans ekonomiska ställning samt gäldenärens omständigheter.

Ett beslut om att betalningsprogrammet skall fortsätta kan göras under den tid betalningsprogrammet är i kraft, om saken inte har kunnat avgöras när betalningsprogrammet fastställdes på grund av att beloppet av den privata borgenärens fordran var oklar eller av någon annan särskild orsak.

36 §

Uppgifter som skall ingå i betalningsprogrammet

Av betalningsprogrammet skall framgå tillräckligt specificerade uppgifter om

12) åtgärder som gäldenären skall vidta ifall hans betalningsförmåga förbättras väsentligen,

40 §

Betalningsprogrammets rättsverkningar

När betalningsprogrammet har fastställts bestäms villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och andra i betalningsprogrammet reglerade rättsförhållanden enligt programmet. Trots att programmets tillämpningstid har löpt ut kvarstår gäldenä-

rens betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet till den del skyldigheten inte har fullgjorts. En utmätning som riktar sig mot gäldenärens egendom och som baserar sig på en av skuldsaneringen omfattad skuld förfaller då betalningsprogrammet har fastställts med laga kraft. Detsamma gäller annan verkställighet som baserar sig på sådan skuld. Så länge betalningsprogrammet är i kraft får förvandlingsstraff för böter inte verkställas.

En förbindelse eller ett avtal som förpliktar gäldenären att erlagga en betalning som baserar sig på eller ansluter sig till en skuld som omfattas av skuldsaneringen är utan verkan, om inte betalningsskyldigheten grundar sig på ett fastställt betalningsprogram eller på stadgandena i denna lag. Efter att betalningsprogrammet har slutförts kan gäldenären emellertid frivilligt betala skulder som omfattas av skuldsaneringen.

40 a §

Ställningen för okända borgenärer

Om det först efter att betalningsprogrammet har slutförts framkommer en sådan i skuldsaneringen ingående skuld, på grundval av vilken betalningsprogrammet kunde ha ändrats, skall gäldenären av denna skuld betala ett belopp som borgenären skulle ha erhållit om skulden hade ingått i betalningsprogrammet.

41 §

Iakttagande av betalningsprogrammet

Gäldenären skall erlagga betalningar enligt betalningsprogrammet till varje borgenär i enlighet med den betalningstidtabell som anges i programmet. Domstolen kan då det prövas ändamålsenligt bestämma att gäldenären skall erlagga betalningarna delvis eller i sin helhet till utmätningsmannen, som skall redovisa dem för borgenärerna. Utmätningsmannen kan utfärda ett i utsköningslagen avsett betalningsförbud för att de i betalningsprogrammet angivna prestationerna skall innehållas på gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation i tillämpliga delar med iakttagande av vad som stadgas om betalningsförbud i utsköningslagen. Domstolens

förordnande förfaller, om utmätningssmannen anser att det inte finns förutsättningar för att genomföra betalningsprogrammet. Utmätningssmannen skall meddela gäldenären att förordnandet har förfallit.

42 §

Påföljder av att betalningsprogrammet försummas och stadganden om hur betalningsprogrammet förfaller

Om gäldenären försummar en betalning enligt betalningsprogrammet till en borgenär som har realsäkerhetsrätt i gäldenärens egendomen, får borgenären utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten när mer än en månad har förflutit från det att betalningen försumrades och den ännu inte har betalats. Vid realisering iakttas dessutom vad som stadgas i 34 §.

Om gäldenären försummar en betalning enligt betalningsprogrammet till någon annan borgenär än en sådan som avses i 1 mom., kan borgenären med stöd av betalningsprogrammet yrka verkställighet enligt vad utsökningslagen stadgar efter det att mer än en månad har förflutit från det att betalningen försumrades och den ännu inte har betalats. Borgenären kan härvid kräva att hela avkastningen enligt programmet skall drivas in. På de betalningar som har fastställts i betalningsprogrammet löper ingen ränta på grund av förseningen. Verkställigheten fortgår till dess borgenären anhåller om återkallande av utmätningen eller gäldenären erlagt de enligt betalningsprogrammet förfallna raterna till borgenären och gör troligt, att han i framtiden kommer att iakttä betalningsprogrammet. Om en kungörelse har utfärdats om försäljning av egendom som har mätts ut hos gäldenären kan egendomen säljas, om borgenären inte anhåller om återkallande av utmätningen.

Utmätningssmannen skall förvara de medel som influtit vid försäljningen av egendom som har mätts ut med stöd av 1 eller 2 mom., om det finns skäl att anta att medlen kan användas för betalning av någon annan skuld än den vars borgenär har ansökt om verkställighet.

Domstolen kan bestämma att betalningsprogrammet förfaller, om

1) gäldenären utan godtagbar orsak väsentligen har försummat att iakttä betalningsprogrammet,

2) efter att betalningsprogrammet fastställts framkommer omständigheter som hade förhindrat en skuldsanering, om de hade varit kända när beslutet om skuldsanering fattades, eller

3) gäldenären har äventyrat genomförandet av betalningsprogrammet genom att uppta ny skuld utan orsak som anknyter till hans oundgängliga utkomst eller utan någon annan jämförbar orsak eller genom att på annat sätt försumma sin skyldighet att medverka.

Om beslut har fattats om att betalningsprogrammet skall förfalla, har borgenärerna rätt att hos gäldenären yrka betalning för sin fordran enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. Gäldenären skall dock inte betala dröjsmålsränta på skulden för den tid betalningsprogrammet är i kraft, om inte domstolen bestämmer något annat till följd av den orsak som lett till att betalningsprogrammet förfallit.

Beslut genom vilket det har bestämts att programmet förfaller skall iakttas oberoende av ändringsökande, om inte domstolen av särskilda skäl bestämmer att beslutet skall iakttas först då det vunnit laga kraft eller något annat bestäms i saken.

43 a §

Gäldenärens död under betalningsprogrammet

Om gäldenären dör under betalningsprogrammet, förfaller betalningsprogrammet, och skulderna efter den avlidne skall beaktas enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. För den tid betalningsprogrammet är i kraft löper emellertid inte dröjsmålsränta på skulderna.

Om gäldenären i skuldsaneringen har behållit sin ägarbostad, kan domstolen på ansökan av dödsboets delägare likväl bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av gäldenärens död. En förutsättning för detta är att den efterlevande maken eller ett barn till den avlidne fortsättningsvis stadigvarande bor i denna bostad, som är nödvändig för dem, och att delägarna gör sannolikt att betalningsprogrammet inte kommer att försummas. Ansökan skall inom en månad från bouppteckningen göras till den domstol som avses i 49 § 4 mom. De borgenärer vilkas skulder har beaktats i betalningsprogrammet skall ges

tillfälle att bli hörda om ansökan. Om ansökan inte görs inom utsatt tid eller om den avslås, förfaller betalningsprogrammet med de verkningar som stadgas i 1 mom.

44 §

Ändring av betalningsprogrammet

Betalningsprogrammet kan på ansökan av gäldenären eller borgenären ändras, om

3) efter att programmet fastställts framkommer en skuld som omfattas av skuldsaneringen och den inte var känd då betalningsprogrammet fastställdes eller som inte har beaktats i betalningsprogrammet med stöd av 28 a §, eller

Gäldenärens betalningsförmåga kan anses har förändrats väsentligt endast, om

1) gäldenärens betalningsförmåga under en lång tid har försämrats så att det inte rimligen kan förutsättas att han uppfyller sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet,

2) gäldenärens inkomster har ökat eller hans utgifter har minskat under ett kalenderår med minst ett belopp som fastställs genom förordning, eller

3) gäldenären får ett arv, en gåva eller någon annan prestation av engångsnatur, vars belopp ensamt för sig eller tillsammans med andra prestationer överstiger ett belopp som fastställs genom förordning.

En ändring av betalningsprogrammet till borgenärernas fördel gäller alla borgenärer. I de fall som avses i 2 mom. 2 punkten skall gäldenären till sina borgenärer erlagga tre fjärdedelar av ökningen av sina tillgångar. En borgenär som är berättigad till en andel som är mindre än ett genom förordning stadgat belopp, kan emellertid lämnas utan betalning. En ändring till borgenärernas nackdel gäller de borgenärer som med stöd av betalningsprogrammet ännu är berättigade till betalning. Om programmet ändras med stöd av 1 mom. 3 punkten, skall ändringen till innehållet vara sådan att gäldenären utan hinder av stadgandena om betalningsprogrammets varaktighet till borgenären skall betala en lika stor del av skulden som till andra borgenärer i samma ställning, om detta inte är oskäligt med beaktande av skuldens belopp och grunden för den samt prestationens ekonomiska betydelse för gäldenä-

rens omständigheter. Om betalningsprogrammet ändras till borgenärernas fördel kan programmets tillämpningstid förlängas med en tid som motsvarar den under vilken gäldenärens betalningsförmåga har varit förbättrad. Programmets tillämpningstid kan förlängas också för betalning av utredarens fordran.

48 §

Särskilt stadgande om aktieägare

En skuld som avses i 1 mom. omfattas likväl av skuldsaneringen, om ett förfarande enligt lagen om företagssanering har inletts beträffande företaget eller om ett saneringsprogram har fastställts för bolaget.

49 §

Behandlingsordningen och behörig domstol

Om skuldsanering beslutar den domstol som är gäldenärens allmänna forum eller då gäldenärerna ansöker om skuldsanering gemensamt, den domstol som är allmänt forum för någon av dem. I de fall som avses i 45 § 2 mom. 2 punkten och 48 § 2 mom. kan den domstol där saneringsförfarandet är anhängigt besluta om skuldsanering.

Om att betalningsprogrammet skall förfalla och om ändring av betalningsprogrammet beslutar i 3 mom. nämnd domstol eller den domstol som har avgjort frågan om skuldsanering.

50 §

Ansökan om skuldsanering

Ansökan av en gäldenär i konkurs kan inte upptas till prövning.

53 §

Inhämtande av utredning

Domstolen skall på yrkande av en borgenär vid behov inhämta behövlig utredning, om det föreligger omständigheter som enligt

10 § kan leda till att ansökan avslås. Domstolen kan även på eget initiativ inhämta utredning.

54 §

Beslut om inledande av skuldsanering

Domstolen skall, om inte annat följer av 66 §, ofördröjligen tillställa borgenärerna samt borgensmännen, dem som ställt säkerhet och medgäldenärerna en kopia av sitt beslut, av ansökan och av gäldenärens förslag till betalningsprogram samt en utredning om möjligheten att enligt 31 a § yrka förlängning av betalningsprogrammets varaktighet.

58 §

Uppskov och förfall för ärendet i vissa fall

Om förslaget till betalningsprogram inte kan fastställas enligt 38 §, kan domstolen ge gäldenären eller utredaren möjlighet att göra upp ett nytt förslag senast en viss dag. Av dem som är delaktiga i ärendet skall senast en viss dag inbegäras ett utlåtande om det nya förslaget till den del domstolen, med beaktande av betydelsen av de ändringar som görs i det tidigare förslaget och innehållet i de utlåtanden som givits, anser det nödvändigt.

61 §

Ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras

Ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras skall göras skriftligen hos domstolen. Ansökan skall göras utan obefogat dröjsmål efter att gäldenären eller borgenären fick kännedom om grunden för ansökan. Ansökan om att betalningsprogrammet skall ändras kan inte göras efter att betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut. Ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla skall göras senast två år efter att betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet har fullgjorts. Om grunden för ansökan är gäldenärens förfarande enligt 39 kap. 2 eller 3 §§ strafflagen, kan

ansökan likväl göras innan åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Gäldenären och de borgenärer som domstolen anser nödvändigt att höra skall ges tillfälle att höras om borgenärens ansökan. Om domstolen anser att det föreligger skäl att ändra betalningsprogrammet kan den utsetta en dag då gäldenären senast skall tillställa domstolen ett förslag till betalningsprogram. Vad som stadgas ovan gäller för behandlingen av förslaget.

62 §

Rättegångskostnader och ersättning till kommunen

De som är delaktiga i ärendet svarar själva för de kostnader som orsakas av deltagande i förfarandet. Vid den behandling av invändningar som avses ovan i 57 § 1 mom. och, om särskilda skäl föreligger, vid behandling av en ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla, iakttas dock i tillämpliga delar vad som stadgas om rättegångskostnaderna i tvistemål. Om gäldenärens skyldighet att ersätta utredarens arvode och kostnadsersättning stadgas i 70 § 1 mom.

62 a §

Meddelanden och delgivningssätt

Dagen för när ett beslut om ett betalningsprogram kommer att ges skall meddelas gäldenären, samtliga borgenärer, utsökningsmyndigheten på gäldenärens hemort och utredaren, om en sådan förordnats. I meddelandet skall uppges huruvida förslaget till betalningsprogram har ändrats efter att förslaget har tillställts dem som är delaktiga i ärendet. Ett meddelande behöver dock inte tillställas en borgenär vars fordran på gäldenären är obetydlig och som inte har givit något utlåtande om förslaget till betalningsprogram. Dagen för när ett beslut om ändring av betalningsprogrammet kommer att ges skall meddelas gäldenären och de borgenärer som har getts tillfälle att bli hörda i saken. Om att betalningsprogrammet har förfallit skall meddelas gäldenären, samtliga borgenärer och utsökningsmyndigheten på gäldenärens hemort.

63 §

Ändringsökande

Om ändring har sökts i ett beslut genom vilket en ansökan om skuldsanering har avslagits och gäldenären har försatts i konkurs innan ärendet har avgjorts i fullföljdsdomstolen, förfaller konkursen, om skuldsaneringen inleds.

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Av utredarens fordran skall gäldenären betala ett belopp, som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats. Fordran skall förordnas att betalas av statens medel till den del gäldenärens prestationer inte täcker den. Om ansökan förkastas, skall fordran förordnas att betalas av statens medel. Gäldenären skall härvid ersätta staten en fordran som har betalats av statens medel, om avslåendet av ansökan grundar sig på att gäldenären har försummat sina skyldigheter enligt förfarandet. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet, tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egendomen. Om ett allmänt rättsbiträde har varit utredare, betalas arvodet och ersättningen till kommunen. Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningen.

84 §

Borgenärens rätt att få vissa uppgifter

Utän hinder av stadgandena om tystnadsplikt har borgenären med stöd av ett betalningsprogram rätt att av skattemyndighet få sådana uppgifter om beskattningen av gäldenären som behövs för skuldsaneringen samt av Arbetskraftsmyndighet uppgifter om gäldenären anmält sig hos Arbetskraftsbyrån, om han erbjudits arbete och om han vägrat att ta emot arbete.

Om särskilda skäl föreligger, kan utmätningssmannen på yrkande av en borgenär under den tid betalningsprogrammet är i kraft göra en i 3 kap. 33 § utsökningslagen avsedd utsökningsutredning om gäldenären.

85 §

Försummelse och ändring av skuldsanering som grundar sig på avtal

Om en gäldenär som avses i denna lag och en borgenär har avtalat om skuldsanering och om inte något annat har bestämts i avtalet, kan avtalet på yrkande av gäldenären eller borgenären ändras på samma grunder som ett betalningsprogram kan ändras enligt 44 § 1-3 mom. Om parterna inte uppnår ett avtal om ändringen inom två månader från det att den andra parten underrättades om ändringsyrkandet, får den part som yrkat på ändring av avtalet genom talan yrka beslut av domstolen om ändring av avtalet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om ansökan har anhängiggjorts den 11 oktober 1996 eller tidigare, skall 9 a § och 10 § 1-4 punkten i denna lag likväl inte tillämpas. Härvid tillämpas emellertid 30 § 2 mom. i sin lydelse vid denna lags ikraftträdande. Om förslaget till betalningsprogram har tillställts dem som är delaktiga i ärendet före denna lags ikraftträdande, skall 70 § 1 mom. i lagen inte tillämpas.

Stadgandena i denna lag om ändring av betalningsprogrammet samt om hur betalningsprogrammet förfaller skall tillämpas, om ett ärende som gäller ändring av betalningsprogrammet eller att programmet skall förfalla är anhängigt vid tingsrätten när denna lag träder i kraft och om dagen för när ett beslut kommer att ges inte har meddelats eller om ärendet blir anhängigt efter att denna lag har trätt i kraft. I en fullföljdsdomstol tillämpas de stadganden som gällde vid denna lags ikraftträdande i ett ärende som gäller ändring av betalningsprogrammet och att betalningsprogrammet skall förfalla, om ärendet innan denna lag träder i kraft har avgjorts i en lägre domstol och i ett sådant ärende också i tingsrätten, om ärendet har återförvisats från fullföljdsdomstolen till tingsrätten.

Om betalningsprogrammet har fastställts innan denna lag träder i kraft, gäller om gäl-

denärens betalningsskyldighet vad som stadgas i 40 § 1 mom. i denna lag och om betalningsprogrammets verkställbarhet och verkställigheten av programmet vad som stadgas i 42 § 1-3 mom.

Om ett beslut om inledande av skuldsanering har fattats innan denna lag träder i kraft, skall 31 a § i lagen inte tillämpas.

Stadgandet i 61 § 1 mom. i denna lag om en frist för ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla tillämpas inte, om betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut före lagens ikraftträdande.

Om gäldenären har avlidit före lagens ikraftträdande, tillämpas inte 43 a § i denna lag.

Helsingfors den 11 oktober 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Olli-Pekka Heinonen

Lag

om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/93) 7 § 2 mom., 10 § 1-4 punkten, 14 §, 24 § 2 och 3 mom., 29 § 1 mom., 30 § 2 och 4 mom., 34 § 1 mom., 36 § 12 punkten, 40 § 1 och 3 mom., 41 och 42 §§, 44 § 1 mom. 3 punkten samt 2 och 3 mom., 49 § 3 och 4 mom., 53 § 1 mom., 54 § 4 mom., 58 § 1 mom., rubriken för 61 § samt 61 § 1 och 3 mom., 62 § 1 mom., 62 a § 1 mom., 70 § 1 mom., 84 § och 85 § 2 mom.,

av dessa lagrum 54 § 4 mom., 58 § 1 mom. och 62 a § 1 mom. sådana de lyder i lag av den 31 januari 1995 (113/95), samt

fogas till lagen nya 9 a, 11 a och 28 a, till 30 § ett nytt 5 mom., till lagen nya 31 a, 40 a och 43 a §§, till 48 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till 50 § ett nytt 3 mom. och till 63 § ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Gäldenärens skyldighet att medverka

Gäldenären är skyldig att medverka till att skuldsaneringen kan genomföras på ett behörigt sätt och att utredaren kan sköta sitt uppdrag så som ärendet kräver.

Gäldenären är skyldig att medverka till att skuldsaneringen kan genomföras på behörigt sätt och att utredaren kan sköta sitt uppdrag så som ärendet kräver. *När gäldenären har ansökt om skuldsanering skall han sträva efter att upprätthålla sin betalningsförmåga och vidta sådana åtgärder för att förbättra sin betalningsförmåga som skäligen kan förutsättas av honom.*

3 Kap.

Inledande av skuldsanering

9 a §

Förutsättning som gäller gäldenärens betalningsförmåga

Skuldsanering kan inte beviljas en gäldenär som saknar betalningsmån eller som med sin betalningsmån inte förmår betala sina vanliga skulder till ett belopp som inte skall anses vara obetydligt, om detta har en orsak som kan anses temporär. Vid bedömningen av om orsaken är temporär och av storleken på betalningsmånen skall särskilt gäldenärens förvärvsmöjligheter beaktas.

Gällande lydelse

10 §

Allmänna hinder för en skuldsanering

Utan särskilda motskäl kan skuldsanering inte beviljas om

1) gäldenären har dömts för ett eller flera brott genom vilka han har försökt uppnå en avsevärd ekonomisk vinning, och huvudparten av skulderna skall betalas till följd av dessa brott,

2) gäldenären som misstänkt är föremål för förundersökning för ett brott eller åtalad för ett brott genom vilket han har försökt uppnå en avsevärd ekonomisk vinning,

3) huvudparten av skulderna har uppkommit i näringsverksamhet i vilken gäldenären har förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller vilken huvudsakligen har varit av spekulationsnatur,

4) gäldenären har försvagat sin ekonomiska ställning avsevärt eller på ett otillbörligt sätt gynnat någon borgenär genom att ingå en rättshandling som kunde återgå med stöd av stadgandena om återvinning till konkursbo, ifall konkurs hade sökts i stället för skuldsanering, eller om det föreligger sannolika skäl att misstänka att ha ingått en sådan rättshandling,

Föreslagen lydelse

10 §

Allmänna hinder för en skuldsanering

Utan särskilda motskäl kan skuldsanering inte beviljas om

1) gäldenären har påförts betalningsskyldighet på grundval av ett brott och det inte kan anses motiverat att bevilja skuldsanering med beaktande av skuldens belopp, brottets art, den skadelidandes ställning och övriga omständigheter,

2) gäldenären som misstänkt är föremål för förundersökning för ett brott eller åtalad för ett brott och skuldsanering kunde förvägras med stöd av 1 punkten, om gäldenären påförs betalningsskyldighet på grundval av brottet,

3) en skuld som kan anses betydande har uppkommit i näringsverksamhet i vilken har förfarits grovt otillbörligt mot borgenärerna eller i vilken väsentligen har försumrats lagstadgade skyldigheter eller vilken huvudsakligen har varit av spekulationsnatur,

4) gäldenären på grund av befintliga eller förväntade ekonomiska svårigheter på ett otillbörligt sätt har försvagat sin ekonomiska ställning eller gynnat någon borgenär eller i övrigt ordnat sin ekonomiska ställning i syfte att skada sina borgenärer, eller om det föreligger sannolika skäl att misstänka att gäldenären har förfarit på detta sätt,

11 a §

Utredning om skuldsättning

När gäldenären ansöker om skuldsanering skall han lägga fram en utredning om orsakerna till att skuld upptagits och om de inkomster och tillgångar med vilka han hade för avsikt att betala tillbaka skulderna samt om de omständigheter som har orsakat hans insolvens.

14 §

Borgenärens rätt att driva in en fordran ur säkerhet som ställts av tredje man

Om tredje man ställt säkerhet för gäldenä-

14 §

Borgenärens rätt att driva in en fordran ur säkerhet som ställts av tredje man

Inledande av skuldsanering hindrar inte

Gällande lydelse

rens skuld utöver den säkerhet som gäldenären själv ställt, kan borgenären sedan skuldsaneringen inletts ur den säkerhet som tredje man ställt driva in endast den del av skulden som inte täcks av värdet på den säkerhet som gäldenären har ställt.

Vad 1 mom. stadgar om säkerhet som ställts av tredje man gäller också borgen som tredje man ställt för gäldenärens skuld.

Vad som stadgas i 1 och 2 mom. tillämpas inte om säkerheten eller borgen ställts vid affärsverksamhet eller därmed jämförbar verksamhet.

Föreslagen lydelse

borgenären att driva in skulden av en borgensman eller ur värdet av en säkerhet som har ställts av tredje man eller att säga upp skulden eller på annat sätt åstadkomma att skulden förfaller till betalning i fråga om borgensmannen eller den som har ställt en ovan avsedd säkerhet. Mot gäldenären behöver inte riktas åtgärder i syfte att åstadkomma att skulden förfaller till betalning för att prestation skall kunna krävas av borgensmannen.

24 §

Betalningsprogram för medgäldenärer

Då medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande för en annan skuld än en säkerhetsskuld har ansökt om skuldsanering gemensamt, beaktas i betalningsprogrammet för respektive gäldenär den del av skulden som faller på honom då skulden fördelas i enlighet med gäldenärens ekonomiska ställning. Med gäldenärernas ekonomiska ställning avses förhållandet mellan gäldenärens tillgångar och avkastningen av betalningsprogrammet å ena sidan samt gäldenärens skulder å andra sidan. Vad som ovan stadgas iakttas på motsvarande sätt då gäldenären och borgensmannen har ansökt om skuldsanering gemensamt.

En skuld som baserar sig på medgäldenärernas och borgensmannens regressrätt utgör i skuldsaneringen en sådan efterställd skuld som de i 31 § 3 mom. nämnda skulderna.

Då medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande för en annan skuld än en säkerhetsskuld har ansökt om skuldsanering gemensamt, beaktas i betalningsprogrammet för respektive gäldenär den del av skulden som faller på honom då skulden fördelas i enlighet med gäldenärernas ekonomiska ställning. Med gäldenärernas ekonomiska ställning avses förhållandet mellan gäldenärens tillgångar och avkastningen av ett fem års betalningsprogram å ena sidan samt gäldenärens skulder å andra sidan. Vad som ovan stadgas iakttas på motsvarande sätt då gäldenären och borgensmannen har ansökt om skuldsanering gemensamt.

En skuld som baserar sig på medgäldenärernas och borgensmannens regressrätt utgör, om det är fråga om sådana fall som avses i 2 mom., i skuldsaneringen en sådan efterställd skuld som de i 31 § 3 mom. nämnda skulderna.

28 a §

Ställningen för borgenärer som inte har anträffats

Om skuldsaneringen omfattar en skuld till en näringsidkare som inte har kunnat anträffas och skulden understiger ett belopp som fastställs genom förordning, kan skulden lämnas obeaktad i betalningsprogrammet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Vad som sägs ovan hindrar inte att borgerären i fråga om en sådan skuld ansöker om ändring av betalningsprogrammet.

29 §

Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet i fråga om säkerhetsskulder

Om gäldenären har en skuld för vilken egendom som ingår i hans bastrygghet utgör säkerhet, skall av gäldenärens betalningsmån först reserveras den del som behövs för en sådan skuld (*säkerhetsskuldandel*). Denna säkerhetsskuldandel skall fastställas till ett sådant belopp att nuvärdet av säkerhetsskulden blir betalt inom en skälig tid. Utan särskilda skäl får denna tid inte vara väsentligt längre än den återstående ursprungliga kredittiden för skulden.

29 §

Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet i fråga om säkerhetsskulder

Om gäldenären har en skuld för vilken egendom som ingår i hans bastrygghet utgör säkerhet, skall av gäldenärens betalningsmån först reserveras den del som behövs för en sådan skuld (*säkerhetsskuldandel*). Denna säkerhetsskuldandel skall fastställas till ett sådant belopp att åtminstone nuvärdet av säkerhetsskulden blir betalt inom en skälig tid. Utan särskilda skäl får denna tid inte vara väsentligt längre än den återstående ursprungliga kredittiden för skulden.

30 §

Allmänt stadgande om betalningsprogrammet för vanliga skulder

I fråga om vanliga skulder skall innehållet i skuldsaneringen och betalningsprogrammet bestämmas så att betalningsprogrammet är i kraft fem år. Betalningsprogrammet kan likväl vara i kraft en kortare tid än fem år om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens förhållanden samt hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalt sina skulder innan han ansökt om skuldsanering eller hur han betalar dem med de medel som inflyter vid realiseringen av egendomen. *Betalningsprogrammet kan bestämmas så att det är i kraft först från den tidpunkt från vilken gäldenären har betalningsmån för att betala vanliga skulder.*

Om gäldenärens betalningsskyldighet genom betalningsprogrammet har avlyfts i sin helhet kan ett yrkande på att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras framföras inom fem år från det att programmet fastställdes.

I fråga om vanliga skulder skall innehållet i skuldsaneringen och betalningsprogrammet bestämmas så att betalningsprogrammet är i kraft fem år. Betalningsprogrammet kan likväl vara i kraft en kortare tid än fem år om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens förhållanden samt hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalt sina skulder innan *betalningsprogrammet fastställdes* eller hur han betalar dem med de medel som inflyter vid realiseringen av egendomen.

Om gäldenärens betalningsskyldighet genom betalningsprogrammet har avlyfts i sin helhet *skall betalningsprogrammet vara i kraft fem år, om inte annat följer av 31 a §.* Om gäldenären enligt 70 § 1 mom. skall betala utredarens fordran, börjar betalningsprogrammets tillämpningstid när den

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

tid som i programmet har bestämts för betalning av denna fordran har löpt ut.

31 a §

Förlängning av betalningsprogrammets varaktighet till förmån för en privat borgenär

Om borgenären är en privatperson (**privat borgenär**), kan betalningsprogrammet på hans yrkande förordnas att vara i kraft högst två år efter det att betalningsprogrammet har slutförts i fråga om andra vanliga skulder. Om gäldenären behåller sin ägarbostad, kan det bestämmas att två års tiden börjar från en senare tidpunkt än då betalningsprogrammet slutfördes i fråga om vanliga skulder. Förutsättningen för att fortsätta programmet är att det föreligger särskilt vägande skäl för detta med beaktande av beloppet av den fordran som den privata borgenären har och hans ekonomiska ställning samt gäldenärens omständigheter.

Ett beslut om att betalningsprogrammet skall fortsätta kan göras under den tid betalningsprogrammet är i kraft, om saken inte har kunnat avgöras när betalningsprogrammet fastställdes på grund av att beloppet av den privata borgenärens fordran var oklar eller av någon annan särskild orsak.

36 §

Uppgifter som skall ingå i betalningsprogrammet

Av betalningsprogrammet skall framgå tillräckligt specificerade uppgifter om

12) bestämmelse om gäldenärens skyldighet att enligt 7 § lämna uppgifter om förbättring i betalningsförmågan medan betalningsprogrammet är i kraft,

40 §

Betalningsprogrammets rättsverkningar

När betalningsprogrammet har fastställts be-

36 §

Uppgifter som skall ingå i betalningsprogrammet

Av betalningsprogrammet skall framgå tillräckligt specificerade uppgifter om

12) åtgärder som gäldenären skall vidta ifall hans betalningsförmåga förbättras väsentligen,

40 §

Betalningsprogrammets rättsverkningar

När betalningsprogrammet har fastställts

Gällande lydelse

stäms villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och andra i betalningsprogrammet reglerade rättsförhållanden enligt programmet. En borgenär kan dock inte yrka verkställighet för att en i betalningsprogrammet bestämd prestationsskyldighet skall fullgöras. En utmätning som riktar sig mot gäldenärens egendom och som baserar sig på en av skuldsaneringen omfattad skuld förfaller då betalningsprogrammet har fastställts med laga kraft. Detsamma gäller annan verkställighet som baserar sig på sådan skuld. Så länge betalningsprogrammet är i kraft får förvandlingsstraff för böter inte verkställas.

En förbindelse eller ett avtal som förpliktar gäldenären att erlägga en betalning som baserar sig på eller ansluter sig till en skuld som omfattas av skuldsaneringen är utan verkan om inte betalningsskyldigheten grundar sig på fastställt betalningsprogram.

Föreslagen lydelse

bestäms villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och andra i betalningsprogrammet reglerade rättsförhållanden enligt programmet. *Trots att programmets tillämpningstid har löpt ut kvarstår gäldenärens betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet till den del skyldigheten inte har fullgjorts.* En utmätning som riktar sig mot gäldenärens egendom och som baserar sig på en av skuldsaneringen omfattad skuld förfaller då betalningsprogrammet har fastställts med laga kraft. Detsamma gäller annan verkställighet som baserar sig på sådan skuld. Så länge betalningsprogrammet är i kraft får förvandlingsstraff för böter inte verkställas.

En förbindelse eller ett avtal som förpliktar gäldenären att erlägga en betalning som baserar sig på eller ansluter sig till en skuld som omfattas av skuldsaneringen är utan verkan, om inte betalningsskyldigheten grundar sig på ett fastställt betalningsprogram eller på stadgandena i denna lag. *Efter att betalningsprogrammet har slutförts kan gäldenären emellertid frivilligt betala skulder som omfattas av skuldsaneringen.*

40 a §

Ställningen för okända borgenärer

Om det först efter att betalningsprogrammet har slutförts framkommer en sådan i skuldsaneringen ingående skuld, på grundval av vilken betalningsprogrammet kunde ha ändrats, skall gäldenären av denna skuld betala ett belopp som borgenären skulle ha erhållit om skulden hade ingått i betalningsprogrammet.

41 §

Iakttagande av betalningsprogrammet

Gäldenären skall erlägga betalningar enligt betalningsprogrammet till varje borgenär i enlighet med den betalningstidtabell som anges i programmet. Domstolen kan då det prövas ändamålsenligt bestämma att gäldenären skall erlägga betalningarna delvis eller

41 §

Iakttagande av betalningsprogrammet

Gäldenären skall erlägga betalningar enligt betalningsprogrammet till varje borgenär i enlighet med den betalningstidtabell som anges i programmet. Domstolen kan då det prövas ändamålsenligt bestämma att gäldenären skall erlägga betalningarna delvis eller

Gällande lydelse

i sin helhet till utmätningsmannen som skall redovisa dem för borgenärerna. Utmätningssmannen kan utfärda ett i utsökningslagen avsett betalningsförbud för att de i betalningsprogrammet angivna prestationerna skall innehållas på gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation i tillämpliga delar med iakttagande av vad som stadgas om betalningsförbud i utsökningslagen.

42 §

Påföljder av att betalningsprogrammet försummas

Om gäldenären försummar en betalning enligt betalningsprogrammet till borgenären eller att iaktta en annan bestämmelse som ingår i betalningsprogrammet, kan domstolen på ansökan av borgenären bestämma att betalningsprogrammet förfaller eller, om borgenären har realsäkerhetsrätt i gäldenärens egendom berättiga borgenären att utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas dock inte, om

- 1) gäldenärens försummelse har varit ringa och den har rättats,
- 2) gäldenären har rättat sin försummelse och gjort det sannolikt att försummelsen inte upprepas,
- 3) försummelsen har berott på en omständighet som enligt 44 § 1 mom. utgör en grund för ändring av betalningsprogrammet och en påföljd som avses i 1 mom. skall anses oskälig, eller
- 4) huvudparten av de i betalningsprogrammet fastställda skulderna redan har betalats i enlighet med programmet och det på denna grund föreligger särskilda skäl att avstå från att fastställa påföljd.

Föreslagen lydelse

i sin helhet till utmätningsmannen, som skall redovisa dem för borgenärerna. Utmätningssmannen kan utfärda ett i utsökningslagen avsett betalningsförbud för att de i betalningsprogrammet angivna prestationerna skall innehållas på gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation i tillämpliga delar med iakttagande av vad som stadgas om betalningsförbud i utsökningslagen. *Domstolens förordnande förfaller, om utmätningsmannen anser att det inte finns förutsättningar för att genomföra betalningsprogrammet. Utmätningssmannen skall meddela gäldenären att förordnandet har förfallit.*

42 §

Påföljder av att betalningsprogrammet försummas och stadganden om hur betalningsprogrammet förfaller

Om gäldenären försummar en betalning enligt betalningsprogrammet till en borgenär som har realsäkerhetsrätt i gäldenärens egendomen, får borgenären utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten när mer än en månad har förflutit från det att betalningen försumrades och den ännu inte har betalats. Vid realisering iakttas dessutom vad som stadgas i 34 §.

Om gäldenären försummar en betalning enligt betalningsprogrammet till någon annan borgenär än en sådan som avses i 1 mom., kan borgenären med stöd av betalningsprogrammet yrka verkställighet enligt vad utsökningslagen stadgar efter det att mer än en månad har förflutit från det att betalningen försumrades och den ännu inte har betalats. Borgenären kan härvid kräva att hela avkastningen enligt programmet skall drivas in. På de betalningar som har fastställts i betalningsprogrammet löper ingen ränta på grund av förseningen. Verkställigheten fortgår till dess borgenären anhåller om återkallande av utmätningen eller gäldenären erlagt de enligt betalningsprogrammet förfallna raterna till borgenären och gör troligt, att han i framtiden kommer att iaktta betalningsprogrammet. Om en kungörelse har utfärdats om försäljning av egendom som

Gällande lydelse

Om beslut har fattats om att skuldsaneringen skall förfalla, har borgenärerna rätt att av gäldenären yrka betalning för sin fordran enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. Gäldenären skall dock inte betala dröjsmålsränta på skulden för den tid betalningsprogrammet är i kraft, om inte domstolen bestämmer något annat till följd av den orsak på grund av vilken betalningsprogrammet förfallit. *Om den i 1 mom. avsedda påföljden inte med stöd av 2 mom. 4 punkten fastställs kan domstolen dock utan hinder av 40 § 1 mom. bestämma att borgenären får yrka verkställighet för att driva in den betalning som enligt programmet ännu inte erhållits.*

Beslut genom vilket i 1 mom. stadgad påföljd fastställts skall iakttas oberoende av ändringssökande om inte domstolen av särskilda skäl bestämmer att beslutet skall iakttas först då det vunnit laga kraft eller något annat bestäms i saken.

Föreslagen lydelse

har mätts ut hos gäldenären kan egendomen säljas, om borgenären inte anhåller om återkallande av utmätningen.

Utmätningssmannen skall förvara de medel som influtit vid försäljningen av egendom som har mätts ut med stöd av 1 eller 2 mom., om det finns skäl att anta att medlen kan användas för betalning av någon annan skuld än den vars borgenär har ansökt om verkställighet.

Domstolen kan bestämma att betalningsprogrammet förfaller, om

1) gäldenären utan godtagbar orsak väsentligen har försummat att iakttä betalningsprogrammet,

2) efter att betalningsprogrammet fastställts framkommer omständigheter som hade förhindrat en skuldsanering, om de hade varit kända när beslutet om skuldsanering fattades, eller

3) gäldenären har äventyrat genomförandet av betalningsprogrammet genom att uppta ny skuld utan orsak som anknyter till hans oundgängliga utkomst eller utan någon annan jämförbar orsak eller genom att på annat sätt försumma sin skyldighet att medverka.

Om beslut har fattats om att *betalningsprogrammet* skall förfalla, har borgenärerna rätt att hos gäldenären yrka betalning för sin fordran enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. Gäldenären skall dock inte betala dröjsmålsränta på skulden för den tid betalningsprogrammet är i kraft, om inte domstolen bestämmer något annat till följd av den orsak som lett till att betalningsprogrammet förfallit.

Beslut genom vilket *det har bestämts att programmet förfaller* skall iakttas oberoende av ändringssökande, om inte domstolen av särskilda skäl bestämmer att beslutet skall iakttas först då det vunnit laga kraft eller något annat bestäms i saken.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

43 a §

**Gäldenärens död under
betalningsprogrammet**

Om gäldenären dör under betalningsprogrammet, förfaller betalningsprogrammet, och skulderna efter den avlidne skall beaktas enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. För den tid betalningsprogrammet är i kraft löper emellertid inte dröjsmålsränta på skulderna.

Om gäldenären i skuldsaneringen har behållit sin ägarbostad, kan domstolen på ansökan av dödsboets delägare likväl bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av gäldenärens död. En förutsättning för detta är att den efterlevande maken eller ett barn till den avlidne fortsättningsvis stadigvarande bor i denna bostad, som är nödvändig för dem, och att delägarna gör sannolikt att betalningsprogrammet inte kommer att försummas. Ansökan skall inom en månad från bouppteckningen göras till den domstol som avses i 49 § 4 mom. De borgenärer vilkas skulder har beaktats i betalningsprogrammet skall ges tillfälle att bli hörda om ansökan. Om ansökan inte görs inom utsatt tid eller om den avslås, förfaller betalningsprogrammet med de verkningar som stadgas i 1 mom.

44 §

Ändring av betalningsprogrammet

Betalningsprogrammet kan på ansökan av gäldenären eller borgenären ändras, om

3) efter att programmet fastställts framkommer en skuld som omfattas av skuldsaneringen och den inte var känd då betalningsprogrammet fastställdes, eller

Är de i 1 mom. avsedda omständigheterna sådana att de hade förhindrat en skuldsanering kan det bestämmas att betalningsprogrammet skall förfalla. Härvid tillämpas vad som stadgas i 42 § 3 mom.

44 §

Ändring av betalningsprogrammet

Betalningsprogrammet kan på ansökan av gäldenären eller borgenären ändras, om

3) efter att programmet fastställts framkommer en skuld som omfattas av skuldsaneringen och den inte var känd då betalningsprogrammet fastställdes eller som inte har beaktats i betalningsprogrammet med stöd av 28 a §, eller

Gäldenärens betalningsförmåga kan anses har förändrats väsentligt endast, om

1) gäldenärens betalningsförmåga under en lång tid har försämrats så att det inte rimligen kan förutsättas att han uppfyller sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet,

Gällande lydelse

En ändring av betalningsprogrammet till borgenärernas fördel gäller alla borgenärer. En ändring till borgenärernas nackdel gäller de borgenärer, som med stöd av betalningsprogrammet ännu är berättigade till betalning. Om betalningsprogrammet ändras till borgenärernas fördel kan programmets tillämpningstid förlängas med en tid som motsvarar den under vilken gäldenärens betalningsförmåga har förbättrats.

Föreslagen lydelse

2) gäldenärens inkomster har ökat eller hans utgifter har minskat under ett kalenderår med minst ett belopp som fastställs genom förordning, eller

3) gäldenären får ett arv, en gåva eller någon annan prestation av engångsnatur, vars belopp ensamt för sig eller tillsammans med andra prestationer överstiger ett belopp som fastställs genom förordning.

En ändring av betalningsprogrammet till borgenärernas fördel gäller alla borgenärer. I de fall som avses i 2 mom. 2 punkten skall gäldenären till sina borgenärer erlagga tre fjärdedelar av ökningen av sina tillgångar. En borgenär som är berättigad till en andel som är mindre än ett genom förordning stadgat belopp, kan emellertid lämnas utan betalning. En ändring till borgenärernas nackdel gäller de borgenärer som med stöd av betalningsprogrammet ännu är berättigade till betalning. Om programmet ändras med stöd av 1 mom. 3 punkten, skall ändringen till innehållet vara sådan att gäldenären utan hinder av stadgandena om betalningsprogrammets varaktighet till borgenären skall betala en lika stor del av skulden som till andra borgenärer i samma ställning, om detta inte är oskäligt med beaktande av skuldens belopp och grunden för den samt prestationens ekonomiska betydelse för gäldenärens omständigheter. Om betalningsprogrammet ändras till borgenärernas fördel kan programmets tillämpningstid förlängas med en tid som motsvarar den under vilken gäldenärens betalningsförmåga har varit förbättrad. Programmets tillämpningstid kan förlängas också för betalning av utredarens fordran.

---

48 §

Särskilt stadgande om aktieägare

En skuld som avses i 1 mom. omfattas likväl av skuldsaneringen, om ett förfarande enligt lagen om företagssanering har inletts beträffande företaget eller om ett saneringsprogram har fastställts för bolaget.

---

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

49 §

Behandlingsordningen och behörig domstol

Om skuldsanering beslutar den domstol som är gäldenärens allmänna forum eller då gäldenärerna ansöker om skuldsanering gemensamt, den domstol som är allmänt forum för någon av dem. I de fall som avses i 45 § 2 mom. 2 punkten beslutar den domstol där saneringsförfarandet är anhängigt om skuldsanering.

Om att betalningsprogrammet skall förfalla, om säkerhetsborgenärens yrkande enligt 42 § 1 mom. och om ändring av betalningsprogrammet beslutar i 3 mom. nämnd domstol eller den domstol som har avgjort frågan om skuldsanering.

Om skuldsanering beslutar den domstol som är gäldenärens allmänna forum eller då gäldenärerna ansöker om skuldsanering gemensamt, den domstol som är allmänt forum för någon av dem. I de fall som avses i 45 § 2 mom. 2 punkten och 48 § 2 mom. kan den domstol där saneringsförfarandet är anhängigt besluta om skuldsanering.

Om att betalningsprogrammet skall förfalla och om ändring av betalningsprogrammet beslutar i 3 mom. nämnd domstol eller den domstol som har avgjort frågan om skuldsanering.

50 §

Ansökan om skuldsanering

Ansökan av en gäldenär i konkurs kan inte upptas till prövning.

53 §

Inhämtande av utredning

Domstolen skall vid behov inhämta behövlig utredning om det föreligger omständigheter som enligt 10 § kan leda till att ansökan avslås.

53 §

Inhämtande av utredning

Domstolen skall på yrkande av en borgenär vid behov inhämta behövlig utredning, om det föreligger omständigheter som enligt 10 § kan leda till att ansökan avslås. Domstolen kan även på eget initiativ inhämta utredning.

54 §

Beslut om inledande av skuldsanering

Domstolen skall, om inte annat följer av 66 §, ofördröjligen tillställa borgenärerna samt borgensmännen, dem som ställt säker-

Domstolen skall, om inte annat följer av 66 §, ofördröjligen tillställa borgenärerna samt borgensmännen, dem som ställt säker-

Gällande lydelse

het och medgäldenärerna en kopia av sitt beslut, av ansökan och av gäldenärens förslag till betalningsprogram.

58 §

Uppskov och förfall för ärendet i vissa fall

Om förslaget till betalningsprogram inte kan fastställas enligt 38 §, kan domstolen ge gäldenären eller utredaren möjlighet att göra upp ett nytt förslag senast en viss dag. Av dem som är delaktiga i ärendet skall senast en viss dag inbegäras ett utlåtande om det nya förslaget endast om domstolen, med beaktande av betydelsen av de ändringar som görs i det tidigare förslaget och innehållet i de utlåtanden som givits, anser det nödvändigt.

61 §

Ansökan om att skuldsaneringen skall förfalla och om ändring av betalningsprogrammet

Ansökan om att skuldsanering skall förfalla, om säkerhetsborgenärens yrkande enligt 42 § 1 mom. eller om att betalningsprogrammet skall ändras skall göras skriftligen hos domstolen. Ansökan skall göras utan obefogat dröjsmål efter att gäldenären eller borgenären fick kännedom om grunden för ansökan. Ansökan kan inte göras efter att betalningsprogrammet har slutförts.

Gäldenären och de borgenärer som saken gäller skall ges tillfälle att höras om borgenärens ansökan. Om domstolen anser att det föreligger skäl att ändra betalningspro-

Föreslagen lydelse

het och medgäldenärerna en kopia av sitt beslut, av ansökan och av gäldenärens förslag till betalningsprogram samt *en utredning om möjligheten att enligt 31 a § yrka förlängning av betalningsprogrammets varaktighet.*

58 §

Uppskov och förfall för ärendet i vissa fall

Om förslaget till betalningsprogram inte kan fastställas enligt 38 §, kan domstolen ge gäldenären eller utredaren möjlighet att göra upp ett nytt förslag senast en viss dag. Av dem som är delaktiga i ärendet skall senast en viss dag inbegäras ett utlåtande om det nya förslaget *till den del* domstolen, med beaktande av betydelsen av de ändringar som görs i det tidigare förslaget och innehållet i de utlåtanden som givits, anser det nödvändigt.

61 §

Ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras

Ansökan om att *betalningsprogrammet* skall förfalla eller ändras skall göras skriftligen hos domstolen. Ansökan skall göras utan obefogat dröjsmål efter att gäldenären eller borgenären fick kännedom om grunden för ansökan. Ansökan *om att betalningsprogrammet skall ändras* kan inte göras efter att *betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut.* Ansökan *om att betalningsprogrammet skall förfalla* skall göras senast två år efter att betalningsskyldigheten enligt betalningsprogrammet har fullgjorts. Om grunden för ansökan är gäldenärens förfarande enligt 39 kap. 2 eller 3 §§ strafflagen, kan ansökan likväl göras innan åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Gäldenären och de borgenärer som *domstolen anser nödvändigt att höra* skall ges tillfälle att höras om borgenärens ansökan. Om domstolen anser att det föreligger skäl

Gällande lydelse

grammet kan den utsätta en dag då gäldenären senast skall tillställa domstolen ett förslag till betalningsprogram. Vad som ovan stadgats gäller för behandlingen av förslaget.

62 §

Rättegångskostnader och ersättning till kommunen

Borgenärerna svarar själva för de kostnader som orsakas av deltagande i förfarandet. Vid den behandling av invändningar som avses ovan i 57 § 1 mom. iaktas dock i tillämpliga delar vad som stadgats om rättegångskostnaderna i tvistemål.

Föreslagen lydelse

att ändra betalningsprogrammet kan den utsätta en dag då gäldenären senast skall tillställa domstolen ett förslag till betalningsprogram. Vad som stadgats ovan gäller för behandlingen av förslaget.

62 §

Rättegångskostnader och ersättning till kommunen

De som är delaktiga i ärendet svarar själva för de kostnader som orsakas av deltagande i förfarandet. Vid den behandling av invändningar som avses ovan i 57 § 1 mom. *och, om särskilda skäl föreligger, vid behandling av en ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla*, iaktas dock i tillämpliga delar vad som stadgats om rättegångskostnaderna i tvistemål. *Om gäldenärens skyldighet att ersätta utredarens arvode och kostnadsersättning stadgas i 70 § 1 mom.*

62 a §

Meddelanden och delgivningssätt

Dagen för när ett beslut om ett betalningsprogram kommer att ges skall meddelas gäldenären, samtliga borgenärer, utsökningensmyndigheten på gäldenärens hemort och utredaren, om en sådan förordnats. I meddelandet skall uppges huruvida förslaget till betalningsprogram har ändrats efter att förslaget har tillställts dem som är delaktiga i ärendet. Ett meddelande behöver dock inte tillställas en borgenär vars fordran på gäldenären är obetydlig och som inte har givit något utlåtande om förslaget till betalningsprogram.

62 a §

Meddelanden och delgivningssätt

Dagen för när ett beslut om ett betalningsprogram kommer att ges skall meddelas gäldenären, samtliga borgenärer, utsökningensmyndigheten på gäldenärens hemort och utredaren, om en sådan förordnats. I meddelandet skall uppges huruvida förslaget till betalningsprogram har ändrats efter att förslaget har tillställts dem som är delaktiga i ärendet. Ett meddelande behöver dock inte tillställas en borgenär vars fordran på gäldenären är obetydlig och som inte har givit något utlåtande om förslaget till betalningsprogram. *Dagen för när ett beslut om ändring av betalningsprogrammet kommer att ges skall meddelas gäldenären och de borgenärer som har getts tillfälle att bli hörda i saken. Om att betalningsprogrammet har förfallit skall meddelas gäldenären, samtliga borgenärer och utsökningensmyndigheten på gäldenärens hemort.*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

63 §

Ändringsökande

Om ändring har sökts i ett beslut genom vilket en ansökan om skuldsanering har avslagits och gäldenären har försatts i konkurs innan ärendet har avgjorts i fullföljdsdomstolen, förfaller konkursen, om skuldsaneringen inleds.

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att av statens medel få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egendomen. Om ett allmänt rättsbiträde har varit utredare betalas arvodet och ersättningen till kommunen. Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningarna.

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Av utredarens fordran skall gäldenären betala ett belopp, som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats. Fordran skall förordnas att betalas av statens medel till den del gäldenärens prestationer inte täcker den. Om ansökan förkastas, skall fordran förordnas att betalas av statens medel. Gäldenären skall härvid ersätta staten en fordran som har betalats av statens medel, om avsländet av ansökan grundar sig på att gäldenären har försummat sina skyldigheter enligt förfarandet. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet, tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egendomen. Om ett allmänt rättsbiträde har varit utredare, betalas arvodet och ersättningen till kommunen. Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningarna.

84 §

Borgenärens rätt att få vissa uppgifter

Utan hinder av stadgandena om tystnadsplikt har borgenären med stöd av ett betalningsprogram rätt att av skattemyndighet få

84 §

Borgenärens rätt att få vissa uppgifter

Utan hinder av stadgandena om tystnadsplikt har borgenären med stöd av ett betalningsprogram rätt att av skattemyndighet få

Gällande lydelse

sådana uppgifter om gäldenärens skattede-klaration som behövs för skuldsaneringen samt av Arbetskraftsmyndighet uppgifter om gäldenären anmält sig hos Arbetskraftsbyrån, om han erbjudits arbete och om han vägrat att ta emot arbete.

Föreslagen lydelse

sådana uppgifter om *beskattningen av gäldenären* som behövs för skuldsaneringen samt av Arbetskraftsmyndighet uppgifter om gäldenären anmält sig hos Arbetskraftsbyrån, om han erbjudits arbete och om han vägrat att ta emot arbete.

Om särskilda skäl föreligger, kan utmätningsmannen på yrkande av en borgenär under den tid betalningsprogrammet är i kraft göra en i 3 kap. 33 § utsökningslagen avsedd utsökningsutredning om gäldenären.

85 §

Försummelse och ändring av skuldsanering som grundar sig på avtal

Om en gäldenär som avses i denna lag och en borgenär har avtalat om skuldsanering och om inte något annat har bestämts i avtalet, kan avtalet på yrkande av gäldenären eller borgenären ändras på samma grunder som ett betalningsprogram kan ändras enligt 44 § 1 mom. Om parterna inte uppnår ett avtal om ändringen inom två månader från det att den andra parten underrättades om ändringsyrkandet, får den part som yrkat på ändring av avtalet genom talan yrka beslut av domstolen om ändring av avtalet.

Om en gäldenär som avses i denna lag och en borgenär har avtalat om skuldsanering och om inte något annat har bestämts i avtalet, kan avtalet på yrkande av gäldenären eller borgenären ändras på samma grunder som ett betalningsprogram kan ändras enligt 44 § 1-3 mom. Om parterna inte uppnår ett avtal om ändringen inom två månader från det att den andra parten underrättades om ändringsyrkandet, får den part som yrkat på ändring av avtalet genom talan yrka beslut av domstolen om ändring av avtalet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om ansökan har anhängiggjorts den 11 oktober 1996 eller tidigare, skall 9 a § och 10 § 1-4 punkten i denna lag likväl inte tillämpas. Härvid tillämpas emellertid 30 § 2 mom. i sin lydelse vid denna lags ikraftträdande. Om förslaget till betalningsprogram har tillställts dem som är delaktiga i ärendet före denna lags ikraftträdande, skall 70 § 1 mom. i lagen inte tillämpas.

Stadgandena i denna lag om ändring av betalningsprogrammet samt om hur betalningsprogrammet förfaller skall tillämpas, om ett ärende som gäller ändring av betalningsprogrammet eller att programmet skall förfalla är anhängigt vid tingsrätten när denna lag träder i kraft och om dagen för när ett beslut kommer att ges inte har meddelats eller om ärendet blir anhängigt efter att denna lag har trätt i kraft. I en fullföljdsdomstol tillämpas de stadganden som gällde vid denna lags ikraftträdande i ett ärende som

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

gäller ändring av betalningsprogrammet och att betalningsprogrammet skall förfalla, om ärendet innan denna lag träder i kraft har avgjorts i en lägre domstol och i ett sådant ärende också i tingsrätten, om ärendet har återförvisats från fullföljdsdomstolen till tingsrätten.

Om betalningsprogrammet har fastställts innan denna lag träder i kraft, gäller om gäldenärens betalningsskyldighet vad som stadgas i 40 § 1 mom. i denna lag och om betalningsprogrammets verkställbarhet och verkställigheten av programmet vad som stadgas i 42 § 1-3 mom.

Om ett beslut om inledande av skuldsanering har fattats innan denna lag träder i kraft, skall 31 a § i lagen inte tillämpas.

Stadgandet i 61 § 1 mom. i denna lag om en frist för ansökan om att betalningsprogrammet skall förfalla tillämpas inte, om betalningsprogrammets tillämpningstid har löpt ut före lagens ikraftträdande.

Om gäldenären har avlidit före lagens ikraftträdande, tillämpas inte 43 a § i denna lag.
